

JOURNAL OF ACADEMIC
OPINION

Yil/Year: 2023 Cilt/Volume:3 Sayı/Issue:2

e-ISSN: 2791-9447

academicopinion.org/

e-ISSN: 2791-9447

J A O

Journal of Academic Opinion

Sahibi / Owner

İlhan EROĞLU

Editör Kurulu / Editor Boards

İlhan EROĞLU

ilhan.eroglu@gop.edu.tr

ORCID : 0000-0003-4711-1165

Mustafa Necati ÇOBAN

necati.coban@gop.edu.tr

ORCID: 0000-0003-2839-4403

Nalan KANGAL

nalan.kangal@gop.edu.tr

ORCID: 0000-0001-9160-0797

Fatih YETER

fatih.yeter@gop.edu.tr

ORCID: 0000-0001-8769-9122

Dil Editörü / Language Editor

Buğra KAŞ

bugra.kas@gop.edu.tr

ORCID: 0000-0002-8529-6298

Dizgi-Grafik / Graphics

Fatih YETER

Yayın Türü

Yaygın Süreli

İletişim / Contact

Tokat Gaziosmanpaşa University, Taşlıçiftlik
Campus, 60250 Tokat / TURKEY

Tel : +90 (356) 252 16 16 (2382 / 2793)

Mail: info@academicopinion.org

Web: https://academicopinion.org/

Yıl / Year 2023

Cilt / Volume 3

Sayı / Issue 2

Journal of Academic Opinion altı aylık periyotta (Haziran - Aralık) yılda iki kez açık erişim ve ücretsiz e- dergi olarak yayımlanmaktadır.

Yayın ilkeleri ve etiği ile yazım kurallarına
<https://academicopinion.org/> adresinden ulaşılabilir.

Journal of Academic Opinion is published twice a year in a six-month period (June - December) as an open access and free e-journal.

You can reach the publication principles and ethics and the writing rules at <https://academicopinion.org/>.

©Her hakkı saklıdır. Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve illüstrasyonların elektronik ortamlarda dahil olmak üzere kullanma ve çoğaltılma hakları Journal of Academic Opinion Dergisine aittir. Yazılı ön izin olmaksızın materyallerin tamamının ya da bir bölümünün çoğaltılması yasaktır. Makalelerde yer alan görüşler yazar(lar)ın kendi görüşüdür, derginin görüşü değildir. Ayrıca yazıların bilimsel ve hukuki sorumluluğu da yazar(lara) aittir.

©All rights are reserved. Rights to the use and reproduction, including in the electronic media, of all communications, papers, photographs and illustrations appearing in this journal belong to Journal of Academic Opinion. Reproduction without prior written permission of part or all of any material is forbidden. The journal complies with the Professional Principles of the Press. The opinions expressed in the articles are the opinion of the author(s), not the opinion of the journal. In addition, the scientific and legal responsibility of the articles belongs to the author(s).

academicopinion.org/

Danışma Kurulu / Advisory Board

- Prof. Dr. Çetin BEKTAŞ – Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Drazena GASPARI – University of Mostar, Bosna Hersek
Prof. Dr. Fatih Coşkun ERTAŞ – Atatürk Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Ferda YERDELEN TATOĞLU – İstanbul Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Fikret ADAMAN – Boğaziçi Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Halil SEYİDOĞLU – Uludağ Üniversitesi (Emekli), Türkiye
Prof. Dr. Kemal YILDIRIM – Anadolu Üniversitesi (Emekli), Türkiye
Prof. Dr. Mohammad Kabir HASSAN – University of New Orleans, ABD
Prof. Dr. Sebastian KOT – Czestochowa University, Polonya

Bilim Kurulu / Science Board

- Prof. Dr. Abdul RASHID – International Islamic University, Pakistan
Prof. Dr. Abdülkadir BULUŞ – Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Andreea Claudia SERBAN – Bucharest University of Economic Studies, Romanya
Prof. Dr. Atif Aziz – Karachi Institute of Economics and Technology, Pakistan
Prof. Dr. Ayfer GEDİKLİ – Düzce Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Aykut LENGER – Ege Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Burcu ÖZCAN – Fırat Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Bülent GÜNŞOY – Anadolu Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Coşkun KÜÇÜKÖZMEN – İzmir Ekonomi Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Çetin BEKTAŞ – Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Drazena GASPARI – University of Mostar, Bosna Hersek
Prof. Dr. Durmuş Çağrı YILDIRIM – Namık Kemal Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Ekrem ERDEM – Erciyes Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Erhan ASLANOĞLU – Piri Reis Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Fatih Coşkun ERTAŞ – Atatürk Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Ferda YERDELEN TATOĞLU – İstanbul Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Feridun YILMAZ – Uludağ Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Fikret ADAMAN – Boğaziçi Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Güler GÜNŞOY – Anadolu Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Halil SEYİDOĞLU – Uludağ Üniversitesi (Emekli), Türkiye
Prof. Dr. Haydar AKYAZI – Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. İbrahim Attila ACAR – İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. İlhan EROĞLU – Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. İlhan ÖZTÜRK – Nişantaşı Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. İrfan KALAYCI – İnönü Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. İsmail EFİL – Uludağ Üniversitesi (Emekli), Türkiye
Prof. Dr. Jose Rafael Alvarado LOPEZ – Universidad Nacional de Loja, Ekvador
Prof. Dr. Kemal YILDIRIM – Anadolu Üniversitesi (Emekli), Türkiye
Prof. Dr. Mehmet ÇINAR – Uludağ Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Fatih ÇİN – Çukurova Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Mohammad Kabir HASSAN – University of New Orleans, ABD
Prof. Dr. Muhammad SHAHBAZ – Beijing Institute of Technology, Çin
Prof. Dr. Muhsin KAR – Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Mustafa AYKAÇ – Marmara Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Nadir EROĞLU – Marmara Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Necdet ŞENSOY – İstanbul Ticaret Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Nikolina POPOVA – International Business School (Botevgrad), Bulgaristan
Prof. Dr. Sebastian KOT – Czestochowa University of Technology, Polonya
Prof. Dr. Seyfettin ERDOĞAN – Medeniyet Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Tayfur BAYAT – İnönü Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Vedat KAYA – Atatürk Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Zeynep KARAÇOR – Selçuk Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Anıl BOZ – Hacettepe Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Anna XHEKA – Aleksander Moisiu University, Arnavutluk
Doç. Dr. Baki DEMİREL – Yalova Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Bünyamin DEMİRGİL – Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Dzmitry MARUSHKA – Belarusian State University, Belarus
Doç. Dr. Elif Özlem ÖZÇATAL – Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Ferhat Devrim ZENGÜ – University of Alabama at Birmingham, ABD
Doç. Dr. Gholamreza ZANDI – University Kuala Lumpur, Malezya
Doç. Dr. Gulzhanat TAYAUOVA – Turan University, Kazakistan
Doç. Dr. Gündüz AKSU KOCATÜRK – Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Irena Baclija BRAJNIK – University of Ljubljana, Slovenya
Doç. Dr. İbrahim Adeolu BAKARE – Lagos State University, Nijerya
Doç. Dr. M. Necati ÇOBAN – Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Mehmet Akif DESTEK – Gaziantep Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Mehmet BÖLÜKBAŞ – Aydın Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Muhittin DEMİRAY – Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Murat TÜRK – Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Oktay ÖZKAN – Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Ömer Faruk BİÇEN – Balıkesir Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Rima FAYAD – Lebanese University, Lebanon
Doç. Dr. Serkan KEKEVİ – Düzce Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Tetyana PİMONENKO, Sumy State University, Ukrayna
Doç. Dr. Yavuz ACUNGİL – Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Yong Chen CHEN – University Malaya, Malezya
Doç. Dr. Yusuf TEMUR – Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkiye
Dr. Ali Yasin KALABAK – Yalova Üniversitesi, Türkiye
Dr. Arkadiusz MIRONKO – Indiana University East, ABD
Dr. Bahadır Sazak DOĞAN – Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkiye
Dr. Fatih YETER – Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkiye
Dr. Gülbahar ATASEVER – Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türkiye
Dr. Mehmet KENDİRCİ – Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkiye
Dr. Nalan KANGAL – Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkiye
Dr. Nazife Özge BEŞER – Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Türkiye
Dr. Nurettin ÖNER – Sağlık Bakanlığı, Türkiye
Dr. Ümit ŞİMŞEK – Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkiye

academicopinion.org/

İÇİNDEKİLER \ CONTENTS

Araştırma Makaleleri / Research Articles

- Büyüme ve Ekonomik Özgürlüklerin Dış Ticaret Açığına Etkisi: MIST Ülkelerinde Panel ARDL Analizi**
The Impact of Growth and Economic Freedoms on Trade Deficit: Panel ARDL Analysis in MIST Countries
Berrak TEKĞÜN 46 - 55
- Şokların Enflasyon Üzerinde Kalıcı Etkisinin Olup Olmadığına İlişkin Bir İnceleme: Danimarka, İsveç ve Norveç Örneği**
A Study on Whether Shocks Have a Permanent Effect on Inflation: The Case of Denmark, Sweden, and Norway
Mehmet ERDOĞMUŞ 56 - 64
- Business Ethics and Unethical Behaviours in Human Resource Management**
İnsan Kaynakları Yönetiminde İş Ahlakı ve İş Ahlakına Uygun Olmayan Davranışlar
Çetin BEKTAŞ 65 - 71
- The Impact of Financial Liberalization on Income Distribution: Analysis of G-7 Countries**
Finansal Serbestleşmenin Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi: G-7 Ülkeleri Analizi
Alihan SERDENGEÇTİ 72 - 79
- Uzaktan Çalışmanın ve İşyeri Ortamında Çalışmanın İş Tatmini Üzerindeki Etkisinin Karşılaştırmalı Analizi**
Comparative Analysis of the Effect of Remote Working and Working in a Workplace Environment on Job Satisfaction
İbrahim YILDIRIMÇAKAR, Zafer KANBEROĞLU 80 - 90

Büyüme ve Ekonomik Özgürlüklerin Dış Ticaret Açığına Etkisi: MIST Ülkelerinde Panel ARDL Analizi

The Impact of Growth and Economic Freedoms on Trade Deficit: Panel ARDL Analysis in MIST Countries

Berrak TEKGÜN¹

¹ Bağımsız Araştırmacı, Sivas/Türkiye, tekgunberrak@gmail.com

ÖZET

Dış ticaret, farklı ülkelerdeki firmaların daha geniş bir pazar erişimine sahip olmasına olanak tanımaktadır. Böylece, tüketicilere de daha fazla seçenek sunarak rekabeti artırmaktadır. Ekonomik özgürlük, ticaret özgürlüğü ve GSYH ise uluslararası ticarete ve ekonomik politika uygulamalarında önemli noktalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda dış ticaretin serbest olması; ekonomik özgürlüklerin ve ticaret özgürlüğünün teşvik edilmesine katkıda bulunabilir. Ancak, bu etkilerin tam olarak yansımalarını değerlendirebilmek için genel bir değerlendirmenin yanında kısa vadede olumsuz etkilerinin görülmesi açısından ülke bazında da değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Bu çalışmada MIST (Meksika, Endonezya, Güney Kore ve Türkiye) ülkelerinde ekonomik özgürlük endeksi, ticaret özgürlüğü endeksi ve GSYH'nin dış ticaret açığı üzerindeki etkisini incelemek amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada 1996-2022 dönemine ait veriler kullanılarak Panel ARDL analiz yöntemi uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre uzun dönem sonuçlarında dış ticaret açığı üzerinde ekonomik özgürlükler endeksi değişkeni pozitif ve anlamlı, ticaret özgürlüğü endeksi ile GSYH değişkeni ise negatif ve anlamlı ilişkisi görülmüştür. Kısa dönem bulgularında ise ticaret özgürlüğü endeksi ile GSYH değişkenlerinde anlamlı ve pozitif ilişkili elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: MIST, Dış Ticaret, Ekonomik Özgürlükler, Panel ARDL

ABSTRACT

Foreign trade allows companies in different countries to have access to a broader market. Thus, it increases competition by offering consumers more options. Economic freedom, trade freedom, and GDP are important factors in international trade and economic policy practices. In this context, the freedom of foreign trade can contribute to promoting economic and trade freedoms. However, it is important to evaluate not only a general assessment but also a country-specific evaluation in terms of short-term adverse effects. This study aims to examine the impact of the Economic Freedom Index, Trade Freedom Index, and GDP on the trade deficit in MIST (Mexico, Indonesia, South Korea, and Turkey) countries. For this purpose, the Panel ARDL analysis method was applied using data from the period 1996-2022. According to the findings, in the long run, the Economic Freedom Index variable has a positive and significant relationship with the trade deficit, while the Trade Freedom Index and GDP variables have a negative and significant relationship. In the short term, significant and positive relationships were observed between the Trade Freedom Index and GDP variables.

Keywords: MIST, Dış Ticaret, Ekonomik Özgürlükler, Panel ARDL

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi

Başvuru Tarihi: 25 Kasım 2023

Kabul Tarihi: 12 Aralık 2023

Makale Türü

Araştırma Makalesi

ARTICLE INFOS

Article History

Received: November 25, 2023

Accepted: December 12, 2023

Article Type

Research Article

1. Giriş

Küreselleşmenin ivme kazanmasıyla birlikte, ülkelerin üretim süreçlerinde önemli değişimler yaşanmış ve küresel üretim daha da artmıştır. Bu durum, üretimin önündeki engellerin azaltılması ve uluslararası ticaretin genişlemesi anlamına gelmektedir. Ancak, bu

değişikliklerin dış ticaret açığına olan etkileri incelenirken, ekonomik özgürlüklerin ve ticaret serbestisinin yanı sıra ekonomik büyümenin rolü de göz önünde bulundurulmalıdır.

Ekonomik özgürlükler, bir ülkedeki piyasa koşullarının serbestliği, mülkiyet hakları ve regülasyonların esnekliği gibi faktörleri içerir. Bu özgürlüklerin varlığı, ticaretin serbestleştirilmesi ve üretimdeki kısıtlamaların azaltılmasıyla birlikte dış ticaret açığı üzerindeki etkileri

oldukça önemli hale getirmektedir. Ekonomik özgürlüklerin artması, işletmelerin daha rekabetçi olmasını sağlayabilir ve uluslararası pazarda daha etkin bir konuma gelmelerine olanak tanıyabilmektedir. Ticaret özgürlüğü ise ülkeler arasındaki ticaretin serbestleşmesi ve ticaret engellerinin kaldırılmasını ifade etmektedir. Dış ticaret açığı, ticaretteki serbestleşmenin sonucunda olumlu ya da olumsuz şekilde etkilenebilmektedir. Çünkü ticaretteki serbestleşme, ithalat ve ihracat arasındaki dengenin değişmesine neden olabilmektedir. Örneğin, serbest ticaret politikaları neticesinde ithalatın artması, yerel üreticiler için rekabeti artırabilir ve dış ticaret açığının genişlemesine yol açabilir. Öte yandan dış ticaret kısıtlamalarının azalması, ihracat yapmak isteyen şirketlerin daha fazla pazara erişimini sağlayabilir ve uluslararası rekabetçiliklerini artırabilmektedir. Bu durumda, artan ihracat talebi dış ticaret dengesini olumlu yönde etkileyebilir ve dış ticaret açığının azalmasını sağlayabilir. Bir başka önemli bir etken ise GSYH'deki büyümedir, diğer etkenler gibi keza ekonomik büyüme de dış ticaret açığı üzerinde etkili olabilir. Bir ekonominin büyümesi, genellikle ithalat talebini artırabilir. Ekonomik büyüme, tüketicilerin satın alma gücünü artırarak ithalat talebini yükseltebilir, bu da dış ticaret açığının genişlemesine katkıda bulunabilmektedir. Bununla birlikte, GSYH'deki artış aynı zamanda ülkenin ihracatını da artırma etkisi gösterebilmektedir. Ekonomik büyüme, üretimin ve ihracatın artmasına artmasını sağlayarak ülke dış ticaret dengesini de olumlu yönde etkileyebilir. Bu durumda, dış ticaret açığı genişlemek yerine azalma veya dengelenme ile sonuçlanabilmektedir.

Nitekim dış ticaret açığı üzerindeki etkileri anlamak için ekonomik özgürlüklerin, ticaret serbestisinin ve ekonomik büyümenin bir arada değerlendirilmesi önemlidir. Küreselleşmenin etkisi altında, üretimin küreselleşmesi ve dış ticaret açığındaki değişimler, ekonomik dinamiklerin karmaşıklığını ve farklı faktörlerin etkileşimini yansıtmaktadır. Bu sebeple, dış ticaret açığına ilişkin politika kararlarının alınması ve değerlendirilmesi, çeşitli etkileşimleri göz önünde bulundurularak dengeli bir bakış açısıyla ele alınmalıdır.

Bu bağlamda, çalışmanın amacı dış ticaret açığı, ekonomik özgürlükler, ticaret özgürlüğü ve büyümenin MIST ülkeleri kapsamında uzun ve kısa dönem ilişkisini incelemektir. Bu doğrultuda çalışmada panel ARDL yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın MIST ülkeleri kapsamında güncel veriler ile incelenmesi araştırmanın özgünlüğünü ortaya koymaktadır. Öte yandan örneklemin hem MIST ülke genelinde hem de ülke bazında ayrı değerlendirilmesi daha önce iktisadi literatürde araştırılmamış olup bu alandaki eksikliği gidererek uygulanacak iktisadi politikalara katkıda bulunması beklenmektedir.

2. Kavramsal Çerçeve

Adam Smith (1723), serbest ticaret ve özgürlük ilişkisine ilk olarak Ulusların Zenginliği adlı eserinde savunmuştur. Uluslararası ticarete her iki ülkenin de karşılıklı olarak kazanç sağladığı fikri ekonomik işleyişe yeni bir bakış açısı sunmuştur. Smith, dış ticaretin üretimde iş bölümü ve uzmanlaşmayı teşvik ettiğini ve bu durumun daha fazla üretimi sağladığını öne sürmüştür. Böylece, iş bölümü ve uzmanlaşma, bir alanda avantaj sağlayan ülkede daha yüksek verimlilik sağlamaktadır. Böylece, uzmanlaşma sağlanan alandaki fazla ürünün yurtiçinde tüketilmesinden artan kısmının ihraç edilmesini ve dezavantajlı diğer alanda ise ithalat yapılması gerektiğini vurgulamıştır (Güran, 1991: 119-120).

Smith, ekonomi politikalarının temellerini doğal özgürlük kavramına dayandırmaktadır. Esasen, bir bireyin kendini geliştirmeye çalışırken, kaynaklarını kendi yararına daha etkili bir şekilde kullanacağını ve bu kaynak yönlendirmenin toplum için daha fazla fayda sağlayacağını öne sürmektedir. Adam Smith'in bakış açısı ile bireyler çıkarlarını bilmediği veya kendi iyileştirebileceği yetkinlikte olmadığı durumlarda, özellikle devlet müdahalesi altında olduğunda, özgür hissetmeyecektir. Bu nedenle, Smith'e göre, bireylerin haklarını

kısıtlamak amacı olmadığı ve bireyleri desteklemek amacıyla yapılan yasaların temel işlevinin, doğal özgürlüğe açık bir saldırı olduğunu vurgulamaktadır (Stigler, 1965: 2-3).

Smith'in bakış açısı göz önünde bulundurulduğunda, ülkeler uluslararası ticarete daha fazla kazanç elde edebilmeleri için karşılıklı olarak ticaret yapmalıdır. Böylece, ticaret yapan ülkeler uzmanlaştığı alanlarda daha yüksek üretim yaparak refah seviyelerinde artışı sağlayabilirler (Seyidoğlu, 2009: 23)

Uluslararası ticaretin ilerlemesi, bir ekonominin büyümesinin doğal bir sonucu olarak kabul edilmektedir. Ekonomi tarihsel süreç boyunca, öncelikle yerel veya bölgesel seviyede daha sonra ulusal ve uluslararası boyutlara genişleyerek sonunda günümüzdeki evrensel pazarlara erişim aşamalarını yaşamıştır. Uluslararası ticaretin yaygınlaşması, ulaşım maliyetlerinin azalması gibi etkenlerin yardımıyla dünya çapında iş bölümü prensibini sağlamıştır. Yerel seviyelerden uluslararası boyuta taşınan bu ekonomik süreç, Smith'in (1776) "Ulusların Zenginliği" adlı eserinde öne sürdüğü teorilere dayanmaktadır. Smith'e göre iktisadi analizin temeli, insanın değiş tokuş etme, değiştirme ve satma eğilimi ile ilgilidir. Bu doğal eğilim, siyasi otoritelerin müdahalesi olmaksızın devam ettiği süreç, iş bölümünü ve nihai olarak da ulusların zenginliğinin temelini oluşturan üretimin gelişmesini mümkün kılmaktadır (Adda, 2008: 14-15).

Uluslararası ekonominin, temel yapı taşları ulusal ekonomilerdir. Söz konusu ulusal ekonomiler arasında hem ticaret hem yatırım ilişkileri çift taraflı bir bağlantı oluşturmaktadır. Bu süreç, zaman içinde daha fazla ülkenin ve ekonomik aktörün dış ticaret ilişkilerine entegre olmasını gerektirir. Uluslararası yapılan ticaret direkt olarak yerel ekonomiye etki etmemesi sebebiyle ulusal süreçler aracılığıyla sağlanmaktadır. Nihayetinde ise ticaret ilişkileri ulusal uzmanlaşma ve uluslararası iş bölümü gerekliliği ön plana çıkmaktadır (Hirst ve Trompson, 2007: 32-33).

Günümüzde ise ekonomik ilişkilerin uluslararası boyuta taşınması ekonomik bir büyümenin başlattığı adımın iş bölümü ve uzmanlaşma ile dış ülke ilişkilerine yansımaları sağlamaktadır. Ticaretin yayılma eğiliminin derinleşmesi ise evrensel ticaret ağını oluşturmaktadır (Adda, 2008: 15-16).

Ekonomik özgürlük kavramı ise Smith'in temellerini attığı liberal ekonomi düşüncesi yani serbest ekonominin yapı taşını oluşturmaktadır. Liberal ekonomi kavramından da anlaşılacağı üzere bireysel özgürlük yani bir bireyin özgür bir şekilde ekonomik faaliyetini sağlayabilmesi ve sağladığı kazancı istediği ölçüde değerlendirebilmesidir. Smith, ekonomide bireyin ekonomik özgürlüğünü sağlandığı takdirde refah seviyesinin artacağını savunmaktadır (Kasper, 2007: 180).

Ekonomik özgürlükte bahsi geçen devlet müdahalesinin olmamasından kasıt tamamen olmaması anlamında değildir, liberal ekonomilerdeki devlet müdahaleleri bireylerin güvence altında olduğu devletin minimum müdahalesi karşısında ekonomik özgürlüğe sahip bir birey ifade edilmektedir (Carlsson ve Lundström, 2002: 336).

Ekonomik özgürlüğün gerçekleştirilebilmesi için ticaret özgürlüğünün sağlanabilmesi de diğer önemli bir noktadır. Ticaret özgürlüğü temelinde Smith'in mutlak özgürlükler teorisine dayanmaktadır ve bireylerin özgürce alışveriş yapabileceğine serbestisine odaklanmaktadır. Fakat hükümetler gerek tarife ve kotalar gerekse sermaye hareketliliği gibi nedenlerden dolayı bazı kısıtlamalara gidebilmektedir. Bir ülkenin bu alanda yüksek derecelendirmeye sahip olabilmesi için gümrük şartlarının daha etkin yürütülmesi, düşük tarife uygulamalarının varlığı, para birimlerinin konvertibilitesinin yüksek olması ve sermaye hareketliliğinin kontrollü olması gerekmektedir (Okşak ve Dağlıgan, 2020: 82-83).

Ekonomik büyüme ise bir ülkenin üretim kapasitesindeki artışla ve refah seviyesinin yükselişi ile ilişkilidir. Ancak bir ülke ekonomik büyüme amacıyla sanayilerini genişletmeye ve üretimlerini artırmaya

çalışırken kaynakları yeterli ölçüde olmayabilir. Bu durumda yerel kaynaklar yetersiz ise dış kaynaklara başvururlar. Teknolojinin de ilerlemesiyle birlikte, küreselleşen dünya sermaye hareketleri ve dış ticaret ülkeler arasında bir bağımlılık yaratmıştır. Bu ekonomik ilişkilerin temel unsurları, ihracat ve ithalattır. Ülkeler, kendi sınırları içinde bulunmayan malları, hizmetleri ve faktörleri temin etmek veya kendi ürettikleri ürünleri dış ülkelere satmak için dış ticareti kullanmaktadırlar. Dolayısıyla, serbest ticaretin avantajları kullanılarak çeşitli düzenlemelerle kısıtlanmaların bulunmadığı bir serbest dış ticaret ile ülkelerin refah seviyelerini artırabileceği öne sürülmektedir (Seyidoğlu, 2013: 54).

Geçmişten günümüze kadar dış ticaret bir ekonominin özgürleşmesinde, büyümesinde, refah düzeyinin artmasında ve küresel rekabet gücünün artmasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Ekonomik özgürlüklere sahip olmak dış ticaretin artarak ülkenin uluslararası pazarlarda daha etkin olmasına ve beraberinde ekonomik büyümeye katkı sağlarken kaynak kullanımında da verimliliği artırmaktadır.

Öte yandan dış ticaret ve ticaret özgürlüğü, bir ülkenin ekonomik performansı üzerinde doğrudan etkilidir. Serbest ticaret politikaları, iş bölümünü artırabilir, rekabeti teşvik edebilir ve yenilikçiliği destekleyebilir. Bu durum, ülkenin daha rekabetçi bir konuma gelmesine, daha fazla üretim ve istihdam yaratmasına olanak tanımaktadır.

Globalleşme ve liberal ekonomi politikaları ile beraber ülkeler dış ticari ilişkilerinde de gelişime ve iş birliklerine yönelerek ekonomik entegrasyonlar oluşturmaya başlamıştır. Bu entegrasyonlar coğrafi bölgelere dayalı olabileceği gibi ekonomik veya finansal faktörler bazında da gerçekleştirilebilmektedir. Bu hususta Goldman Sachs ekonomisti O'Neil tarafından 2011 yılında ilk olarak MIST (Meksika, Endonezya, Güney Kore, Türkiye) ülkelerini dile getirerek Probitas Partners'in 2011 yılındaki raporunda yer alarak gerek büyüme hızları gerekse uygulanan liberal politikalar yönünden gelecekte yükselişte olan pazarlardaki ülkeler grubunda yer alacağını belirtmiştir (Boz vd., 2019: 1114).

Çalışma kapsamında değerlendirilen MIST ülkeleri; Meksika, Endonezya, Güney Kore ve Türkiye'yi ifade eden bir gruplamadır. Bu ülkeler, ekonomik büyüme potansiyeline sahip olan gelişmekte olan ekonomiler arasında yer almaktadır. MIST ülkeleri genellikle hızlı nüfus artışı, büyüme potansiyeli ve yüksek ekonomik performanslarıyla ortak bir paydada bulunmaktadır. Bu ülkeler, genç nüfusları, güçlü tüketici pazarları ve dinamik iş gücü ile ekonomik büyüme açısından önemli bir potansiyel taşımaktadır. Bölgesel ve küresel etki yönünden ise kendi bölgelerinde ve uluslararası arenada ekonomik güç merkezleri olma yolunda ilerlemektedirler. Özellikle Güney Kore, teknoloji ve ihracat alanındaki başarılarıyla dikkat çekerken, Meksika ve Türkiye gibi ülkeler geniş nüfusları ve büyüyen ekonomileriyle dikkat çekicidir. Keza yatırım ve ticaret potansiyeli yönünden değerlendirildiğinde bu ülkeler, yabancı yatırımları çekme potansiyeline sahip olmaları ve uluslararası ticaretteki rolleriyle dikkat çekmektedirler. Özellikle Endonezya'nın doğal kaynakları ve nüfusunun büyüklüğü, yatırımcılar için çekici bir pazar olmasını sağlamaktadır. Ekonomik ve coğrafi çeşitlilik açısından bakıldığında da MIST ülkeleri, farklı coğrafi konumları, endüstriyel çeşitlilikleri ve ekonomik yapılarıyla dikkat çekmektedirler. Bu durum, farklı sektörlerde ve alanlarda potansiyel yatırım fırsatlarını da beraberinde getirmektedir. Toparlamak gerekirse MIST ülkeleri, gelişmekte olan ekonomiler olarak bir araya gelerek ekonomik büyüme, uluslararası ticaret ve yatırım açısından birlikte iş birliği yapma potansiyeline sahiptirler. Dolayısıyla, dış ticaret bu ülkeler için önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda dış ticaret, ilgili ülkelerin ekonomik büyümesine katkı sağlaması ve ekonomik bağımsızlıklarının artması açısından da büyük bir öneme sahiptir.

Bu bağlamda çalışmanın amacı MIST ülkeleri kapsamında dış ticaret açığı üzerinde ekonomik özgürlük, dış ticaret özgürlüğü ve GSYH ilişkisini araştırmaktır. Bu amaçla çalışmada 1996-2022 dönemine ait veriler kullanılarak panel ARDL analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışma örnekleminde MIST ülkelerinin bulunması ve güncel veriler ile bulguların değerlendirilmesi yönüyle çalışmanın özgün yönü ortaya konmaktadır. Öte yandan, dış ticaret açığı ile ekonomik özgürlükler ve ekonomik büyüme ilişkisini inceleyen akademik çalışmalar literatürde sınırlı olmakla beraber MIST ülkeleri örnekleminde ise çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle çalışmanın hem MIST ülke grubu hem de ülkeler bazında uygulanacak olan yeni çalışmalara katkı sağlayarak literatürde bu konudaki bir açığı gidermesi beklenmektedir.

3. Literatür

Literatürde ekonomik özgürlükler ile dış ticaret ilişkisini inceleyen çalışma oldukça sınırlıdır, bunun yerine ekonomik özgürlükler ile ekonomik büyüme ya da dış ticaret ile ekonomik büyüme kavramları daha çok incelenmektedir. Söz konusu ilişkiyi inceleyen çalışmalar içerisinde ilk olarak Sonora (2008) çalışmasında incelemiştir. ABD ekonomisi için yapılan çalışmada, ABD ile dış ticaret yapan 131 örnekleminde 2000-2005 dönemini kapsayan ihracat, ithalat ve ekonomik özgürlük verileri kullanılmıştır. Ekonomik özgürlüklerin açıklayıcı değişken olarak kullanıldığı çalışmada korelasyon analizi test edilerek havuzlanmış OLS modeli kullanılarak katsayı tahminleri analiz edilmiştir. Elde edilen bulgularda ekonomik özgürlükler hem ihracat hem de ithalat arasında negatif ilişki ortaya konmuştur.

Yenipazarlı ve Erdal (2010) çalışmalarında Türkiye'ye ait 1970-2006 dönemi verileri kapsamında ilk olarak ekonomik özgürlük olgusunun dış ticaretin serbestleşmesi yönüyle incelemiş ardından dış ticaretteki serbestleşmenin de ekonomik büyüme boyutunu ele almışlardır. Araştırmanın boyutu ithalat ve ihracat toplam değerlerinin GSYH da ki payları ile ithalat vergisinin ithalat rakamlarına oranı şeklinde oluşturulan endekslerden yararlanılmıştır. Böylece Solow Büyüme modeli ile sınanmıştır. Ardl sınır testinden yararlanan çalışma sonucunda, ekonomik özgürlük, sermaye ve insan sermayesi değişkenlerinin ekonomik büyümeyle pozitif bir ilişki içinde olduğu elde edilmiştir.

Naanwaab ve Diarrassouba (2013) ise ekonomik özgürlüklerin Afrika kapsamında 33 ülkesi için dış ticaret ilişkisini araştırmıştır. Çalışmada 2000-2009 verileri kullanılarak panel veri analiz yöntemi uygulanmıştır. Elde edilen bulgularda ekonomik özgürlüklerin ihracat eden ülkeler için de ithal eden ülkeler için de pozitif etkisi elde edilmiştir. Ekonomik özgürlüklerin artması ülkelerin dış ticaretinin de artmasına katkıda bulunduğu ifade edilmiştir.

Razmi ve Refaei (2013) ise ekonomik özgürlükler ile dış ticaret açıklığı ilişkisini inceleyen bir diğer çalışmadır. Çalışmada seçilmiş 17 Ortadoğu ve Doğu Asya ülkesi kapsamında dış ticaret açığı, ekonomik özgürlükler ve ekonomik büyüme ilişkisi incelenmiştir. 2000-2009 dönemini kapsayan çalışmada statik panel regresyon analizi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular kapsamında ekonomik özgürlüklerin dış ticari açıklık ve ekonomik büyüme üzerinde pozitif ilişkisinin varlığı ortaya konmuştur.

Akar ve Özcan (2020) dışa açık bir ticaret politikasının iktisadi büyümeye olan katkısının vurgulandığı çalışmada MIST ülkeleri (Meksika, Endonezya, Güney Kore ve Türkiye) kapsamında araştırılmıştır. Çalışmada Johansen eşbütünlük ve Toda-Yamamoto nedensellik analizleri uygulanmıştır. Elde edilen bulgularda Meksika dış ticarete dayalı olarak gelirinin en yüksek etkiye sahip olduğu ülke olduğu belirtilmiştir. Bu sıralamada Endonezya ve Türkiye'de de dış ticarete dayalı büyüme hipotezinin geçerliliği bulgular arasında yer almaktadır.

Topçuoğlu ve Oral (2020) çalışmalarında MIST ülkeleri kapsamında dış ticaret ilişkileri, ülkelerdeki temel endüstrilerle ithalata olan bağımlılığı incelenmiştir. 2014 yılı verilerinin kullanıldığı çalışmada Leontief ters matrisi her ülke için hesaplanmış ve Girdi-Çıktı modeli ile söz konusu ilişki belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgulara göre bilgisayar, elektronik ve optik ürün imalatlarında kilit sektör olduğu görülmüştür dolayısıyla MIST ülkelerinin sanayi ve imalat sektörlerinde dışa bağımlılık taşıdığı sonucuna varılmıştır.

Höbel (2020) çalışmasında ekonomik özgürlüklerin sosyo-ekonomik refah ilişkisi incelenmiştir. Söz konusu ilişki, seçili 57 ülke ve Türkiye kapsamında araştırılmıştır. Zaman serisi ve panel veri analiz yönteminin uygulandığı çalışmada 1998-2018 yıllarına ait veriler temel alınmıştır. Bulgulara göre ise ekonomik özgürlükler ve sosyo-ekonomik refah değişkenleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur fakat bazı ülkelerde bu ilişki pozitif olurken bazı ülkelerde ise negatif etkiler elde edilmiştir.

Diler (2020) çalışmasında ekonomik özgürlükler endeksi ve enflasyonun kurumlar vergisi ile ilişkisini incelemektedir. Türkiye'ye ait 1988-2017 yıllarındaki veriler ile Toda Yamamoto nedensellik testi uygulanmıştır. Çalışma sonucunda, Türkiye'de ekonomik özgürlüklerin kurumlar vergisinden etkilenirken kurumlar vergisi ise enflasyondan hem etkilenen hem de etkileyen bir yapıda olduğu elde edilmiştir.

Okşak ve Dağlıyan (2020), ekonomik özgürlük ve büyüme değişkenlerinin dış ticaret üzerindeki etkisi 36 gelişmiş ve 41 gelişmekte olan ülkeler örneğinde incelenmiştir. 2005-2017 dönemi verileri kullanılarak Sistem Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi tahmincisi (Sistem GMM) ile analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda, her iki ülke grubunda da ekonomik büyüme ihracatı da ithalatı da artırdığı görülmüştür. Ekonomik özgürlükler de ise durum farklıdır. Gelişmekte olan ülkelerde ekonomik özgürlük ile ihracat pozitif ilişkili görülürken ithalatta ise negatif ilişkilidir. Gelişmiş ülkelerde ise ekonomik özgürlükler değişkeni hem ithalatta hem de ihracatla negatif ilişkili olduğu ifade edilmiştir.

Saraç (2021), OECD ülkeleri örneğinde ekonomik büyüme ve ekonomik özgürlükler ilişkisini test etmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla çalışmada Post Keynesyen büyüme modeli ve Neo Klasik büyüme modeli mukayese edilmiştir. Analiz için 2000-2020 dönemine ait veriler kullanılmış ve panel veri analizi tercih edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre uzun dönemde Post Keynesyen büyüme modeli ve Neo Klasik büyüme modeli sonuçlarında paralel sonuçlar elde edilmiştir. Sonuçlara göre ekonomik büyüme ve ekonomik özgürlükler arasında aynı yönlü ilişkiler elde edilmiştir. Ayrıca uygulanan nedensellik testine göre ise her iki değişken için de çift yönlü nedensel ilişkinin varlığı görülmüştür.

MIST (Meksika, Endonezya, Güney Kore ve Türkiye) ülkelerinde cari açık sorunu üzerinde araştırma yapan Ürüt Saygın (2021) çalışmasında cari açık ve doğrudan yabancı yatırım ilişkisini tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda çalışmada 1990-2019 yıllarına ait veri seti kullanılmıştır. Analiz sonucunda ise Güney Kore hariç diğer ülkelerde, doğrudan yabancı yatırımlar ile cari açık arasında negatif yönlü etkileşim elde edilmiştir.

Şit (2022) ise çalışmasında ekonomik özgürlükler endeksinin borsa ile olan ilişkisine yer vermiştir. MIST ülkeleri için yapılan çalışmada 1996-2021 yıllarına ait veriler kullanılarak Kao ve Pedroni eşbütünleşme testleri, MGE, CCE ve DOLS katsayı tahmincileri uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre ekonomik özgürlükler endeksinin borsa üzerinde anlamlı olduğuna ve borsa gelişmelerinde ekonomik özgürlükler endeksinin etkisinin yüksek olduğu sonucuna yer verilmiştir.

Kangal ve Eroğlu (2023) ekonomik özgürlükler ve kişi başına düşen GSYH değişkenleri arasında nasıl bir ilişkinin var olduğunu ortaya koymayı amaçlamışlardır. Çalışma kapsamında ekonomik özgürlükler

endeksi sıralamasındaki ilk 10 ülke olan Singapur, Hong Kong, Yeni Zelanda, Avustralya, İsviçre, İrlanda, Birleşik Krallık, Danimarka, Kanada ve Estonya ülkeleri incelenmiştir. 2006-2020 dönemine ait veriler ile yapılan çalışmada panel veri analiz yöntemi uygulanmıştır. Çalışma sonucunda ekonomik özgürlük ile kişi başına düşen GSYH arasında pozitif yönlü ilişkinin varlığı elde edilmiştir.

Yashıdağ ve Hamdard (2023) Türkiye örneğinde yaptıkları çalışmada dış ticaret ve ekonomik büyüme ilişkisini araştırmaktadır. Çalışmada, 2001-2020 dönemi verileri kullanılarak Johansen eşbütünleşme testi ve Granger nedensellik testlerine yer verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre GSYH ve ihracat arasında tek yönlü ilişkisini varlığı görülmüştür ve GSYH'nın artmasının ihracatı da artırdığı sonucu tespit edilmiştir.

4. Ekonometrik Yöntem

Çalışmada, MIST ülkeleri olarak adlandırılan Meksika, Endonezya, Güney Kore ve Türkiye ülke grubuna ait 1996-2022 dönemini kapsayan yıllık veriler kullanılmıştır. Çalışmanın analizinde bağımlı değişken olarak dış ticaret açığı verileri kullanılmıştır. Açıklayıcı değişken olarak ekonomik özgürlük endeksi, ticaret özgürlüğü endeksi ve GSYH büyüme verileri kullanılmıştır. Çalışmanın analiz aşamasında Eviews ve Stata paket programları kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan veriler, World Bank ve The Heritage Foundation kaynaklarından elde edilmiştir.

Ekonomik özgürlük endeksleri, Fraser Enstitüsü Ekonomik Özgürlük Endeksi (1975) ve Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi (1995) tarafından oluşturularak her yıl düzenli bir şekilde yıllık olarak bu veriler açıklanmaktadır (Doucouliagos, 2005: 369).

MIST ülkelerine ait değişkenler kullanılarak, dış ticaret açığı, ekonomik özgürlük endeksi, ticaret özgürlüğü endeksi ve GSYH arasındaki ilişkiyi araştırmak için panel ARDL analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda çalışmada uygulanan model denklem 1'de yer almaktadır.

$$dış\ açık_t = \beta_0 + \beta_1 ek.özglk_t + \beta_2 tic.özglk_t + \beta_3 gsyh_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

Denklem 1'de yer alan açıklayıcı değişkenlerin bağımlı değişken arasındaki yani ekonomik özgürlükler ile dış ticaret açığı arasında bir bağlantı olabileceği önem arz etmektedir ancak bu ilişki ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre çeşitlilik gösterebilmektedir. Bu durum genellikle, ekonomik özgürlüklerin daha yüksek olduğu ülkelerde dış ticaret açıkları daha düşük olabileceği beklenmektedir. Keza benzer bir şekilde dış ticaret açığı ile ticaret özgürlüğü arasında da yakın bir ilişki bulunmaktadır. Ticaret özgürlüğü, bir ülkenin serbest ticaret politikalarıyla ilişkilidir ve genellikle dış ticaret açığını etkileyebilme potansiyeline sahiptir. Ayrıca, büyüyen bir ekonomi, iç talepteki artış nedeniyle ithalatı artırabilmekte ve bu durumda dış ticaret açığını genişletebilmektedir. Ayrıyeten, ekonomik büyüme ihracatı da artırabilir, ancak dış ticaret açığı üzerindeki etkisi genellikle ithalattaki artıştan daha az olabileceğidir. Söz konusu ilişkilerin MIST ülkeleri üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu bu çalışmada uygulanan model yardımıyla uzun ve kısa dönem olmak üzere detaylarıyla yer verilmiştir.

Tablo 1'de analize dahil edilen tüm değişkenlerin istatistiksel özetleri sunulmaktadır.

Tablo 1
Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Gözlem Sayısı	Ortalama	Medyan	Std. Hata	Min. Değer	Max Değer
Dış Açık	108	4.170	-6.320	2.861	-6.14	1.00
Ekonomik Özgürlük endeksi	108	63.356	64.300	5.996	50.60	74.60
Ticaret Özgürlüğü Endeksi	108	76.247	76.000	6.020	57.40	88.00
GSYH	108	3.848	4.664	3.783	-13.12	11.46

Tablo 1’de yer alan değerlere bakıldığında MIST ülkeleri içinde standart hatası en yüksek olan dolayısıyla en fazla değişkenlik gösteren ticaret özgürlüğü endeksi değişkenidir. Maksimum ve minimum değerleri arasında en fazla farklılığın görüldüğü değişken de zaten ticaret özgürlüğü endeksi olduğu tablodaki değerlerde görülmektedir. Bunun sebebi ise ülkeler arasındaki farklılıklardan kaynaklanabilir. Bu çalışmada da panel veriler kullanılmaktadır.

Panel veriler karma veriler olarak adlandırılmaktadır çünkü bünyesinde hem zaman dilimini hem de kesit dilimini bir arada bulundurmaktadır (Yang, 2012: 8). Buradan yola çıkarak ekonometride 3 farklı veri türü bulunduğunu ifade etmek gerekir. Bunlar zaman verileri, kesit verileri ve son dönemlerde oldukça yaygın kullanılan panel verilerdir (Damodar, 2004: 25).

Panel veri analizlerinde durağanlık kavramı oldukça önem taşımaktadır çünkü durağanlık sınaması, yapılan bir analizden güvenilir sonuçlar elde edilebilmesi için gerekli bir adımdır. Durağanlığın incelenmesi ya da başka bir ifade ile bir değişkenin durağan olması hem ortalamasının hem de varyans ve otokovaryansının zaman içerisinde değişmemesini açıklamaktadır. Dolayısıyla durağan bir değişken denildiği zaman aslında belirli bir değer aralığında dalgalanan yani uzun dönemde belirli bir değere yaklaşan bir seri olduğunu açıklamaktadır. Nitekim durağan olmayan bir seri ile yapılan analizlerde elde edilen sonuçlar sahte regresyon problemiyle karşılaşır, bu durum da bulguların güvenilir olmasını zedelemektedir (Yerdelen Tatoğlu, 2018: 3-4).

Birim kök sınamaları, bir serinin durağanlığı hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır. Bu da bir bulgunum daha doğru ve sapmasız sonuçlarına ulaşılmasını sağlamaktadır. Aksi takdirde sapmalı ve güvenilir olmayan bulgular ile yanıltıcı tahminlerde bulunulabilmektedir. Bu nedenle ki panel verilerde durağanlık sınaması oldukça önem taşımaktadır (Şengönül, vd., 2021: 88).

Panel verilerde birim kök testlerinin uygulanabilmesi için öncelikle yatay kesit bağımlılığı incelenmelidir (Kubar ve Muzoğlu, 2022: 11). Yatay kesit bağımlılığı denildiğinde açıklanmak istenen şudur; panel veri setini meydana getiren herhangi bir birimde meydana gelebilecek bir değişimin diğer birimler üzerinde etki sahibi mi yoksa değil mi sorusunun varlığını incelenmesidir. Bu durumdan ötürü bir ekonometrik analiz yapılırken birimler arasında herhangi bir etkinin olmaması yapılan çalışmaların daha doğru ve daha sapmasız sonuçlar vermesine olanak sağlamaktadır (Çadircı, 2020: 51).

Panel verilerde, serilerin durağanlık sınamasının yapılabilmesi ise yatay kesit bağımlılığının bulunup bulunmamasına göre iki nesil olarak belirlenmektedir. Bu yüzden panel birim kök sınamasının hangisinin uygulanacağına karar vermek amacıyla yatay kesit bağımlılığı incelenmektedir (Karadaş, 2020: 124).

Yatay kesit bağımlılığını panel veriler üzerinde inceleyen üç tane test bulunmaktadır. İlk olarak Breusch-Pagan (1980) LM (Lagrange Multiplier) testidir. Bu testin varsayımı; kullanılacak olan panel verilerin zaman boyutu (T) değerinin, kesit boyutu (N) değerinden büyük olması (T>N) durumunda tercih edilmektedir. İkincisi Bias-corrected LM testidir. Bu testin varsayımı; zaman boyutunun (T) ve kesit boyutunun (N) her ikisinin de büyük olduğu (T=∞, N=∞) ve aynı

zamanda normal dağılım gösterdiği durumlarda tercih edilmektedir. Bu testin daha kapsamlı hale getirilerek geliştirilmiş formu ise Pesaran (2004) scaled LM testidir. Üçüncü olarak ise Pesaran CD testidir. Bu testin varsayımı ise kesit boyutunun (N) zaman boyutundan (T) büyük olduğu (N>T) durumlarda tercih edilmektedir (Koçbulut ve Altıntaş, 2016: 152-153).

Yatay kesit bağımlılığını inceleyen testlerinde varsayılan hipotezler;

H_0 : Yatay kesit bağımlılığı yoktur

H_1 : Yatay kesit bağımlılığı vardır, şeklindedir.

Yatay kesit bağımlılık test sonuçları incelendiğinde eğer H_0 kabul edilmişse bu durum birimler arasında yatay kesit bağımlılığı olmadığı anlamını ifade etmektedir. H_1 hipotezi kabul edilmişse de bu durum birimler arası yatay kesit bağımlılığı vardır anlamını ifade etmektedir. Bu sonuçlar hangi nesil birim kök testinin uygulanacağına karar verilmesi için önemlidir. Eğer yatay kesit bağımlılığı yok ise birinci nesil birim kök testleri uygulanır. Yatay kesit bağımlılığı var ise ikinci nesil birim kök testlerinin uygulanması tutarlı sonuçlar elde etmek için gereklidir (Baltagi, 2008: 284).

Çalışmada analize tabii olan panel veri setinin zaman boyutu (T=27) ve kesit boyutu (N=4) değerlerine sahiptir. Dolayısıyla, T>N olması sebebiyle yatay kesit bağımlılık testlerinden Breusch-Pagan (1980) LM (Lagrange Multiplier) test istatistiği dikkate alınacaktır. Mevcut değişkenlere uygulanan yatay kesit bağımlılık test sonuçları Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2
Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları

Değişkenler	Test	İstatistik	p-değeri
Dış Açık	Breusch-Pagan LM	7.537	0.274***
Ekonomik Özgürlük	Breusch-Pagan LM	37.595	0.000*
Ticaret Özgürlüğü	Breusch-Pagan LM	24.733	0.000*
Büyüme	Breusch-Pagan LM	23.299	0.000*

Not: *, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Yatay kesit bağımlılığı incelenirken dikkate alınan Breusch-Pagan (1980) LM test istatistiği sonuçlarına göre, dış açık değişkeni için olasılık değerleri dikkate alındığında H_0 hipotezi reddedilememiştir yani birimler arası etki bulunmamaktadır ve yatay kesit bağımlılığı yoktur. Bu sebeple de birinci nesil birim kök testi uygulanmalıdır. Ekonomik özgürlük, ticaret özgürlüğü ve büyüme değişkenlerinin değerleri dikkate alındığında ise H_0 hipotezi reddedilerek yatay kesit bağımlılığı vardır sonucuna ulaşılmıştır. Yani bu değişkenlerde ise ikinci nesil birim kök testi uygulanmalıdır.

Panel birim kök testleri, birinci ve ikinci nesil olarak iki gruba ayrılmaktadır. Birinci nesil birim kök testleri içerisinde Maddala ve Wu (1999), Im, Pesaran ve Shin (IPS, 2003), Levin, Lin ve Chu (2002) testleri yer almaktadır (Yerdelen Tatoğlu, 2003: 199).

İkinci nesil birim kök testleri içerisinde Pesaran (2007) tarafından geliştirilen CIPS testi, Breuer vd. (2001) tarafından geliştirilen SURADF testi ve Hadri Kurazomi (2012) tarafından geliştirilen Hadri-Kurazomi testleri yer almaktadır (Gençoğlu vd., 2020: 1289).

Bu çalışmada parametrelerin durağanlık sınavının incelemek için Maddala ve Wu (1999) birim kök testi ve Pesaran (2007) (CIPS) birim kök testleri uygulanmıştır. Sonuçları Tablo 3' de yer almaktadır.

Tablo 3

Panel Birim Kök Testleri

Maddala ve Wu (1999) Panel Birim Kök Testi				
Değişken	Trendsiz		Trendli	
	Ki-Kare	Olasılık	Ki-Kare	Olasılık
Dış açık I(0)	63.379	0.000	51.645	0.000*
Dış açık I(1)	62.749	0.000	47.445	0.000
Pesaran (2007) Panel Birim kök Testi (CIPS)				
Değişkenler	Trendsiz		Trendli	
	Z İstatistiği	Olasılık	Z İstatistiği	Olasılık
Ekonomik Özgürlük I(0)	-1.129	0.013	-0.666	0.020*
Ticaret Özgürlüğü I(0)	-2.399	0.008	-1.110	0.013*
Büyüme I(0)	-4.760	0.000	-5.163	0.000*

Not: *, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 3'te yer alan birim kök test sonuçlarına göre değişkenler düzeyde durağandır.

Panel ARDL yöntemi, Pesaran ve Shin (1995,1999), Pesaran ve Smith (1998) ve Pesaran vd. (2001) tarafından geliştirilmiştir. Panel ARDL yönteminin Johansen ve Engle-Granger yaklaşımlarından ayrılan en önemli üstünlüğü ikinci dereceden olmamak kaydıyla modele dahil edilen parametrelerin düzeyde ya da birinci farkta durağan olarak kullanılabilmesidir. Böylece testin ayrırcı farkı düzeyde ya da birinci derecede durağan olarak kurulabilen modellerin eşbütünlüşme ilişkisinin varlığını analiz edebilmesidir (Nkoro ve Uko, 2016: 64-79; Özdamar, 2015: 84).

Panel ARDL yönteminde de uygun model seçimi oldukça önemlidir. Bu amaçla Pesaran, Shin ve Smith (1999) üç farklı yaklaşım ortaya koymaktadır. İlk olarak sadece sabit parametreler için değişimi dikkate alarak söz konusu parametrelerin dışında kalan değişkenleri modele havuzlanmış olarak dahil eden Dinamik Sabit Etkiler (DFE)

tahmincisidir. İkinci olarak; eğim katsayısı ve hata varyansındaki değişiklikleri ayrı olarak modele dahil ederek her biri için ayrı katsayı ortalaması sunan Ortalama Grup (MG) tahmincisidir. Son olarak ise dinamik paneller için ortalama ve havuzlamayı beraber olarak analiz eden Havuzlanmış Ortalama Grup (PMG) tahmincisidir. Bu sayede tahmin sonuçlarında hem uzun dönem hem de kısa dönem hata düzeltme katsayısını verirken aynı zamanda her bir parametre için kısa dönem tahmininde de bulunarak etkin ve tutarlı bulgulara ulaşma noktasında avantaj sağlamaktadır. (Pesaran vd., 1999: 1-11).

Model tahmininde bulunulurken, alternatif tahminçiler arasından seçim yapılması gerekmektedir. Mevcut olan her üç model içerisinden uygun olan model seçiminin yapılabilmesi için Hausman sınavı sonrasında karar verilmektedir. Buna göre Hausman sınavı sonuçları Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 4

Hausman Sınavı

Bağımsız Değişkenler	(b) mg	(B) pmg	(b-B) Fark	sqrt(diag(V_b-V_B)) Std. hata
Ekonomik Özgürlük	-0.055	0.318	-0.374	0.279
Ticaret Özgürlüğü	0.223	-0.075	0.299	0.292
Büyüme	-0.456	-0.437	-0.019	0.255

$$\text{chi2}(3) = (b - B)'[(V_b - V_B)^{-1}](b - B)$$

$$= 0.87$$

$$\text{Prob} > \text{chi2} = 0.8325$$

* b = Ho ve Ha altında tutarlı; B = Ha altında tutarsız, Ho altında etkin.

Hausman sınavı model seçimini yaparken ki-kare değerlerine göre iki tahminciyi karşılaştırarak sıfır hipotezini incelemektedir. Bu durum şu şekilde açıklanmaktadır, ilk sıradaki (b) tahmincinin sıfır hipotezi (H_0) ve alternatif hipotezi H_a altında tutarlı olduğu kabul edilerek, ikinci sırada yer alan tahmincinin (B) H_a altında tutarsız fakat H_0 altında etkin olduğu kabul edilmektedir (Karadaş, 2021: 127-128).

Hausman sınavı sonuçları değerlendirildiğinde, ARDL modeli için H_0 hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla Ortalama Grup (MG) tahmincinin tutarsız olduğu anlamına gelmektedir. Etkin ve tutarlı sonuçlar elde etmek amacıyla Havuzlanmış Ortalama Grup (PMG) tahmincisi uygulanmalıdır.

Tablo 5

MIST Ülkeleri Geneli İçin Panel ARDL Uzun ve Kısa Dönem Sonuçları

Bağımlı Değişken: Dış Açık				
Test Adı: ARDL				
Gözlem Dönemi: 1996 – 2022				
Seçilen Model : ARDL (1,1,1,1)				
Değişken	Katsayı	Standart Hata	t-istatistiği	p- değeri
Uzun Dönem				
Ekonomik Özgürlük	3.000	8.990	3.336	0.001
Ticaret Özgürlüğü	-1.910	7.880	-2.428	0.017
Büyüme	-8.210	3.970	-2.066	0.041
Kısa Dönem				
ECM	-0.160	0.055	-2.874	0.005*
Ekonomik Özgürlük	4.970	1.000	0.495	0.621
Ticaret Özgürlüğü	5.260	2.220	2.366	0.020**
Büyüme	1.760	5.670	3.110	0.002*
C	7.571	1.981	3.830	0.000*

Not: *, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Panel ARDL, Havuzlanmış Ortalama Grup (PMG) analiz sonuçları Akaike ve Hannan-Quinn kriterlerine göre değerlendirilerek kurulan modelde değişkenler arasındaki ilişki için ARDL (1,1,1,1) modeli seçilmiştir. Tablo 5’de yer alan sonuçlara göre MIST (Meksika, Endonezya, Güney Kore, Türkiye) ülkeleri geneli için uzun dönem sonuçları değerlendirildiğinde, dış açık ile ekonomik özgürlükler endeksi, ticaret özgürlüğü endeksi ve GSYH arasında istatistiki olarak anlamlı ilişki mevcuttur. Ekonomik özgürlükler değişkeni ile pozitif ilişki görülürken ticaret özgürlüğü ve büyüme arasında negatif yönlü bir ilişkinin varlığı görülmektedir.

Parametreler yorumlandığında; ekonomik özgürlüklerde meydana gelecek %1’lik bir artış dış ticaret açığını %3 oranında artırmaktadır. Bu ilişki, ekonomik özgürlüklerin varlığı, genellikle tüketicilerin daha geniş bir ürün yelpazesine ve daha rekabetçi fiyatlarla ürünleri ithal etme imkânına sahip olmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla, tüketiciler farklı pazarlardan mal ve hizmetleri daha kolay ve düşük maliyetle temin edebilirler. Dolayısıyla ithalatın artması dış ticaret açığının genişlemesine yol açmaktadır.

Ticaret özgürlüğünde meydana gelecek %1’lik bir artış ise dış ticareti %-1.91 oranında azaltmaktadır. Bu ilişki, ticaret özgürlüğü arttıkça, ülkenin ihracat potansiyeli genellikle artar. Dış ticaret kısıtlamalarının azalması, ihracat yapmak isteyen şirketlerin daha fazla pazara erişimini sağlar ve uluslararası rekabetçiliklerini artırabilir. Bu durumda, artan ihracat talebi dış ticaret dengesini olumlu yönde etkileyerek dış ticaret açığının azalmasına neden olmaktadır.

GSYH da meydana gelecek %1’lik bir artış ise dış ticareti %-8.21 oranında azaltmaktadır. Modelde en yüksek katsayı oranına sahip olan değişken GSYH olmaktadır. GSYH’deki artış, dış ticaret açığının azalmasına katkıda bulunabilir. Bunun çeşitli sebepleri olabilir. GSYH’deki artış, genellikle ülkenin ekonomik büyümesini yansıtır ve bu durumda üretimin artmasına ve işletmelerin daha fazla mal ve hizmet ihraç etme kapasitesinin artmasına yol açabilir. Bu durumda, daha fazla üretim genellikle ihracatı artırabilir ve dış ticaret dengesini olumlu yönde etkileyebilir. Buna ek olarak, GSYH’deki bir artış, genellikle iç talebin artmasına da neden olabilir. Bu durumda, yerel üretim talebi karşılamak için daha fazla üretim yapabilir ve ithalat ihtiyacını azaltabilir. İç talepteki artış ithalatın yerine iç üretimi tercih etmeye teşvik edebilir, bu da dış ticaret açığının azalmasına katkıda bulunabilir. Öte yandan, yerel üreticilerin daha rekabetçi hale

gelmesine ve uluslararası pazarda daha iyi konumlanmasına yardımcı olabilir. Rekabetçi bir yapı, yerel üretimin artmasını sağlayabilir ve bu durumda ithalatın yerine yerel üretimi tercih etmek dış ticaret açığının azalmasına neden olabileceği şeklinde yorumlanabilmektedir.

Kısa dönem katsayılar değerlendirildiğinde öncelikle ECM katsayısı önem kazanmaktadır. Burada ECM katsayısı, hata düzeltme katsayısıdır. Bu katsayı kısa dönemde bağımlı değişkende meydana gelebilecek bir şok ile oluşabilecek sapmaların, uzun dönemde yeniden dengeye gelebileceğini açıklamaktadır (Şengönül ve Tekgün, 2021: 91).

MIST ülkelerinin geneli için kısa dönem hata düzeltme modeline dayanan bulgular değerlendirildiğinde, ECM katsayısı yani hata düzeltme katsayısı beklenen şekilde negatif ve istatistiki olarak anlamlıdır. Bu durum, bağımlı değişken olan dış açıkta meydana gelebilecek herhangi bir şok karşısında uzun dönem dengesinin bozulması durumunda ne kadar bir süre zarfında yeniden dengeye gelerek kısa dönem sapmalarının ortadan kalkacağı hakkında bilgi vermektedir. Buna göre ECM katsayısı %1’de anlamlı olarak -0.16 katsayı oranına sahiptir. Bu değer kısa dönemde dış ticaret açığında meydana gelen bir şok sebebiyle uzun dönem ilişkisini kaybederse uzun dönemde yaklaşık olarak 6 yıllık bir süreçte uzun dönem dengesine yeniden geleceği anlamı taşımaktadır.

Kısa dönemdeki katsayılar yorumlandığında ise; ekonomik özgürlüklerin kısa dönemde istatistiki olarak anlamlı sonucu bulunmadığı için yorumlanamamaktadır. Ancak ticaret özgürlüğü değişkeni istatistiki olarak anlamlıdır ve 5.26 katsayı değerine sahiptir. GSYH ise yine kısa dönem etkisinde de istatistiki olarak anlamlı ve -0.16 katsayı değeri ile negatif yönlü bir ilişkisi görülmektedir. Kısa dönemde ekonomik özgürlükler ile dış ticaret açığı arasındaki ilişkinin belirgin bir şekilde görülmemesi, etkisinin henüz yansımamış olması ya da katsayının anlamsız çıkması oldukça normaldir.

Literatürde yer alan ekonomik özgürlükler ve dış ticaret açığı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar ile sonuçlar karşılaştırıldığında; Afrika örneğinde çalışması bulunan Naanwaab ve Diarrassouba (2013) ekonomik özgürlük artışının dış ticaret açığını artırdığı sonucu elde etmiştir. Öte yandan, seçilmiş 17 Ortadoğu ve Doğu Asya örneğinde çalışması bulunan Razmi ve Refaei (2013) ise ekonomik özgürlük arttıkça, dış ticaret açığı ve ekonomik büyümeyi de artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada da benzer şekilde elde MIST ülkelerinde ekonomik özgürlük arttıkça dış ticaret açığını artırdığı

sonucu elde edilmiştir. Ancak farklı olarak ekonomik büyüme arttıkça dış ticaret açığında azalmaya yol açtığı bulgusu elde edilmiştir.

MIST (Malezya, Endonezya, Güney Kore, Türkiye) ülke grubunun geneli için uzun ve kısa dönem bulguları incelenmiştir fakat her ülke için farklı politika uygulamalarına katkı olabileceği düşüncesi ile

çalışmada her ülke için ayrı ayrı kısa dönem ilişkileri de incelenmiştir. Panel ARDL ülke bazında kısa dönem bulgularına Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6

Her Ülkeler İçin Ayrı Panel ARDL Uzun ve Kısa Dönem Sonuçları

Ülkeler	Kısa Dönem Katsayıları			
	Katsayı	Standart Hata	Z istat.	p- değeri
Meksika				
ECM	-0.792	0.134	-5.89	0.000*
Ekonomik Özgürlük	0.424	0.281	1.51	0.131
Ticaret Özgürlüğü	-0.061	0.051	-1.20	0.231
Büyüme	0.031	0.111	0.28	0.778
C	-1.771	5.499	-2.32	0.020**
Endonezya				
ECM	-0.436	0.169	-2.57	0.010*
Ekonomik Özgürlük	-0.654	0.390	-1.68	0.094***
Ticaret Özgürlüğü	0.233	0.304	0.77	0.442
Büyüme	-0.386	0.182	-2.12	0.034**
C	-4.297	3.162	-1.36	0.174
Güney Kore				
ECM	-0.938	0.197	-4.74	0.000*
Ekonomik Özgürlük	0.589	0.472	1.25	0.212
Ticaret Özgürlüğü	0.274	0.179	1.53	0.127
Büyüme	0.379	0.180	2.10	0.036**
C	-1.911	7.450	-1.46	0.143
Türkiye				
ECM	-0.932	0.174	-5.35	0.000*
Ekonomik Özgürlük	-0.464	0.205	-2.25	0.024**
Ticaret Özgürlüğü	0.412	0.206	2.00	0.046**
Büyüme	0.029	0.131	0.22	0.824
C	-1.362	5.962	-2.07	0.038**

Not: *, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Kısa dönem bulguları değerlendirildiğinde; ekonomik özgürlük değişkeni için anlamlı sonuçlar Türkiye için %5 anlamlılık düzeyinde, ekonomik özgürlükte meydana gelecek %1'lik bir artış dış ticaret açığını %0.46 oranında azaltmaktadır. Öte yandan Endonezya için ise %10 da anlamlılık düzeyinde ekonomik özgürlükte meydana gelecek %1'lik bir artış dış ticaret açığını %0.65 oranında azaltmaktadır. Bu sonuçlar Türkiye ve Endonezya için kısa dönemde ekonomik özgürlükte %1'lik bir artış olduğunda dış ticaret açığında azalma olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Elde edilen bulgu bu ülkelerde kısa vadede şöyle bir etkiye sahiptir; ekonomik özgürlüklerin artması, zaman zaman yerel ürünlere olan talebi artırabileceğidir. Bu durumda,

tüketicilerin tercihleri iç piyasaya yönelerek ithalatın azalmasına dolayısıyla dış ticaretin daralmasına neden olmaktadır. Diğer ülkelerde söz konusu değişkende kısa dönemde anlamlı bir ilişki görülememiştir. Ticaret özgürlüğü değişkeni ise sadece Türkiye'de kısa dönemde istatistiki olarak anlamlıdır ve ticaret özgürlüğünde meydana gelecek %1'lik bir artış dış ticaret açığını %0.41 oranında azaltmaktadır. Diğer ülkelerde anlamlı ilişki elde edilememiştir. GSYH değerlendirildiğinde ise %5 anlamlılık düzeyinde Endonezya'da GSYH'de meydana gelecek %1'lik bir artış dış ticaret açığını %0.38 azaltırken, Güney Kore'de ise %0.37 oranında artırmaktadır. Diğer ülkelerde anlamlı bir ilişki görülememiştir.

ECM katsayısı ise tüm ülkelerde istatistiki olarak anlamlı ve negatif işaretlidir. Nitekim, ECM katsayısının hem negatif hem de anlamlı bulunması, bağımlı değişkende yaşanacak bir şok durumunda incelenen her ülke de yeniden uzun dönem dengesi sağlayarak yeniden ilişkili olacağı anlamına gelmektedir. Ancak bu durum her ülkenin sahip olduğu ekonomik yapıya göre de çeşitlilik göstermektedir. Dolayısıyla her ülke kendi içinde farklı politika izlemelidir (Tekgün ve Eroğlu, 2023: 283-284).

Dış ticarete uygulanan politikalar belirli sektör ya da belirli gruplar üzerinde kısa vadede olumsuz etkilere yol açabilirler. Bu nedenle, serbest ticaret politikaları uygulanırken dikkatli bir şekilde yapılandırılmalı ve diğer ekonomik ve sosyal faktörler de dikkate alınmalıdır. Örneğin, ticaret engelleri ve korumacı politikaların yoğun olduğu durumlarda, ticaret özgürlüğü azalabilir ve bu durumda dış ticaret açığının genişlemesi daha olası olabilir. Gümrük vergileri, kotalar veya ticareti kısıtlayıcı diğer politikalar, ithalatı azaltabilir veya dış ticaret dengesini etkileyebilir.

Ek olarak, dış ticaret açığı ile ekonomik, ticaret özgürlükleri arasındaki ilişkiyi belirleyen yapısal faktörler ve kurumsal engeller bulunabilir. Örneğin, bir ülkenin endüstriyel yapısı, üretim kapasitesi ve rekabetçilik düzeyi, dış ticaret dengesini etkileyebilir. Ya da uluslararası piyasadaki değişiklikler, dış ticaret açığı ile ekonomik ve ticaret özgürlükleri arasındaki ilişkiyi etkileyebilir. Diğer ülkelerdeki ekonomik durumlar, talep koşulları ve küresel ticaret politikaları, bir ülkenin dış ticaret dengesini etkileyebilir.

Bu faktörler, dış ticaret açığı ile ekonomik ve ticaret özgürlükleri arasındaki ilişkiyi belirleyebilir. Her ülkenin ekonomik yapısı, ticaret politikaları ve uluslararası ticaret ilişkileri farklı olduğundan, bu ilişkinin doğası ve gücü ülke bazında değişebilir. Bu nedenle, genellemeler yapmak yerine her durumun kendi iç dinamiklerini ve özelliklerini göz önünde bulundurmak önemlidir. Çünkü dış ticaret açığı, ekonomik ve ticaret özgürlüğü ilişkisinde çeşitli faktörler etkili olabilir. Ticaret özgürlüğünün varlığı, farklı ülkelerdeki firmaların daha geniş bir pazar erişimine sahip olmasını sağlar. Dış ticaretteki serbestlik, rekabeti artırır ve tüketicilere daha fazla seçenek sunarken beraberinde yerel piyasalarda rekabetin artmasına ve daha iyi kalite ve fiyatlar sunulmasına yol açabilmektedir. Dış ticaret serbestliğinin bir diğer yönü ise her ülkenin kendi üretim avantajlarına odaklanmasını sağlamasıdır. Bu da daha verimli kaynak kullanımını teşvik edebilmektedir. Her ülkenin en iyi olduğu alanlara odaklanması, kaynakların daha verimli ve etkin bir şekilde kullanılmasına ve genel olarak ekonomik büyümeye katkıda bulunabileceği düşünülmektedir. Bir başka yön ise teknoloji transferinin sağlanabilmesidir. Çünkü farklı ülkeler arasındaki ticaret, teknoloji ve bilgi paylaşımına olanak sağlayarak ülkelerin teknolojik gelişmeleri benimsemesine ve daha yenilikçi olmasına olanak tanmaktadır.

Nitekim, dış ticaret açıklığı, ekonomik, ticari özgürlükler ve büyüme kavramlarının tam etkileri, ülke bazında ve diğer faktörlerle etkileşim içinde değerlendirilmelidir. Bazı durumlarda, serbest ticaret politikaları belirli sektörlerde veya belirli gruplar üzerinde kısa vadeli olumsuz etkilere yol açabilir. Bu nedenle, dış ticaret ilişkileri yorumlanırken dikkatli bir şekilde yapılandırılmalı ve diğer ekonomik ve sosyal faktörler de dikkate alınmalıdır.

5. Sonuç

Smith'e göre serbest ticaret, ekonomik refahın anahtarıdır. Liberal ekonomi, beraberinde dış ticaretin önemini artırırken serbest ticaret, iş bölümü ve uzmanlaşmanın sağladığı verimlilik gün geçtikçe tüm ekonomiler için önemli kazanmıştır. Bu sayede ülkeler güçlü yanlarına odaklanarak ve iş birliği sağlayarak kaynak kullanımlarını daha verimli hale getirebilmektedirler. Küreselleşmenin artmasıyla

üretimin de küreselleşerek hız kazanması ve üretimin önündeki engeller azaltılması paralel bir gelişim sağlamıştır.

Uluslararası ticaretin gelişimi aynı zamanda ülkelerin ekonomik performansını, rekabet gücünü ve küresel ekonomideki konumunu geliştirmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Daha serbest ticaret politikaları ile ticari ve ekonomik özgürlük, genellikle daha dinamik, rekabetçi ve büyümeye yönelik bir ekonomi oluşturmada etkili olabilmektedir.

Nitekim bu çalışmada dış ticaret açığı, ekonomik özgürlükler, ticaret özgürlüğü ve GSYH ilişkisini test etmek amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışmada panel ARDL analiz yöntemi uygulanarak MIST ülkeleri için uzun ve kısa dönem sonuçları elde edilmiştir. Buna ilaveten MIST ülke grubundaki her ülke için kısa dönem sonuçları da elde edilmiştir. Uzun dönemde tüm değişkenler için istatistiki olarak anlamlı katsayılar elde edilirken kısa dönem sonuçlarında ticaret özgürlüğü ve GSYH değişkenleri istatistiki olarak anlamlı katsayılar elde edilmiştir. Ülke bazında elde edilen bulgularda ise bazı parametrelerde istatistiki olarak anlamlı katsayılar elde edilmiştir. Ancak analize dahil edilen değişkenlerin uzun dönemde etki sahibi olması sebebiyle kısa dönemde anlamlı ilişki görülemeyen değişkenlerin varlığı da beklenen bir durumdur.

Sonuç olarak, MIST ülkeleri gelişmekte olan ülke grubu içinde yer almaları sebebiyle uluslararası ticaret, ekonomik büyüme ve yatırım gibi alanlar oldukça önem kazanmaktadır. Bu ülkeler kendi ticaret iş birliğini artırma ve uluslararası platformda daha etkili olabilmek ve sürdürülebilir bir büyüme sağlayabilmesi açısından çalışma bulgularının politika uygulamalarına çeşitlilik kazandırarak üye ülkelerin kalkınmış toplumlara sahip olmasında farklı bir bakış açısı sunarak olumlu katkılar sağlanması beklenmektedir.

Kaynakça

- Adda, J. (2008). *Ekonominin Küreselleşmesi*. (Çev. Sevgi İnceci), 5. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akar, G. ve Özcan, M. (2020). MIST Ülkelerinde İthalat, İhracat ve Ekonomik Büyüme: Toda-Yamamoto Nedensellik Analizi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 9(1): 47-59.
- Baltagi, B. H. (2008). *Econometric Analysis of Panel Data* (Fourth Edition). West Sussex: John Wiley & Sons.
- Breusch, T.S. and Pagan, A.R. (1980). The Lagrange Multiplier Test and its Application to Model Specifications in Econometrics. *Review of Economic Studies*. 47: 239-253.
- Boz, F. Ç., Gültekin, Ö. F. ve Bayramoğlu, T. (2019). BRICS ve MIST Ülkelerinde Ar-Ge Harcamaları ile Yüksek Teknolojili Ürün İhracatı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 8(2): 1111-1124.
- Breuer, J., McNown, R. and Wallace, M.S. (2001). Misleading Inference from Panel Unit Root Tests with an Illustration from Purchasing Power Parity. *Review of International Economics*. 9(3): 482-493.
- Carlsson, F. and Lundström, S. (2002). Economic Freedom and Growth: Decomposing The Effect. *Public Choice*. 112: 335-344.
- Çadırcı, B. D. ve Güner, B. (2020). Türkiye'de İller Bazında Sektörel Elektrik Tüketimi ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Panel ARDL Sınır Testi Yaklaşımı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 31: 41-60.
- Damodar N. Gujarati. (2004). *Basic Econometrics*. Fourth Edition, New York: The McGraw-Hill.
- Diler, H. (2020). Türkiye'de Ekonomik Özgürlük Endeksi ve Enflasyonun Kurumlar Vergisi Geliri Üzerindeki Etkisi. *Econder International Academic Journal*. 4 (2): 530-550.
- Doucoulagos, C. (2005). Publication Bias in the Economic Freedom and Economic Growth Literature. *Journal of Economic Surveys*. 19(3), 367-387.
- Gençoğlu, P., Kuşkaya, S. ve Büyüknalbant, T. (2020). Seçilmiş Oecd Ülkelerinde Sağlık Harcamalarının Sürdürülebilirliğinin Panel Birim Kök Testleri ile Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 75: 1283-1297.
- Güran, T. (1991). *İktisat Tarihi*. İstanbul: Acar Matbaacılık Yayıncılık.

- Hadri, K. And Kurozumi, E. (2012). A Simple Panel Stationarity Test in The Presence of Serial Correlation and A Common Factor. *Economics Letters*. 115: 31-34.
- Hirst, P. ve Thompson, G. (2007). *Küreselleşme Sorgulanıyor*. (Çev. Çağla Erdem ve Elif Yücel), 4. Baskı, Ankara: Dost Yayınları.
- Höbel, Z. (2020). Ekonomik Özgürlükler ve Sosyoekonomik Refah Arasındaki İlişki: Seçilmiş Ülkeler ve Türkiye Örneği. Doktora Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Im, K. S., Pesaran, M. H. and Shin, Y. (2003). Testing for Unit Roots in Heterogeneous Panels. *Journal Of Econometrics*. 115: 53-74.
- Kangal, N. ve Eroğlu, İ. (2023). Yüksek Özgürlüklü Ekonomilerde Ekonomik Büyüme Performansına İlişkin Ampirik Kanıtlar. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*. 15 (1): 1-24, <https://doi.org/10.55827/ebd.1126650>
- Kasper, W. (2007). *Ekonomik Özgürlük ve Gelişme. Mülkiyet Hakları, Rekabet ve Refah Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Karadaş, H.A. (2020). Effect of Labor Force Education Level on Growth. *Contemporary Approaches In The Field Of Economy, Finance And Management*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Karadaş, H.A. (2021). Seçili N11 Ülkelerinde İşgücü Eğitim Seviyesinin Ekonomiyi Etkisi. *Makroekonomik Göstergeler Çerçevesinde N-11 Ülkeleri*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Koçbulut, Ö. ve Altıntaş, H. (2016). İkiz Açıklar ve Feldstem-Horioka Hipotezi: OECD Ülkeler Üzerine Yatay Kesit Bağımlılığı Altında Yapısal Kırılmalı Panel Eşbütünlük Analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 48: 145-174.
- Kubar, Y. ve Muzoğlu, Ş. (2022). İkiz Açıklar ve Feldstein-Horioka Hipotezi: Yükselen Ekonomiler Üzerine Panel ARDL Analizi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*. 14 (1): 1-22. <https://doi.org/10.55827/ebd.1034214>
- Levin, A., Lin C.F. and Chu C.S.J. (2002). Asymptotic and Finitesample Properties. *Journal of Econometrics*. 108: 1-24.
- Maddala, G. S. and Wu, S. (1999). A Comparative Study of Unit Root Tests with Panel Data and A New Simple Test. *Oxford Bulletin of Economics And Statistics*. 61: 631-652.
- Naanwaab, C. and Diarrassouba, M. (2013). The Impact Of Economic Freedom On Bilateral Trade: A Cross-Country Analysis. *Cephas Naanwaab et al | Int.J.Buss.Mgt.Eco.Res.*, Vol 4(1): 668-672.
- Nkoro, E. and Uko, A. K. (2016). Autoregressive Distributed Lag (ARDL) Cointegration Technique: Application And Interpretation. *Journal of Statistical and Econometric Methods*. 5(4): 63-91.
- Okşak, Y. ve Dağlıyan, G. (2020). Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Dış Ticaret, Büyüme ve Ekonomik Özgürlük İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Analiz. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*. 6(3): 79-89.
- Özdamar, G. (2015). Türkiye Ekonomisinde Döviz Kuru Geçiş Etkisi: ARDL Sınır Yaklaşımı Bulguları. *Akdeniz İ.İ.B.F Dergisi*. 32: 66-97.
- Pesaran, M. H. and Shin, Y. (1995). An Autoregressive Distributed Lag Modelling Approach to Cointegration Analysis. *Cambridge Working Papers in Economics*. University of Cambridge. Faculty of Economics
- Pesaran, M. H. and Smith, R. (1998). Structural Analysis of Cointegrating VAR. *Journal of Economic Surveys*. 12(5): 471-505.
- Pesaran, M., Shin, Y. and Smith, R. (1999). Pooled Mean Group Estimation of Dynamic Heterogeneous Panel. *Journal of the American Statistical Association*. 94(446): 621-634.
- Pesaran, M.H., Shin, Y. and Smith, R. J. (2001). Bound Testing Approaches to the Analysis of Long Run Relationships. *Journal of Applied Econometrics*. Special Issue, 16: 289-326.
- Pesaran, M. H. (2004). General Diagnostic Test for Cross Section Dependence in Panels. *IZA Discussion Paper Series*. 1240: 1-39.
- Pesaran, M. H. (2007). A Simple Panel Unit Root Test in The Presence of Cross-Section Dependence. *Journal of Applied Econometrics* 22(2): 265-312.
- Razmi, M.J. and Refaei, R. (2013). The Effect Of Trade Openness And Economic Freedom On Economic Growth: The Case Of Middle East And East Asian Countries. *International Journal of Economics and Financial*. 3(2): 376-385.
- Saraç, M. (2021). İktisadi Büyüme ve Ekonomik Özgürlükler Arasındaki İlişki: Oecd Ülkeleri İçin Ekonometrik Veri Analizi: 2000-2021. Yüksek Lisans Tezi, Niğde: Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Seyidoğlu, H. (2009). *Uluslararası İktisat: Teori, Politika ve Uygulama*. Geliştirilmiş 17. Baskı. İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Seyidoğlu, H. (2013). *Uluslararası İktisat: Teori, Politika ve Uygulama*. Geliştirilmiş 19. Baskı. İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Sonora, R.J. (2008). On The Impacts Of Economic Freedom On International Trade Flows: Asymmetries And Freedom Components. *FEB-Working Paper Series*. 8(5): 1-31.
- Stigler, G. J. (1965). The Economist and the State. *The American Economic Review*. 55(1/2): 1-18.
- Şengönlü, A. ve Tekgün, B. (2021). Phillips Eğrisinin Panel ARDL Analizi: Türkiye'deki Bölgeler Arası Bir Uygulama. *International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*. 4(2): 81-97.
- Şit, A. (2022). Ekonomik Özgürlük Endeksi Borsa İlişkisinin Değerlendirilmesi: MIST Ülkeleri Üzerine Bir Araştırma. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 7(1): 94-102.
- Tekgün, B. ve Eroğlu, İ. (2023). How Okun's Law Works in Fragile Five Countries: Panel Data Analysis. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*. 9 (2): 273-288. DOI: 10.20979/ueyd.1338162
- Topcuoğlu, A. ve Oral, İ. O. (2020). MİST Ülkelerinde Dış Ticaret İlişkileri ve İthalata Bağımlılık Analizi. *Turkish Studies-Economy*. 15(2):941-958. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.39787>
- Ürüt Saygın S. (2021). Cari Açık ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar Arasındaki İlişki: MIST Ülkeleri İçin Ampirik Bir Analiz. *BMİJ*, 9 (2): 426-438, doi: <https://doi.org/10.15295/bmij.v9i2.1753>
- Yang, Y. (2012). Agglomeration Density and Tourism Development in China: An Empirical Research Based on Dynamic Panel Data Model. *Tourism Management*. 33: 1347-1359.
- Yashdağ, B.H. ve Hamdard, A.W. (2023). Dış Ticaret ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği (2001-2020). *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*. 86: 549-568. doi: 10.7816/ulakbilge-11-86-04.
- Yerdelen Tatoğlu, F. (2018). *Panel Zaman Serileri Analizi*. 2. Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Yerdelen Tatoğlu, F. (2003). *İleri Panel Veri Analizi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Yenipazarlı, A. ve Erdal, F. (2010). Dış Ticaretin Serbestleşmesi ve Ekonomik Büyüme. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*. 2: 15-24.

<https://academicopinion.org/>

Research Article / Araştırma Makalesi

Şokların Enflasyon Üzerinde Kalıcı Etkisinin Olup Olmadığına İlişkin Bir İnceleme: Danimarka, İsveç ve Norveç Örneği

A Study on Whether Shocks Have a Permanent Effect on Inflation: The Case of Denmark, Sweden, and Norway

 Mehmet ERDOĞMUŞ¹

¹ Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Sivas/Türkiye, merdogmus@cumhuriyet.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Danimarka, İsveç ve Norveç için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisinin şoklardan kalıcı olarak etkilenip etkilenmediğini ortaya koymaktır. Veri mevcudiyetine bağlı olarak analiz dönemi Danimarka için 1968–2022 dönemini, İsveç için 1956–2022 dönemini ve Norveç için 1951–2022 dönemini kapsamaktadır. Çalışmada yıllık enflasyon verileri dikkate alınmıştır. Yıllık enflasyon verilerinin tercih edilmesinin nedeni mevsimsel etkilerden kaçınmaktır. Norveç'e ait enflasyon verileri için Dickey ve Fuller (1979) tarafından önerilen birim kök testinin sonucu dikkate alınmıştır. İsveç'e ait enflasyon verileri için Carrion-i-Silvestre ve Sansó (2007) tarafından önerilen durağanlık testinin sonucu dikkate alınmıştır. Danimarka'ya ait enflasyon verilerine Kapetanios vd. (2003) tarafından önerilen birim kök testi, Kruse (2011) tarafından tavsiye edilen birim kök testi ve Güriş ve Güriş (2022) tarafından önerilen birim kök testi uygulanmıştır. Ampirik analiz neticesinde Danimarka ve Norveç için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisinin şoklardan kalıcı olarak etkilenmediği (birim kök içermediği) söylenebilir. Yapısal kırılmaların dikkate alınması durumunda İsveç'e ait enflasyon serisinin de birim kök içermediği belirtilebilir. Elde edilen bulgulara dayalı olarak Danimarka'da, İsveç'te ve Norveç'te enflasyona yönelik küçük şokların etkisini düşürmeye dönük müdahalelerde bulunulmaması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Birim Kök, Enflasyon, Şoklar

ABSTRACT

The aim of this study is to reveal whether the inflation series (calculated separately for Denmark, Sweden, and Norway) is permanently affected by shocks. Depending on data availability, the analysis period covers the period 1968–2022 for Denmark, the period 1956–2022 for Sweden, and the period 1951–2022 for Norway. Annual inflation data were taken into account in the study. The reason for choosing annual inflation data is to avoid seasonal effects. For the Norwegian inflation data, the result of the unit root test proposed by Dickey and Fuller (1979) was taken into account. For Swedish inflation data, the result of the stationarity test suggested by Carrion-i-Silvestre and Sansó (2007) was taken into account. The unit root test recommended by Kapetanios et al. (2003), the unit root test proposed by Kruse (2011), and the unit root test suggested by Güriş and Güriş (2022) were applied to the inflation data of Denmark. As a result of the empirical analysis, it can be said that the inflation series calculated separately for Denmark and Norway is not permanently affected by the shocks (it does not contain a unit root). If structural breaks are taken into account, it can also be stated that the Swedish inflation series does not contain a unit root. Based on the findings, it is recommended that no interventions be made to reduce the impact of minor shocks on inflation in Denmark, Sweden, and Norway.

Keywords: Unit Root, Inflation, Shocks

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi

Başvuru Tarihi: 28 Ağustos 2023

Kabul Tarihi: 20 Ekim 2023

Makale Türü

Araştırma Makalesi

ARTICLE INFOS

Article History

Received: August 28, 2023

Accepted: October 20, 2023

Article Type

Research Article

1. Giriş

Enflasyonun farklı olumsuz etkileri görülebilmektedir. Enflasyon örneğın ekonomik büyümeyi negatif yönde etkileyebilmektedir. Enflasyonun ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilediğini ortaya koyan farklı ampirik çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalardan birisi Burdekin vd. (1994) tarafından yapılan çalışmadır. Yirmi üç sanayileşmiş ve kırk dokuz gelişmekte olan ülkenin analiz edildiği ilgili çalışmada enflasyonun ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilediği ortaya konmuştur. Daha yakın tarihli diğeri bir çalışma İran verilerinin kullanıldığı Mohseni ve Jouzaryan (2016) tarafından yapılan çalışmadır. Mohseni ve Jouzaryan (2016) tarafından yapılan ampirik çalışma neticesinde enflasyonun ekonomik büyümeyi uzun vadede negatif yönlü etkilediği saptanmıştır. Bu iki çalışma dışında Mandeya ve Ho (2021), Güney Afrika verilerini kullanarak enflasyonun hem kısa hem de uzun vadede ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilediğini tespit etmişlerdir. Enflasyon hükümetler açısından da önemli bir değışkendir. Sorumluluk hipotezine göre enflasyonun ve işsizliğin yüksek düzeyde olması neticesinde hükümetlerin cezalandırılması, enflasyonun ve işsizliğin düşük düzeyde olması sonucunda ise hükümetlerin ödüllendirilmesi söz konusudur (Carlsen, 2000: 142). Enflasyon bankalara olan güveni de olumsuz etkileyebilir. Heyert ve Weill (2023), yaptıkları ampirik analiz neticesinde (ilgili çalışmada yetmiş iki ülkeyi kapsayan bireysel veriler kullanılmıştır) enflasyonun bankalara olan güveni zedelediği görüşünü destekleyen önemli bulgular elde etmişlerdir. Enflasyonun gelir eşitsizliği üzerinde de etkisi olabilir. Kim ve Lin (2023), enflasyonun gelir eşitsizliğini artırdığını tespit etmişlerdir (ilgili çalışmada altmış iki ülke analiz edilmiştir). Enflasyon finansal sektörün performansını da olumsuz etkileyebilmektedir. Boyd vd. (2001), ortalama enflasyon oranının yılda %15 oranını aşması durumunda finansal sektörün performansında düşüşün yaşandığını ortaya koymuşlardır.

Yukarıda verilen ampirik çalışmalardan anlaşılacağı üzere enflasyonun farklı değışkenler üzerindeki etkisini araştıran çeşitli çalışmalar mevcuttur. Bu tür çalışmaların dışında enflasyonun şoklardan kalıcı etkilenip etkilenmediğini (yani enflasyonun birim köklü olup olmadığını) araştıran çok sayıda ampirik çalışma da mevcuttur. Bu çalışmalara şunlar örnek verilebilir: Culver ve Papell (1997a), Lai (1997), Lee ve Wu (2001), Yoon (2003), Österholm (2004), Lee ve Tsong (2009), Romero-Ávila ve Usabiaga (2009), Cuestas ve Harrison (2010), Tsong ve Lee (2010), Caporale ve Paxton (2011), Tsong ve Lee (2011), Arize ve Malindretos (2012), Lee ve Tsong (2012), Tsong vd. (2012), Chang vd. (2013), Narayan (2014), Bolat vd. (2017), Si ve Li (2018), Obradović ve Lojanica (2022). Enflasyonun birim köke sahip olup olmadığının bilinmesinin enflasyonla mücadelede doğru adımların atılmasına destek olacağı söylenebilir. Şayet enflasyon birim köke sahip değılse enflasyona yönelik şokların etkisi kalıcı olmayacaktır. Bu durumda enflasyona yönelik şokun ardından enflasyon tekrar eski seviyesine geleceğı için politik önlemlere daha az ihtiyaç duyulacaktır. Buna karşın enflasyon birim kök içeriyorsa enflasyonu etkileyen şokların etkisi kalıcı olacaktır. Böylece enflasyon üzerinde etkili olan şokların ardından değışen denge enflasyon seviyesini eski düzeyine getirebilmek için politik önlemlerin alınması gerekir (Chang vd., 2013: 245). Uygun olan birim kök testleriyle ve/veya durağanlık testleriyle bazı teorik görüşlerin geçerliliği de sınanabilir. Örneğın

hızlandıran hipotezine (accelerationist hypothesis) göre hükümet işsizlik oranını doğal işsizlik düzeyinin altında tutabilmek için sürekli artan bir enflasyon seviyesine rıza göstermesi gerekir. Bu durum enflasyon oranının durağan olmadığı anlamına gelmektedir (Tsong ve Lee, 2010: 345; Arize ve Malindretos, 2012: 225). Buna karşın Dornbusch (1976) modeli gibi geleneksel yapışkan fiyat modellerine (sticky-price models) göre fiyatlar genel düzeyi durağandır (Culver ve Papell, 1997a: 435).

Bu çalışmada Norveç, İsveç ve Danimarka için ayrı ayrı hesaplanan enflasyona yönelik şokların kalıcı etkiye sahip olup olmadığını incelenmiştir. Bu üç ülke İskandinav ülkesidir (Eichhorst vd., 2004: 87). İskandinav ülkeleri tarihsel, politik ve kültürel olarak birbirine yakın olmasına (Mogensen, 2013: 64) karşın bu üç ülke için ayrı ayrı hesaplanan enflasyona yönelik şokların etkisinin benzerlik gösterip göstermediği merak edildiği için bu üç ülke analiz edilmiştir. Böylece bu üç ülkede enflasyonla mücadelede benzer bir politikanın izlenip izlenemeyeceğı hakkında fikir edinilmesi mümkün olacaktır.

Enflasyon serisinin birim kök içerip içermediğini araştıran farklı çalışmalar bulunmaktadır. Buna karşın diğeri birçok çalışmadan farklı olarak bu çalışmada aylık frekanslı TÜFE (Tüketici Fiyat Endeksi) verilerinin geometrik ortalamaları alınarak yıllık TÜFE verileri elde edilmiş ve sonra elde edilen yıllık TÜFE verilerinin nispi değışimi hesaplanarak enflasyon verileri elde edilmiştir. Giriş ve Güriş (2022), yaptıkları simülasyon çalışması neticesinde kendi önerdikleri testin Kruse (2011) tarafından önerilen birim kök testinden daha güçlü olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu açıdan daha sağlıklı sonuçlar elde edebilmek adına bu çalışmada Danimarka verilerine Kruse (2011) tarafından önerilen birim kök testi yanında Giriş ve Güriş (2022) tarafından önerilen birim kök testi de uygulanmıştır. Ampirik literatür incelemesi neticesinde enflasyonun birim kök içerip içermediğini tespit etmek için Giriş ve Güriş (2022) tarafından önerilen testi uygulayan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenlerle çalışmanın ampirik literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

Çalışmanın giriş bölümünden sonra yer alan ikinci bölümde ampirik literatür incelemesi yer almaktadır. Bu bölümde enflasyonun birim köke sahip olup olmadığını araştıran eski ve yakın tarihlerde yapılmış ampirik çalışmalardan bazılarına yer verilmiştir. Çalışmada kullanılan verilere ve yöntemlere dair bilgiler çalışmanın üçüncü bölümünde yer almaktadır. Çalışmanın dördüncü bölümü ampirik analiz sonucunda elde edilen bulgulara ayrılmıştır. Çalışmanın beşinci bölümünde tartışma bölümü bulunmaktadır. Tartışma bölümünde elde edilen bulguların yorumu yapılmış ve elde edilen bulgular diğeri bazı ampirik çalışmaların bulgularıyla karşılaştırılmıştır. Çalışmanın sonuç bölümü ise çalışmanın son bölümü olan altıncı bölümde yer almaktadır.

2. Literatür İncelemesi

Çalışmanın bu bölümünde enflasyonun birim kök içerip içermediğini araştıran ampirik çalışmalardan bazılarına yer verilmiştir. Çalışmada yer verilen ampirik çalışmalara ilişkin detaylı bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur. Tablo 1'de yer alan ampirik çalışmalar incelendiğinde enflasyonun durağanlığına ilişkin farklı sonuçların elde edilebildiği görülmektedir. Tablo 1'de yer alan çalışmalarda yöntem olarak birim kök testlerinin ve/veya durağanlık testlerinin tercih edildiğini anlamak mümkündür.

Tablo 1
Ampirik Çalışma Örnekleri

Çalışma	Dönem ve İncelenen Birim	Yöntem	Bulgular
Culver ve Papell (1997a)	Ocak 1957–Ekim 1994 dönemi TÜFE verilerine dayalı olarak aylık enflasyon verileri hesaplanmıştır. Bu nedenle aylık enflasyon verileri Şubat 1957–Ekim 1994 dönemini kapsamaktadır ¹ . 13 OECD ülkesi analiz edilmiştir.	Birim Kök Testi, Durağanlık Testi	Yapısal kırılmayı dikkate alan birim kök testi neticesinde altı ülke için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisinin birim kök içermediği sonucuna ulaşılmıştır.
Lai (1997)	İtalya'ya ait üretici fiyat endeksi (ÜFE) verileri ve toptan eşya fiyat endeksi (TEFE) verileri hariç olmak üzere TÜFE, ÜFE ve TEFE verileri Ocak 1970–Nisan 1995 dönemini kapsamaktadır. İtalya'ya ait ÜFE verileri Ocak 1981–Nisan 1995 dönemini kapsarken TEFE verileri Ocak 1970–Kasım 1993 dönemini kapsamaktadır. Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Birleşik Krallık ve ABD analiz edilmiştir.	Birim Kök Testi	Frekanslı aylık olan enflasyon serileri dikkate alındığında enflasyonun birim kök içermediğine dair önemli kanıtlar elde edilmiştir.
Lee ve Wu (2001)	Analiz dönemlerinden birisi Şubat 1957–Nisan 1999 dönemidir. Diğer analiz dönemi ise Şubat 1957– Eylül 1994 dönemidir. 13 OECD ülkesi analiz edilmiştir.	Birim Kök Testi	Analiz edilen ülkeler için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisinin birim kök içermediği sonucuna ulaşılmıştır.
Yoon (2003)	Veriler Ocak 1974–Haziran 1993 dönemini kapsamaktadır. Brezilya analiz edilmiştir.	Birim Kök Testi	Brezilya'ya ait enflasyon serisinin genel olarak birim kök içerdiği sonucuna varılmıştır.
Österholm (2004)	Analiz dönemi Ocak 1960–Mart 2002 dönemini kapsamaktadır. ABD analiz edilmiştir.	Birim Kök Testi	Enflasyon serisinin birim kök içermediğine ilişkin bulgular elde edilmiştir.
Lee ve Tsong (2009)	1957 (I. Çeyrek)–2008 (II. Çeyrek) dönemini kapsayan TÜFE verileri dikkate alınmıştır. Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Hollanda, İsveç, Birleşik Krallık ve ABD analiz edilmiştir.	Birim Kök Testi, Durağanlık Testi	Anlamlılık düzeyi %10 alındığında yedi ülke için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisinin birim kök içermediği sonucuna varılmıştır.
Romero-Ávila ve Usabiaga (2009)	Analiz dönemi Şubat 1957–Haziran 2005 dönemini kapsamaktadır. 13 OECD ülkesi analiz edilmiştir.	Birim Kök Testi, Durağanlık Testi	Panel açısından enflasyon serisinin yapısal kırılmalar altında birim köklü olmadığı sonucuna varılmıştır.
Cuestas ve Harrison (2010)	Analiz dönemi Ocak 1994–Aralık 2012 dönemidir. Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Makedonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya analiz edilmiştir.	Birim Kök Testi	Yedi ülke için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisinin birim kök içermediği sonucuna varılmıştır.
Tsong ve Lee (2010)	1957 (I. Çeyrek)–2010 (I. Çeyrek) dönemi TÜFE verilerine dayalı yıllık enflasyon verileri hesaplanmıştır. Eşdeğişken (covariate) olarak kullanılan değişkenlere bağlı olarak analiz döneminin başlangıcı değişebilmektedir. 18 OECD ülkesi analiz edilmiştir.	Birim Kök Testi, Durağanlık Testi	CADF testi neticesinde on yedi ülke için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisinin birim kök içermediği sonucuna varılmıştır. CP _T testi ve Q _T testi neticesinde ise analiz edilen tüm ülkeler için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisinin birim kök içermediği sonucuna varılmıştır.
Caporale ve Paxton (2011)	Analiz dönemi 1980 (I. Çeyrek)–2004 (III. Çeyrek) dönemini kapsamaktadır. Meksika analiz edilmiştir.	Birim Kök Testi	Meksika'ya ait enflasyon serisinin yapısal kırılmalar altında birim kök içermediği sonucuna varılmıştır.
Tsong ve Lee (2011)	1957 (I. Çeyrek)–2010 (I. Çeyrek) dönemi TÜFE verilerine dayalı yıllık enflasyon verileri hesaplanmıştır. 12 OECD ülkesi analiz edilmiştir.	Birim Kök Testi	Kantil birim kök testi neticesinde (analiz edilen tüm ülkeler açısından) enflasyonun global anlamda birim köklü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Arize ve Malindretos (2012)	Analiz dönemlerinden biri 1980 (I. Çeyrek)–2009 (III. Çeyrek) dönemidir. Diğer analiz dönemi ise 1980 (I. Çeyrek)–2004 (III. Çeyrek) dönemidir. 34 Afrika ülkesi analiz edilmiştir.	Birim Kök Testi, Durağanlık Testi	Birim kök testleri ve durağanlık testi neticesinde 1980 (I. Çeyrek)–2009 (III. Çeyrek) analiz döneminde yirmi dokuz ülke için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisinin birim köklü olduğu belirtilmiştir. 1980 (I. Çeyrek)–2004 (III. Çeyrek) analiz dönemi için ise otuz iki ülke için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisinin birim köklü olduğu saptanmıştır.
Lee ve Tsong (2012)	Frekanslı üç aylık olan TÜFE verileri 1957 (I. Çeyrek)–2010 (I. Çeyrek) dönemini kapsamaktadır. Enflasyon verileri yıllık olarak hesaplanmıştır. Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Hollanda, İsveç, Birleşik Krallık ve ABD analiz edilmiştir.	Birim Kök Testi	Eşdeğişkeni ve özçıkırım (bootstrap) tekniğini dikkate alan birim kök testi neticesinde sekiz ülke için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisinin (%5 anlamlılık düzeyine göre) birim kök içermediği sonucuna varılmıştır.

¹ Culver ve Papell (1997a), çalışmalarında analiz döneminin Eylül 1994'te sonlandığını belirtmektedirler. Buna karşın gerek ilgili yazarların kullandıkları veri setinden gerekse ilgili çalışmada belirtilen gözlem sayısından anlaşılacağı üzere analiz dönemi Ekim 1994'te sonlanmaktadır. Culver ve Papell (1997a) tarafından yapılan çalışmada kullanılan veri setine şu adresten ulaşılabilir: <https://doi.org/10.15456/jae.2022313.1256740089> [kaynakçaya bakınız Culver ve Papell (1997b)].

Çalışma	Dönem ve İncelenen Birim	Yöntem	Bulgu
Tsong vd. (2012)	Ocak 1999–Kasım 2010 dönemi TÜFE verilerine dayalı yıllık enflasyon verileri hesaplanmıştır. 19 OECD ülkesi analiz edilmiştir.	Birim Kök Testi	Eşdeğışkeni dikkate alan birim kök testi neticesinde Japonya, İsviçre ve ABD için ayrı ayrı hesaplanan enflasyonun birim kök içermediğine dair güçlü kanıtlar elde edilmiştir.
Chang vd. (2013)	1961 (I. Çeyrek)–2011 (II. Çeyrek) dönemi TÜFE verileri kullanılmıştır. Çeyreklik ve yıllık enflasyon verileri hesaplanmıştır. 22 OECD ülkesi analiz edilmiştir.	Birim Kök Testi, Durağanlık Testi	Fourier durağanlık testi neticesinde (analiz edilen tüm ülkeler açısından) enflasyonun birim köklü olmadığını destekleyen bulgular elde edilmiştir.
Narayan (2014)	Veriler 1966–2002 dönemine ait yıllık verilerdir. 17 Sahra Altı Afrika ülkesi analiz edilmiştir.	Durağanlık Testi	Gerek yapısal kırılmalı durağanlık testi (panel veri seti için değil) gerekse panel veri seti neticesinde Burkina Faso, Burundi ve Gambiya için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisinin birim kök içerdiği sonucuna varılmıştır.
Bolat vd. (2017)	Veriler Ocak 1971–Nisan 2014 dönemini kapsamaktadır. Cezayir, Mısır, İran, Irak, Ürdün, Libya, Fas, Suriye, Tunus ve Yemen analiz edilmiştir.	Birim Kök Testi	Kantil birim kök testi neticesinde dokuz ülke için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisinin global anlamda birim köklü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Mevsimsel birim kök testi neticesinde ise üç ülke için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisinin mevsimsel olmayan birim kök içermediği görülmüştür.
Si ve Li (2018)	Veri seti Ocak 1997–Temmuz 2016 dönemini kapsamaktadır. Çek Cumhuriyeti, Polonya, Bulgaristan, Letonya, Litvanya, Romanya ve Estonya analiz edilmiştir.	Birim Kök Testi, Durağanlık Testi	Kantil birim kök testi neticesinde beş ülke için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisinin global anlamda birim köklü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Obradović ve Lojanica (2022)	Çeyreklik bazdaki TÜFE verilerine dayalı yıllık enflasyon verileri kullanılmıştır. Enflasyon verileri için analiz dönemi 2006 (I. Çeyrek)–2020 (II. Çeyrek) dönemidir. Arnavutluk, Karadağ, Sırbistan ve Bosna Hersek analiz edilmiştir.	Birim Kök Testi	Arnavutluk ve Karadağ için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisinin birim kök içerdiğini destekleyen bulgulara ulaşılmıştır. Sırbistan ve Bosna Hersek için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisinin ise birim kök içermediğini destekleyen bulgular elde edilmiştir.

3. Veri Seti ve Metodoloji

Zaman serilerinde mevsimsel etkiler daha ziyade aylık ve çeyreklik bazdaki verilerde görülmektedir (Schira, 2021: 133). Bu nedenle mevsimsel etkilerden kaçınmak için Uluslararası Para Fonu'nun Uluslararası Finansal İstatistikler (International Financial Statistics) veri tabanından elde edilen aylık frekanstaki TÜFE verileri kullanılarak yıllık enflasyon verileri hesaplanmıştır. Enflasyonun hesaplanmasında kullanılan tüm TÜFE verileri için baz yılı 2010 yılıdır. Yıllık enflasyon verilerini hesaplamak için öncelikle aylık

TÜFE verilerinin geometrik ortalamaları alınarak yıllık TÜFE verileri elde edilmiştir. Sonra elde edilen yıllık TÜFE verilerinin nispi değişimi hesaplanarak yıllık enflasyon verileri hesaplanmıştır. Veri mevcudiyetine bağlı olarak analiz dönemi Danimarka için 1968–2022 dönemini, İsviçre için 1956–2022 dönemini ve Norveç için 1951–2022 dönemini kapsamaktadır. Danimarka'ya ait enflasyon serisi $\pi(D)$, İsviçre'e ait enflasyon serisi $\pi(S)$ ve Norveç'e ait enflasyon serisi $\pi(N)$ ile gösterilmiştir. Tablo 2'de $\pi(D)$, $\pi(S)$ ve $\pi(N)$ değişkenlerine ait bazı tanımlayıcı istatistikler yer almaktadır. Şekil 1'de ise $\pi(D)$ değişkenine ait grafik, $\pi(S)$ değişkenine ait grafik ve $\pi(N)$ değişkenine ait grafik yer almaktadır.

Tablo 2

Bazı Tanımlayıcı İstatistikler

İstatistikler	Değişkenler		
	$\pi(D)$	$\pi(S)$	$\pi(N)$
Gözlem Sayısı	55	67	72
Aritmetik Ortalama	0,043	0,043	0,045
Medyan	0,025	0,034	0,033
Standart Sapma	0,037	0,036	0,034
Minimum Değer	0,003	-0,005	0,004
Maksimum Değer	0,152	0,137	0,158
Çarpıklık	1,080	0,698	1,222
Basıklık	3,179	2,498	3,968

Bu çalışmada Obradović ve Lojanica (2022) tarafından yapılan çalışma dikkate alınarak durağanlık analizinde kullanılabilen doğrusal ve doğrusal olmayan testler arasında tercihte bulunabilmek

adına enflasyon serilerine önce Harvey vd. (2008) tarafından önerilen doğrusal test (çalışmada bu test HLX olarak isimlendirilmiştir) uygulanmıştır. HLX testine ait test istatistiği (W_1)

Denklem (1)'de verilen formül ile hesaplanmaktadır. Denklem (1)'de yer alan W_0 serilerin düzeyde durağan olması durumunda dikkate alınan istatistiği göstermektedir. Denklem (1)'de yer alan W_1 ise serilerin düzeyde durağan olmaması durumunda dikkate alınan istatistiği göstermektedir. Bunların dışında Denklem (1)'de yer alan λ , HLX doğrusallık testinin test istatistiğini elde ederken dikkate alınan ağırlığı belirtmektedir. HLX testine ait test istatistiği iki serbestlik dereceli ki-kare dağılımına uyum göstermektedir.

$$W_\lambda = (1 - \lambda)W_0 + (\lambda)W_1 \quad (1)$$

HLX testinin sonuçları dikkate alınarak Norveç verileri için Dickey ve Fuller (1979) tarafından önerilen birim kök testi (çalışmada DF olarak isimlendirilmiştir) uygulanmıştır. İsveç verileri için ise önce ADF birim kök testi uygulanmıştır. ADF birim kök testi dışında İsveç verileri için Carrion-i-Silvestre ve Sansó (2007) tarafından önerilen durağanlık testi (çalışmada bu test CS olarak isimlendirilmiştir) de uygulanmıştır. CS testinde içsel olarak belirlenen iki tane yapısal kırılma dikkate alınmaktadır. Yapısal kırılmalar kukla (dummy) değişkenler yardımıyla tespit edilmektedir. CS testinde yedi farklı model mevcuttur. Bu çalışmada Denklem (2)'de yer alan ve Carrion-i-Silvestre ve Sansó (2007) tarafından yapılan çalışmada Model AAn olarak isimlendirilen model uygulanmıştır. Denklem (2)'deki y_t analiz edilen zaman serisini, θ_0 sabit terimi, $DU_{1,t}$ birinci yapısal kırılmayı tespit edebilmek için kullanılan kukla değişkeni ve $DU_{2,t}$ ikinci yapısal kırılmayı tespit edebilmek için kullanılan kukla değişkenini ifade etmektedir. Denklem (2)'deki r_t ise Denklem (3)'teki gibi tanımlanmıştır. CS testinin temel hipotezi reddedilemezse iki adet yapısal kırılma dikkate alındığında incelenen serinin birim kök içermediğini söylemek mümkündür.

$$y_t = \theta_0 + \theta_1 DU_{1,t} + \theta_2 DU_{2,t} + r_t + \varepsilon_t \quad (2)$$

$$r_t = r_{t-1} + u_t \quad (3)$$

HLX testinin sonucu dikkate alınarak Danimarka'ya ait enflasyon serisi için doğrusal dışılığı dikkate alan testler uygulanmıştır. Bu testlerden birisi Kapetanios vd. (2003) tarafından önerilen birim kök testidir (çalışmada KSS olarak isimlendirilmiştir). Bu testte incelenen seri gerektiğinde ilk önce ortalama veya trendden arındırılmalıdır. Çalışmada ortalama arındırılmış veriler için KSS testi uygulanmıştır. KSS testinde birim kök sınavında dikkate

alınan test regresyonu Denklem (4)'teki gibidir. KSS testinin temel hipotezi incelenen serinin birim kök içerdiğini belirtmektedir. Şayet temel hipotez reddedilirse serinin birim kök içermediğini söylemek mümkün olacaktır.

$$\Delta y_t = \delta y_{t-1}^3 + u_t \quad (4)$$

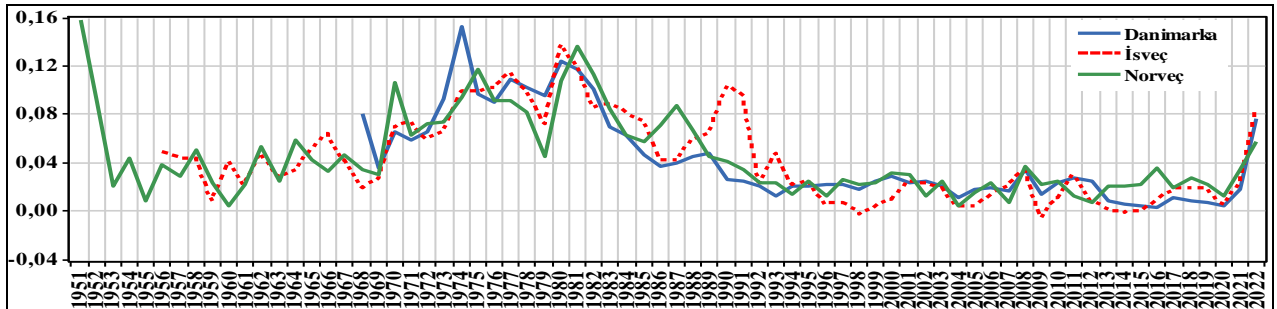
Danimarka'ya ait enflasyon serisi için uygulanan bir diğer doğrusal olmayan birim kök testi Kruse (2011) tarafından önerilen birim kök testidir (çalışmada KS olarak adlandırılmıştır). Kruse (2011), yaptığı güç karşılaştırması neticesinde KS birim kök testinin KSS testinden genel olarak daha güçlü olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yine KSS testinde olduğu gibi KS birim kök testinde de gerektiğinde incelenen seri ilk önce ortalama veya trendden arındırılmalıdır. Çalışmada ortalama arındırılmış veriler için KS birim kök testi uygulanmıştır. KS testinde birim kök sınavında dikkate alınan test regresyonu Denklem (5)'teki gibidir. KS testinin temel hipotezi analiz edilen serinin birim köklü olduğunu belirtmektedir. Eğer temel hipotez reddedilirse serinin birim kök içermediğini söylemek mümkün olacaktır.

$$\Delta y_t = \beta_1 y_{t-1}^3 + \beta_2 y_{t-1}^2 + u_t \quad (5)$$

KSS ve KS testleri dışında Danimarka'ya ait enflasyon serisi için Güriş ve Güriş (2022) tarafından önerilen birim kök testi de uygulanmıştır (çalışmada KS-GLS olarak adlandırılmıştır). KS-GLS birim kök testinde Elliott vd. (1996)'nin çalışmasında olduğu gibi analiz edilecek seri ilk önce GLS [Generalized Least Squares (Genelleştirilmiş En Küçük Kareler)] yöntemiyle sabit terimden veya trendden arındırılmaktadır. Ancak KS-GLS birim kök testinde [Elliott vd. (1996)'den farklı olarak] trendden arındırma işleminde kullanılan \bar{c} için 18,5 değeri uygun görülmüştür. Ortalama arındırma işleminde ise \bar{c} değeri için belirli bir değer önerilmemiştir. KS-GLS testinin ikinci aşamasında ham veriler için Kruse (2011) tarafından önerilen birim kök testi uygulanmaktadır. Çalışmada seri önce GLS yöntemiyle ortalama arındırılmıştır. Sonra ham veriler için Kruse (2011) tarafından önerilen birim kök testi uygulanmıştır. Güriş ve Güriş (2022), yaptıkları simülasyon çalışması neticesinde kendi önerdikleri testin KS birim kök testinden daha güçlü olduğunu ortaya koymuşlardır. KS testinde olduğu gibi KS-GLS testinin temel hipotezi analiz edilen serinin birim köklü olduğunu belirtmektedir. Şayet temel hipotez reddedilirse serinin birim kök içermediğini söylemek mümkün olacaktır.

Şekil 1

Yıllık Enflasyon Serilerinin Seyri

4. Ampirik Bulgular

Sosyal bilimlerde %5 anlamlılık düzeyinin dikkate alınması yaygınlık kazanmıştır (Poddig vd., 2008: 342). Bu açıdan bu

çalışmada da %5 anlamlılık düzeyi dikkate alınmıştır. Obradović ve Lojanica (2022) tarafından yapılan çalışma dikkate alınarak durağanlık analizinde kullanılabilen doğrusal ve doğrusal olmayan testler arasında tercihte bulunabilmek adına enflasyon serilerine

önce HLX doğrusallık testi uygulanmıştır. Bu testin sonuçları Tablo 3'te yer almaktadır. HLX test istatistiklerine ilişkin kritik değer kare tablosundan elde edilmiştir. Tablo 3 incelendiğinde HLX

testinde belirtilen doğrusallık temel hipotezinin (%5 anlamlılık düzeyine göre) Danimarka verileri için reddedildiğini, Norveç ve İsveç verileri için ise reddedilemediğini görmek mümkündür.

Tablo 3

Doğrusallık Testinin Sonuçları

Değişken	W_λ	Sonuç
$\pi(D)$	11,725**	Doğrusal Dışı
$\pi(S)$	0,389	Doğrusal
$\pi(N)$	0,708	Doğrusal

Notlar: ** %5 anlamlılık düzeyinde anlamlılığı belirtmektedir. HLX test istatistiği için geçerli kritik değer 5,991'dir. Kritik değer %5 anlamlılık düzeyine göre.

Uygulanan iki geleneksel testin (ADF testi ve DF testi) sonucu Tablo 4'te yer almaktadır. Gerek ADF test regresyonunda gerekse DF test regresyonunda sabit terim yer alırken trend yer almamaktadır. İsveç verileri için ADF testi uygulanmıştır. Norveç verileri için ise DF testi uygun görülmüştür. DF test regresyonuna ait kalıntılarda otokorelasyonun mevcut olması durumunda ADF testi uygulanmaktadır. DF testinden farklı olarak ADF testinde otokorelasyonla başa çıkmak için serinin birinci farkının gecikmesi (veya gecikmeleri) bağımsız değişken (veya değişkenler) olarak test

regresyonuna eklenmektedir (Winker, 2017: 275). Gerek ADF test istatistiğine ilişkin kritik değer gerekse DF test istatistiğine ilişkin kritik değer 10000 tekrarlamalı simülasyon yoluyla hesaplanmıştır. Tablo 4'te yer alan ADF testinin sonucuna göre İsveç'e ait enflasyon serisinin birim kök içerdiğini belirten temel hipotezin (%5 anlamlılık düzeyine göre) reddedilemediğini söylemek mümkündür. Buna karşın Tablo 4'te yer alan DF testinin sonucuna göre Norveç'e ait enflasyon serisinin birim kök içerdiğini belirten temel hipotezin (%5 anlamlılık düzeyine göre) reddedildiğini görmek mümkündür.

Tablo 4

İki Geleneksel Testin Sonucu

Test Adı	$\pi(S)$	$\pi(N)$
	Test İstatistiği	Test İstatistiği
ADF	-2,134 (1)	N/A
DF	N/A	-4,407**

Notlar: ADF test istatistiği için kritik değer -2,901'dir. Parantez içindeki 1 rakamı ADF testi için belirlenen gecikme uzunluğunu belirtmektedir. DF test istatistiği için kritik değer ise -2,933'tür. Kritik değerler %5 anlamlılık düzeyine göre.

Tablo 4'teki ADF testinin sonucuna göre İsveç'e ait enflasyon serisi birim kök içermektedir. Ancak ADF testi yapısal kırılmaları dikkate almamaktadır. Sonucun hatalı olabileceği düşüncesiyle İsveç verilerine yapısal kırılmaları dikkate alan CS durağanlık testi de uygulanmıştır. CS durağanlık testinin sonucu Tablo 5'te yer almaktadır. Tablo 5'te yer alan T_{b1} ve T_{b2} sırasıyla tahmin edilen ilk kırılma yılı ve ikinci kırılma yılı belirtmektedir. CS testi için Carrion-i-Silvestre ve Sansó (2007) tarafından yapılan çalışmada Model AAn olarak adlandırılan ve sabit terimin bulunmasına karşın

deterministik trendin bulunmadığı model uygulanmıştır. CS test istatistiğine ilişkin kritik değer Carrion-i-Silvestre ve Sansó (2005) tarafından yapılan çalışmadan sağlanmıştır. Tablo 5'teki CS testinin sonucu incelendiğinde iki adet yapısal kırılma dikkate alındığında İsveç'e ait enflasyon serisinin durağan olduğunu belirten temel hipotezin (%5 anlamlılık düzeyine göre) reddedilemediğini anlamak mümkündür. Görüldüğü üzere ADF testine göre birim köklü bulunan İsveç serisi yapısal kırılmalar dikkate alındığında durağan olarak bulunmuştur.

Tablo 5

CS Testinin Sonucu

Test Adı	$\pi(S)$	$\pi(S)$	$\pi(S)$
	Test İstatistiği	T_{b1}	T_{b2}
CS	0,028	1969	1991

Notlar: CS test istatistiği için kritik değer 0,142'dir. Kritik değer %5 anlamlılık düzeyine göre.

Tablo 6'da Danimarka verileri için uygulanan ve doğrusal olmayan üç testin sonucu yer almaktadır. Tablo 6'da yer alan L gecikme uzunluğunu belirtmektedir. Tablo 6 incelendiğinde KSS testine göre Danimarka'ya ait enflasyon serisinin birim kök içerdiğini belirten temel hipotezin (%5 anlamlılık seviyesine göre) reddedildiğini görmek mümkündür. Yine KS testinin sonucu incelendiğinde Danimarka'ya ait enflasyon serisinin birim kök içerdiğini belirten temel hipotezin (%5 anlamlılık seviyesine göre)

reddedildiğini anlamak mümkündür. Benzer şekilde Tablo 6'da yer alan KS-GLS birim kök testinin sonucu incelendiğinde Danimarka'ya ait enflasyon serisinin birim kök içerdiğini belirten temel hipotezin (%5 anlamlılık seviyesine göre) reddedildiğini görmek mümkündür. Görüldüğü üzere Danimarka verileri için uygulanan üç testin sonucu birbirini destekler niteliktedir. Böylece Danimarka'ya ait enflasyon serisinin birim kök içermediği söylenebilir.

Tablo 6
Doğrusal Dışılığı Dikkate Alan Üç Testin Sonucu

Test Adı	$\pi(D)$	$\pi(D)$
	Test İstatistiği	L
KSS	-3.119**	0
KS	11,484**	0
KS-GLS	11,037**	0

Notlar: KSS test istatistiği için kritik değer -2,930'dur. KS test istatistiği için kritik değer 10,170'tir. KS-GLS test istatistiği için kritik değer 9,684'tür. Kritik değer %5 anlamlılık düzeyine göre dir.

5. Tartışma

CS durağanlık testinin sonucu dikkate alındığında İsveç'e ait enflasyon serisinin yapısal kırılmalar altında durağan olduğu söylenebilir. Bu nedenle (kimi önemli şoklar dışında) İsveç'e ait enflasyon serisine yönelik küçük ölçekteki şokların kalıcı etkiye sahip olmayacağı belirtilebilir. Bu nedenle İsveç'teki politika yapıcılar tarafından enflasyonla mücadele için tasarlanan politikaların küçük ölçekteki şoklara karşı tasarlanmaması, büyük nitelikteki şokların etkisini azaltmaya dönük tasarlanması önerilmektedir. DF birim kök testinin sonucu dikkate alındığında Norveç'e ait enflasyon serisinin birim kök içermediğini söylemek mümkündür. Bu nedenle Norveç'e ait enflasyon serisine yönelik şokların kalıcı etkiye sahip olmayacağı söylenebilir. Bu sebeple Norveç'te enflasyonu düşürmeye dönük yapılan müdahalelerin enflasyon üzerinde kalıcı etki göstermeyeceği belirtilebilir. Bu nedenle zorunlu olmadıkça Norveç'te enflasyonu düşürmek için kamusal müdahalelerde bulunulması önerilmemektedir. KSS testinin sonucu, KS testinin sonucu ve KS-GLS testinin sonucu dikkate alındığında Danimarka'ya ait enflasyon serisinin birim kök içermediğini ve bu nedenle Danimarka'ya ait enflasyon serisine yönelik şokların kalıcı etkiye sahip olmadığını söylemek mümkündür. Bu nedenle zorunlu olmadıkça Danimarka'da enflasyonu düşürmeye dönük kamusal müdahalelerde bulunulmaması önerilmektedir.

Bu çalışmada analiz edilen ülkelerden (Norveç, İsveç ve Danimarka) en az biri için enflasyon değişkeninin birim kök içerip içermediğini araştıran farklı çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalardan birisi Culver ve Papell (1997a) tarafından yapılan çalışmadır. Bu çalışmadan farklı olarak Culver ve Papell (1997a) tarafından yapılan çalışmada analiz edilen ülkeler arasında Danimarka ve İsveç yer almamaktadır. Buna karşın ilgili çalışmada Norveç yer almaktadır. Culver ve Papell (1997a) tarafından yapılan çalışmaya göre yapısal kırılma dikkate alındığında Norveç'e ait enflasyon serisi birim kök içermemektedir. Bu açıdan Culver ve Papell (1997a) tarafından yapılan çalışmanın sonucu (Norveç açısından) ile bu çalışmanın sonucu birbirini destekler niteliktedir.

Lee ve Wu (2001) tarafından yapılan çalışmada bu çalışmadan farklı olarak analiz edilen ülkeler arasında İsveç ve Danimarka yer almamaktadır. Bununla birlikte ilgili çalışmada analiz edilen ülkeler arasında Norveç bulunmaktadır. Lee ve Wu (2001), Norveç'e ait enflasyon serisinin birim kök içermediği sonucuna ulaşmışlardır. Bu nedenle Lee ve Wu (2001) tarafından yapılan çalışmanın sonucu ile bu çalışmanın sonucu (Norveç açısından) birbirini uyumludur.

Lee ve Tsong (2009) tarafından yapılan çalışmada analiz edilen ülkeler arasında Norveç ve Danimarka yer almamaktadır. Ancak analiz edilen ülkeler arasında İsveç mevcuttur. Lee ve Tsong (2009), İsveç'e ait enflasyon serisinin birim kök içermediği sonucuna varmışlardır. Bu açıdan Lee ve Tsong (2009) tarafından yapılan çalışmanın sonucu ile bu çalışmanın sonucu (İsveç açısından) birbirini destekler niteliktedir.

Romero-Ávila ve Usabiaga (2009) tarafından yapılan çalışmada Danimarka ve İsveç bulunmamaktadır. Ancak ilgili çalışmada analiz edilen ülkeler arasında Norveç bulunmaktadır. Yapısal kırılmaları dikkate alan durağanlık testinin sonucuna göre Norveç'e ait enflasyon serisi birim kök içermemektedir. Bu açıdan Romero-Ávila ve Usabiaga (2009) tarafından yapılan çalışmanın sonucu ile bu çalışmanın sonucu (Norveç açısından) birbirini desteklemektedir.

Tsong ve Lee (2010) tarafından yapılan çalışmada uygulanan ve eşdeğışkeni dikkate alan testlere göre Danimarka, Norveç ve İsveç için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisi birim kök içermemektedir. Bu nedenle Tsong ve Lee (2010) tarafından yapılan çalışmada elde edilen sonuç (belirtilen üç ülke açısından) bu çalışmanın sonucunu destekler niteliktedir.

Tsong ve Lee (2011), 12 OECD ülkesi için ayrı ayrı oluşturulan enflasyon serisinin birim köklü olup olmadığını incelemişlerdir. İlgili çalışmada analiz edilen ülkeler arasında Norveç bulunmazken Danimarka ve İsveç yer almaktadır. Tsong ve Lee (2011), Danimarka ve İsveç için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisinin (global anlamda) birim kök içermediği sonucuna varmışlardır. Bu açıdan Tsong ve Lee (2011) tarafından yapılan çalışmanın sonucunun (İsveç ve Danimarka açısından) bu çalışmanın sonucunu desteklediği belirtilebilir.

Tsong vd. (2012), 19 OECD ülkesi için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisinin birim kök içerip içermediğini araştırmışlardır. İlgili çalışmada uygulanan ve eşdeğışkeni dikkate alan birim kök testinin sonuçlarına göre İsveç'e ait enflasyon serisinin (belirlenen eşdeğışken fark etmeksizin) birim kök içermediği sonucuna ulaşılmıştır. Eşdeğışken olarak para arzının birinci farkının veya işsizlik oranının birinci farkının belirlenmesi durumunda Norveç'e ait enflasyon serisinin birim kök içermediği sonucuna varılmıştır. Eşdeğışken olarak enflasyonun birinci farkının belirlenmesi durumunda ise Danimarka'ya ait enflasyonun birim kök içermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmanın ampirik analizi neticesinde de Danimarka, İsveç ve Norveç için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisinin birim kök içermediği söylenebilir. Bu açıdan Tsong vd. (2012) tarafından yapılan çalışmanın sonucunun (Danimarka, İsveç ve Norveç açısından) bu çalışmanın sonucunu desteklediği belirtilebilir.

Chang vd. (2013), 22 OECD ülkesi için ayrı ayrı oluşturulan enflasyon serisinin birim köklü olup olmadığını incelemişlerdir. Bu çalışmadan farklı olarak Chang vd. (2013)'nin çalışmasında analiz edilen ülkeler arasında Danimarka bulunmamaktadır. Buna karşın analiz edilen ülkeler arasında İsveç ve Norveç yer almaktadır. İlgili çalışmada gerek İsveç'e ait enflasyon serisinin gerekse Norveç'e ait enflasyon serisinin birim kök içermediği sonucuna varılmıştır. Bu nedenle Chang vd. (2013) tarafından yapılan çalışmanın sonucunun (İsveç ve Norveç açısından) bu çalışmanın sonucunu desteklediği söylenebilir.

Lee ve Tsong (2012) tarafından yapılan çalışmada bu çalışmadan farklı olarak analiz edilen ülkeler arasında Norveç ve Danimarka bulunmamaktadır. Ancak analiz edilen ülkeler arasında İsveç yer almaktadır. Lee ve Tsong (2012), eşdeğışkeni ve özçıkartım tekniğini

dikkate alan birim kök testi neticesinde İsveç'e ait enflasyon serisinin (%5 anlamlılık düzeyine göre) birim kök içerdiği sonucuna varmışlardır. Bu nedenle Lee ve Tsong (2012) tarafından yapılan çalışmanın sonucu ile bu çalışmanın sonucu (İsveç açısından) birbirinden farklıdır. Bu farklılığın nedeni kullanılan verilerin farklı olmasından ve/veya uygulanan yöntemlerin farklı olmasından kaynaklanıyor olabilir.

6. Sonuç

Bu çalışmada Danimarka, İsveç ve Norveç için ayrı ayrı hesaplanan enflasyon serisinin birim köklü olup olmadığı yani şoklardan kalıcı olarak etkilenip etkilenmediği incelenmiştir. Veri mevcudiyetine bağlı olarak analiz dönemi Danimarka için 1968–2022 dönemini, İsveç için 1956–2022 dönemini ve Norveç için 1951–2022 dönemini kapsamaktadır. Enflasyon verileri Uluslararası Para Fonu'nun Uluslararası Finansal İstatistikler (International Financial Statistics) veri tabanından elde edilen aylık frekanstaki TÜFE verilerine dayanmaktadır. Bütün TÜFE verileri için baz yılı 2010 yılıdır. Başta aylık frekanstaki TÜFE verilerinin geometrik ortalamaları alınmak suretiyle yıllık TÜFE verileri hesaplanmıştır. Sonrasında hesaplanan yıllık TÜFE verilerinin nispi değişimleri alınarak yıllık enflasyon verileri hesaplanmıştır. Durağanlık analizinden önce HLX doğrusallık testi uygulanmıştır. HLX doğrusallık testinin sonuçlarına göre Danimarka'ya ait enflasyon serisine doğrusal dışılığı dikkate alan KSS birim kök testinin, KS birim kök testinin ve KS-GLS birim kök testinin uygulanması uygun görülmüştür. HLX doğrusallık testi sonucuna göre gerek Norveç'e ait enflasyon serisinin gerekse İsveç'e ait enflasyon serisinin doğrusal olduğu görülmüştür. Böylece başta İsveç verileri için ADF birim kök testi ve Norveç verileri için DF birim kök testi uygulanmıştır. DF birim kök testinin sonucuna göre Norveç'e ait enflasyon serisinin durağan olduğu görülmüştür. ADF birim kök testinin sonucuna göre ise İsveç'e ait enflasyon serisi birim köklü çıkmıştır. ADF testinin yapısal kırılmaları dikkate almaması nedeniyle ADF birim kök testine ait sonucun hatalı olabileceği düşüncesiyle İsveç verilerine yapısal kırılmaları dikkate alan CS durağanlık testi de uygulanmış ve İsveç serisi için CS durağanlık testinin sonucu dikkate alınmıştır. CS durağanlık testinin sonucuna göre iki adet yapısal kırılma dikkate alındığında İsveç'e ait enflasyon serisinin durağan olduğu görülmüştür. Elde edilen bulgular ışığında üç ülkedeki politika yapılarına sadece enflasyona yönelik ciddi bir şokun etkisini düşürmeye dönük politikalar tasarlamaları önerilmektedir.

Kaynakça

Arize, A. C. and Malindretos, J. (2012). Nonstationarity and Nonlinearity in Inflation Rate: Some Further Evidence. *International Review of Economics & Finance*, 24, 224–234. <https://doi.org/10.1016/j.iref.2012.02.002>.

Bolat, S., Tiwari, A. K., and Kyophilavong, P. (2017). Testing the Inflation Rates in MENA Countries: Evidence from Quantile Regression Approach and Seasonal Unit Root Test. *Research in International Business and Finance*, 42, 1089–1095. <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2017.07.043>.

Boyd, J. H., Levine, R., and Smith, B. D. (2001). The Impact of Inflation on Financial Sector Performance. *Journal of Monetary Economics*, 47(2), 221–248. [https://doi.org/10.1016/S0304-3932\(01\)00049-6](https://doi.org/10.1016/S0304-3932(01)00049-6).

Burdekin, R. C. K., Goodwin, T., Salamun, S., and Willett, T. D. (1994). The Effects of Inflation on Economic Growth in Industrial and Developing Countries: Is There a Difference?. *Applied Economics Letters*, 1(10), 175–177. <https://doi.org/10.1080/135048594357952>.

Caporale, T. and Paxton, J. (2011). From Debt Crisis to Tequila Crisis: Inflation Stationarity Through Mexico's Turbulent Decades. *Applied Economics Letters*, 18(16), 1609–1612. <https://doi.org/10.1080/13504851.2011.554365>.

Carlsen, F. (2000). Unemployment, Inflation and Government Popularity—Are There Partisan Effects?. *Electoral Studies*, 19(2–3), 141–150. [https://doi.org/10.1016/S0261-3794\(99\)00044-X](https://doi.org/10.1016/S0261-3794(99)00044-X).

Carrion-i-Silvestre, J. L. and Sansó, A. (2005). The KPSS Test with Two Structural

https://www.researchgate.net/profile/AndreuSanso/publication/24064952_The_KPSS_test_with_two_structural_breaks/links/09e4150cae2d27831a000000/The-KPSS-test-with-two-structural-breaks.pdf (Erişim Tarihi: 28.07.2023).

Carrion-i-Silvestre, J. L. and Sansó, A. (2007). The KPSS Test with Two Structural Breaks. *Spanish Economic Review*, 9(2), 105–127. <https://doi.org/10.1007/s10108-006-9017-8>.

Chang, T., Ranjbar, O., and Tang, D. P. (2013). Revisiting the Mean Reversion of Inflation Rates for 22 OECD Countries. *Economic Modelling*, 30, 245–252. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2012.09.018>.

Cuestas, J. C. and Harrison, B. (2010). Inflation Persistence and Nonlinearities in Central and Eastern European Countries. *Economics Letters*, 106(2), 81–83. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2009.10.006>.

Culver, S. E. and Papell, D. H. (1997a). Is There a Unit Root in the Inflation Rate? Evidence from Sequential Break and Panel Data Models. *Journal of Applied Econometrics*, 12(4), 435–444. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-1255\(199707\)12:4<435::AID-JAE430>3.0.CO;2-1](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-1255(199707)12:4<435::AID-JAE430>3.0.CO;2-1).

Culver, S. and Papell, D. H. (1997b). Is There a Unit Root In the Inflation Rate? Evidence from Sequential Break and Panel Data Models. I. Versiyon. *Journal of Applied Econometrics (Veri Seti)*. Erişim Adresi: <https://doi.org/10.15456/jae.2022313.1256740089> (Erişim Tarihi: 29.07.2023).

Dickey, D. A. and Fuller, W. A. (1979). Distribution of the Estimators for Autoregressive Time Series with a Unit Root. *Journal of the American Statistical Association*, 74(366a), 427–431. <https://doi.org/10.1080/01621459.1979.10482531>.

Dornbusch, R. (1976). Expectations and Exchange Rate Dynamics. *Journal of Political Economy*, 84(6), 1161–1176. <https://doi.org/10.1086/260506>.

Eichhorst, W., Thode, E., and Winter, F. (2004). *Benchmarking Deutschland 2004: Arbeitsmarkt und Beschäftigung Bericht der Bertelsmann Stiftung*. Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg.

Elliott, G., Rothenberg, T. J., and Stock, J. H. (1996). Efficient Tests for an Autoregressive Unit Root. *Econometrica*, 64(4), 813–836. <https://doi.org/10.2307/2171846>.

Gürüş, S. and Gürüş, B. (2022). GLS Detrending in Nonlinear Unit Root Test. *Communications in Statistics-Simulation and Computation*, 51(3), 1096–1102. <https://doi.org/10.1080/03610918.2019.1662442>.

Harvey, D. I., Leybourne, S. J., and Xiao, B. (2008). A Powerful Test for Linearity when the Order of Integration is Unknown. *Studies in Nonlinear Dynamics & Econometrics*, 12(3). <https://doi.org/10.2202/1558-3708.1582>.

Heyert, A. and Weill, L. (2023). Never Forget, Never Forgive: The Impact of Inflation on Trust in Banks. *Applied Economics*. <https://doi.org/10.1080/00036846.2023.2210829>.

International Monetary Fund (2023). *International Financial Statistics* (Veri Tabanı). Erişim Adresi: <https://data.imf.org/?sk=4c514d48-b6ba-49ed-8ab9-52b0c1a0179b&sid=1390030341854> (Erişim Tarihi: 27.07.2023).

Kapetanios, G., Shin, Y., and Snell, A. (2003). Testing for a Unit Root in the Nonlinear STAR Framework. *Journal of Econometrics*, 112(2), 359–379. [https://doi.org/10.1016/S0304-4076\(02\)00202-6](https://doi.org/10.1016/S0304-4076(02)00202-6).

Kim, D. H. and Lin, S. C. (2023). Income Inequality, Inflation and Financial Development. *Journal of Empirical Finance*, 72, 468–487. <https://doi.org/10.1016/j.jempfin.2023.04.008>.

Kruse, R. (2011). A New Unit Root Test Against ESTAR Based on a Class of Modified Statistics. *Statistical Papers*, 52(1), 71–85. <https://doi.org/10.1007/s00362-009-0204-1>.

Lai, K. S. (1997). On the Disparate Evidence on Trend Stationarity in Inflation Rates: A Reappraisal. *Applied Economics Letters*, 4(5), 305–309. <https://doi.org/10.1080/758532598>.

Lee, C. F. and Tsong, C. C. (2009). Bootstrapping Covariate Stationarity Tests for Inflation Rates. *Economic Modelling*, 26(6), 1443–1448. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2009.07.017>.

Lee, C. F. and Tsong, C. C. (2012). Bootstrapping Covariate Unit Root Tests: An Application to Inflation Rates. *Bulletin of Economic Research*, 65(s1), s165–s174. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8586.2012.00437.x>.

Lee, H. Y. and Wu, J. L. (2001). Mean Reversion of Inflation Rates: Evidence from 13 OECD Countries. *Journal of Macroeconomics*, 23(3), 477–487. [https://doi.org/10.1016/S0164-0704\(01\)00174-4](https://doi.org/10.1016/S0164-0704(01)00174-4).

Mandeya, S. M. T. and Ho, S. Y. (2021). Inflation, Inflation Uncertainty and the Economic Growth Nexus: An Impact Study of South Africa. *MethodsX*, 8. <https://doi.org/10.1016/j.mex.2021.101501>.

- Mogensen, K. (2013). Visualizing a Mass Murder: The Portraits of Anders Bering Breivik in Danish National Dailies. *Journal of Mass Media Ethics*, 28(1), 64–67. <https://doi.org/10.1080/08900523.2013.755083>.
- Mohseni, M. and Jouzaryan, F. (2016). Examining the Effects of Inflation and Unemployment on Economic Growth in Iran (1996–2012). *Procedia Economics and Finance*, 36, 381–389. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(16\)30050-8](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(16)30050-8).
- Narayan, P. K. (2014). Response of Inflation to Shocks: New Evidence from Sub-Saharan African Countries. *Economic Modelling*, 36, 378–382. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2013.10.016>.
- Obradović, S. and Lojanica, N. (2022). Are Inflation Rates Stationary in the Western Balkan Countries? Evidence from Unit Root Tests. *Politička Ekonomija*, 70(4), 421–439. <https://doi.org/10.18267/j.polek.1362>.
- Österholm, P. (2004). Killing Four Unit Root Birds in the US Economy with Three Panel Unit Root Test Stones. *Applied Economics Letters*, 11(4), 213–216. <https://doi.org/10.1080/13504850410001674821>.
- Poddig, T., Dichtl, H., and Petersmeier, K. (2008). *Statistik, Ökonometrie, Optimierung: Methoden und ihre praktischen Anwendungen in Finanzanalyse und Portfoliomanagement*. Uhlenbruch Verlag, Bad Soden/Ts.
- Romero-Ávila, D. and Usabiaga, C. (2009). The Hypothesis of a Unit Root in OECD Inflation Revisited. *Journal of Economics and Business*, 61(2), 153–161. <https://doi.org/10.1016/j.jeconbus.2008.02.001>.
- Schira, J. (2021). *Statistische Methoden der VWL und BWL: Theorie und Praxis*. Pearson Deutschland, München.
- Si, D. K. and Li, X. L. (2018). Mean Reversion of Inflation Rates in Seven Eastern European Countries: An Application of a Fourier Quantile Unit Root Test. *The Journal of International Trade & Economic Development*, 27(2), 145–167. <https://doi.org/10.1080/09638199.2017.1350200>.
- Tsong, C. C. and Lee, C. F. (2010). Testing for Stationarity of Inflation Rates with Covariates. *South African Journal of Economics*, 78(4), 344–362. <https://doi.org/10.1111/j.1813-6982.2010.01251.x>.
- Tsong, C. C. and Lee, C. F. (2011). Asymmetric Inflation Dynamics: Evidence from Quantile Regression Analysis. *Journal of Macroeconomics*, 33(4), 668–680. <https://doi.org/10.1016/j.jmacro.2011.08.003>.
- Tsong, C. C., Lee, C. F., and Lee, C. C. (2012). A Revisit to the Stationarity of OECD Inflation: Evidence from Panel Unit-Root Tests and the Covariate Point Optimal Test. *The Japanese Economic Review*, 63(3), 380–396. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5876.2012.00560.x>.
- Winker, P. (2017). *Empirische Wirtschaftsforschung und Ökonometrie*. Springer-Verlag, Berlin.
- Yoon, G. (2003). The Time Series Behaviour of Brazilian Inflation Rate: New Evidence from Unit Root Tests with Good Size and Power. *Applied Economics Letters*, 10(10), 627–631. <https://doi.org/10.1080/1350485032000133309>.

<https://academicopinion.org/>

Research Article / Araştırma Makalesi

Business Ethics and Unethical Behaviours in Human Resource Management*

İnsan Kaynakları Yönetiminde İş Ahlakı ve İş Ahlakına Uygun Olmayan Davranışlar

 Çetin BEKTAŞ¹
¹ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Tokat/Türkiye, cetin.bektas@gop.edu.tr

ABSTRACT

The main purpose of this study is to explain the concept of business ethics in human resources management and the components that make up business ethics. In addition, behaviors that do not comply with business ethics in human resources management are explained. In this study, the document analysis method was used. In this method only written and visual materials are used, if direct observation and interview are not possible in the research. In other words, examining and analyzing documents is also used as a method in this research.

The moral institution is one of the most important institutions that ensure the integrity of society and keep it alive. Business ethics is essentially an integral part of social ethics. For this reason, business ethics should be established together while establishing social ethics. Business ethics generally consists of three basic elements. These are work ethics, professional ethics, and business administration ethics. As in the "compound containers principle" in chemistry, these three elements support each other. These three elements decrease together in societies where business ethics principles are ignored. This decrease leads to an increase in unethical behaviors. In a society where the principles of business ethics are not followed; Social diseases such as discrimination, favoritism, corruption, bribery, embezzlement, conflict, use of affection and intimacy, violence, sexual harassment, dogmatic behavior, arrogance, and superiority are increasing. To prevent these social diseases, it is necessary to establish social ethics and business ethics. The concept of business ethics is explained to understand better the behaviors that do not comply with business ethics. Then, the definition of business ethics is made and the three sub-components of business ethics (elements of business ethics) are explained. In the continuation, human resources management and behaviors that do not comply with business ethics are explained under ten sub-titles.

Keywords: HRM, Ethics, Business Ethics, Unethical Behaviors

ARTICLE INFOS

Article History

Received: October 31, 2023

Accepted: December 4, 2023

Makale Türü

Research Article

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı insan kaynakları yönetiminde iş etiği kavramını ve iş etiğini oluşturan bileşenleri açıklamaktır. Ayrıca insan kaynakları yönetiminde iş etiğine uymayan davranışlar anlatılmaktadır. Bu çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, araştırmada doğrudan gözlem ve görüşmenin mümkün olmadığı durumlarda yalnızca yazılı ve görsel materyaller kullanılır. Yani bu araştırmada dokümanların incelenmesi ve analiz edilmesi yöntem olarak kullanılmaktadır.

Ahlak kurumu toplumun bütünlüğünü sağlayan ve onu ayakta tutan en önemli kurumlardan birisidir. İş ahlakı esas olarak sosyal ahlakın ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle toplumsal ahlak oluşturulurken iş ahlakının da birlikte oluşturulması gerekir. İş ahlakı genel olarak üç temel unsurdan oluşur. Bunlar; çalışma ahlakı, meslek ahlakı ve işletmecilik ahlakıdır. Kimyadaki "bileşik kaplar prensibinde" olduğu gibi bu üç unsur birbirini destekler. İş ahlakı ilkelerinin göz ardı edildiği toplumlarda bu üç unsur birlikte azalır. Bu azalma ahlaki olmayan davranışların artmasına neden olur. İş ahlakı ilkelerine uyulmayan bir toplumda; Ayrımcılık, adam kayırma, yolsuzluk, rüşvet, zimmete para geçirme, çatışma, şefkat ve yakınlık kullanma, şiddet, cinsel taciz, dogmatik davranışlar, kibir, üstünlük taslama gibi toplumsal hastalıklar artar. Bu toplumsal hastalıkların önlenmesi için toplumsal ahlakın ve iş ahlakının oluşturulması gerekmektedir. İş ahlakına uymayan davranışların daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle iş ahlakı kavramı anlatılmaktadır. Daha sonra iş ahlakının tanımı yapılmakta ve iş ahlakının üç alt bileşeni (iş ahlakı unsurları) açıklanmaktadır. Devamında insan kaynakları yönetimi ve iş ahlakına uymayan davranışlar on alt başlıkta anlatılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İKY, Ahlak, İş Ahlakı, Etik Dışı Davranışlar

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi

Başvuru Tarihi: 31 Ekim 2023

Kabul Tarihi: 4 Aralık 2023

Article Type

Araştırma Makalesi

* This article's extended abstract was presented at the 8th International Health Sciences and Management Conference held at Karadeniz Technical University in Trabzon, Türkiye (02-06 May 2023).

1. Introduction

The main purpose of this study; is to explain the concept of business ethics and the components that make up business ethics in the context of human resources management. However, some behaviors that do not comply with business ethics in human resources management are explained.

In this study, the document analysis method, which is one of the qualitative research methods, was used. In this method, if direct observation and interview are not possible in the research, only written and visual materials are used. In other words, examining and analyzing documents are also used as a method in the research (Yıldırım and Şimşek; 2006: 187). In this study, within the framework of the definition and scope of business ethics, attitudes and actions that do not comply with business ethics are explained. In the context of human resources management, concrete and systematic information was obtained by scanning the literature. In this respect, the study provides important data for researchers and practitioners.

First of all, the concept of business ethics is explained to better understand the behaviors that do not comply with business ethics. Then, the definition of business ethics and the three sub-components (elements of business ethics) that make up business ethics are explained. In the continuation, human resources management and behaviors that do not comply with business ethics are explained under ten sub-titles.

2. The Concept Of Business Ethics

The concept of business ethics has been extensively discussed in the literature, but a complete consensus on its definition has not been reached yet. Therefore, it causes both misunderstanding and confusion. Discussions on the concept of business ethics in literature started with Milton Friedman and Keith Davis in the 1970s. According to Friedman, the main purpose of the business world is; to protect the interests of its stakeholders at the highest level. Because the main task of the business world is to provide production and employment. As long as the business world does this, it is deemed to have done its duty by fulfilling its moral responsibility and doing its duty. Friedman argues that the business world is not within the jurisdiction of morality. Davis also differs from Friedman in this regard. Friedman states that not only profitability but also moral responsibility should be undertaken in the business world (Celep et al., 2004). In today's world, Davis's view has gained more importance. For this reason, the issue of business ethics has become an important concept in determining standards in all areas of life (such as health, education, environment, management, media, industry, and service) (Bozkurt and Doğan, 2013: 74).

The concepts of "ethics" and "morality", which are frequently used in literature in recent years, have also been reflected in the business world. While businesses are preparing their "code of ethics", almost most of them prefer to use the concept of "business ethics" (Aktaş, 2014: 25). Just as business life is a part of social life, business ethics is also a part of social ethics. Business ethics or moral problems encountered in the business world cannot be handled separately from general moral problems (Arslan, 2005: 4). Because when talking about business ethics, social ethics cannot be discussed and evaluated separately. In other words, work ethic is good in a society where individual morality is good, and work ethic is ugly in a society where individual morality is ugly. In that case, to talk about business ethics, individual ethics must first be established.

2.1. Definition of Business Ethics

Business ethics provides criteria for determining whether an individual performs his/her behaviors in his/her job following moral teachings. In other words, business ethics investigates to what extent the individual reflects his ethics in his work. At what level does the individual reflect his morality to his work or at what level does he put his morality into practice? The morality that a person reflects in his work cannot be more different from his morality. The morality that advises on how to change and improve the practices in business life is within the scope of normative business ethics (Takala, 2005: 20). According to Özgener, business ethics is a discipline that examines the principles and values that guide making prudent choices in the business world (Özgener, 2002: 177). The ability of an individual to make prudent choices depends on being equipped with individual moral values.

Considering business ethics apart from individual ethics confuses the minds of managers. If the principles of individual ethics and business ethics are not in the same direction, the person doing the work will experience confusion. Ultimately, this confusion will negatively affect the right decision. In other words, if the principles of individual morality and the principles of the business world are different, how will the decision-maker decide? When the decision maker has a dilemma in his decision, will he choose his truth or the truth of the workplace? This dilemma will make it difficult for the person to make a decision. However, as long as the principles of individual morality and business ethics are compatible with each other, the decision-maker will make his decision without any difficulty. Some problems occur when individual ethics and business ethics are separated. The perception arises as if business ethics is something different from personal ethics.

The thoughts that emerged from the scientific studies are generally as follows (Özgener, 2009: 53):

- The concept of business ethics is the subject of religion rather than business management,
- Employees act by business ethics. For this reason, we do not need to consider business ethics separately,
- Business ethics is a discipline that can be expressed by theologians and academics,
- The code of ethics is superfluous because it only speaks of kindness,
- Business ethics is a matter of good people advising bad guys,
- Work ethic is the new police officer in the enterprise,
- Business ethics cannot be managed,
- Business ethics and social responsibility are the same thing,
- Our business has no problem with the law, so we act ethically,
- Ethical management in the workplace has little practical validity,
- Moral problems can be resolved without much time and effort,
- What the business needs is a very well-communicated code of ethics,
- All that is necessary for everyone is a good set of moral principles,
- There is only one truth to solve moral dilemmas.

These different ideas about business ethics are caused by the fact that the functions of "work" in society are not clearly defined and "morality" is not emphasized while defining "work" (Primealuku, 1994: 287).

Business ethics studies explore how staff can act and make recommendations on how to act. Business ethics requires every individual who produces products (goods and services) to deliver the product to its customers at the promised time and quality, without departing from social and moral principles. In this context, the main

issues on which business ethics are based are as follows (www.philiphumbert.com):

- Business ethics is based on personal ethics: There is no clear distinction between moral behavior in the private life of individuals and being truthful and honest in business life.

- Business ethics is based on honesty: The parties' respect for each other while making a transaction, the continuation of good faith bargaining, and their activities within this framework mean that the rules of business ethics are complied with.

- Business ethics requires being honest: Honor expressed here; stands for reliability and consistency. It states that it is necessary to act in line with the principles of business ethics, to be honest, and respectful, and to stand by the promises made.

- Business ethics requires being truthful: Being truthful in business life is a requirement of business ethics. It is necessary, to tell the truth about the goods or services offered to the customers.

- Business ethics requires being reliable: Giving real information to the parties related to the business means avoiding giving information that will mislead the parties.

- Business ethics requires a business plan: The business ethics of a business depends on its perception, vision, and social role in society. The clarity of the plans of the business will increase the behavior under business ethics.

- Business ethics are applied internally and externally: Businesses operating by adhering to the principles of business ethics behave ethically towards both their staff and customers.

- Business ethics requires profit: Businesses operating by business ethics have a strong management and self-control system.

- Business ethics is based on values: Morality determines the lowest rules. These values are built on ideals and expectations.

- Business ethics starts from the top management of an enterprise: All behavior in a business is shaped by the attitude of the top management. Employees under the management of a manager who adheres to the rules of business ethics will also adhere to the principles of business ethics.

2.2. Elements of Business Ethics

The concept of Business Ethics consists of three basic elements (essence). For a better understanding of business ethics, it is necessary to look at the relationship between the three basic elements. The basic elements of business ethics are work ethics, professional ethics, and business administration ethics (Orman and Parlak, 2009: 305; Arslan, 2005: 51). These basic elements can be illustrated in Figure 1 below.

Figure 1
Elements of Business Ethics

Reference: Orman and Parlak, 2009: 305

2.2.1. Work Ethics

Work ethic refers to the attitudes and behaviors of individuals forming a society towards work (Akıncı, 2013: 93). As individuals' attitudes towards work may differ from each other, societies' attitudes towards work will also differ from each other. In some societies, the importance given to the job is extremely high, while in some societies the value given to the job is low. It is accepted that the cultural structure of society is very effective in the way individuals view work. The cultural structure of society can put work at the center of life, or it can put it in the secondary plan. While working in some cultures is considered sacred at the level of worship, in some societies it is sufficient to meet only the needs. Societies that place work at the center of life transfer their cultural accumulation to new generations. Societies that do not attach importance to work also transfer laziness to their generations. Nevertheless, the negative features of society can be transformed into positives with education (Bahar, 2014: 55). The society's work ethic returns its view to work and work standards. These expressed standards do not always have to be in writing. Industriousness or laziness is passed on from generation to generation as a culture.

Work ethic mainly targets work discipline. Work discipline also ensures efficiency and productivity. However, work discipline obliges one to act according to the rules of the work itself. The most important of these rules consists of feelings that glorify the work such as hard work, frugality, honesty, sincerity, a sense of belonging to the work, awareness of workplace citizenship, and self-sacrifice when necessary. Institutionalization of this consciousness will create a social work culture. The constructive development of work culture will lead to an increase in work ethic in society. In this context, the foundations of work ethic can be summarized as follows (Arslan and Berkman; 2009: 36):

- Work is the central occupation of life,
- Work is a social duty,
- Work is more important than leisure time,
- Work is an action that puts time in order,
- Work makes a person punctual, frugal, and disciplined,
- Work gains to personnel identity, respect, psychological satisfaction, and status.
- Work leads to the emergence of new abilities in the individual.

German sociologist Max Weber's book "The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism (1905)" describes the Protestant business ethic and states that adopting Protestantism is equivalent to being hardworking. He considers work as a form of worship and states that laziness is disrespectful mean to God. When a person does not use the mind and time given to him properly, he considers these blessings given to him by God as ungratefulness. If God has given this intelligence and time to humans, they are responsible for using them in the best way.

Similarly, the religion of Islam attaches great importance to work and directs humanity to hard-working events. "Let it be known that there is nothing for humans but his work" (Qur'an Necm, 39). Prophet Hz. Muhammad emphasized the importance of working in many hadiths. Some of them (Orman and Parlak, 2009: 321):

- "The best of you are those who do not leave their hereafter for their world and their world for their hereafter".
- "A good Muslim works both in his world and in the hereafter, and gets his share of both".
- "A person has not earned a cleaner, more halal income than the labor of his own hands."

In the letter sent to the King of the Netherlands by a Dutch ambassador who served during the reign of Sultan Suleiman the

Magnificent in the Ottoman Empire, where the Islamic work culture was dominant, he describes the business ethic at that time as follows (Arslan, 2005: 51):

"In them are the resources of a great empire, the habit of victory, ability to fight, endurance to hard work, thrift, order and discipline, caution, in our case widespread poverty, luxury, and waste in some quarters, laziness and lack of education. So what outcome can we expect from this situation?"

The meaningful determination, which reveals the business ethic in the Ottoman Empire, actually presents the basic principles for success. Societies that adopt these principles are naturally successful. Because the rules of science are universal. The established rules of nature are also just for every society. Elements such as religious belief, nationality, race, and gender of the society are not active in the operation of the rules. People and societies that act in the light of the rules of nature and science have been successful. The same rules will apply from now on.

2.2.2. Professional Ethics

Professional ethics is one of the sub-elements of business ethics. This element refers to the principles that members of the profession must comply with. However, professional ethics envisages the profession to be performed by the requirements, importance, honor, and dignity of the profession (Zaim, 2012: 91). Every profession produces goods or services to meet a need in society. So each profession is valuable and sacred for social life. For this reason, every individual who practices his profession is obliged to protect the value and dignity of his profession. Here again, the importance of individual (personal) morality emerges. The individual who protects his dignity as an individual will also protect the honor of his profession. Because his wealth and his profession continue together, since he cannot be isolated from his profession, he is responsible for protecting his individual morals and professional ethics. For this reason, a person should preserve both his values and the universal values of his profession while performing his profession. In addition to the universal values of professional ethics, each profession has some unique moral principles (Akıncı, 2013: 92). For example, professional principles specify how medical doctors should behave in the "Hippocrates oath" while practicing their profession. Similarly, judges and financial advisers have similar professional principles. Shortly professional ethics reveals the general rules to be followed in the performance of a profession (Orman and Parlak, 2009: 305).

For any activity to be considered a "profession", it must have the following characteristics:

- It covers a certain academic education process,
- It requires certain training to specialize,
- It requires a professional organization. The organization develops standards for professional practice and monitors and supervises its members.

Do professions require a very different work ethic? Professions such as medicine, judgment, law, journalism, military service, engineering, and academics do not require different work ethics. Although each profession has its methods, the principles of business ethics are not different. Because professional principles take their main source from the basic moral principles of society. Professional ethics are built based on the basic moral values of society. Of course, the work processes in the execution of each profession are different from each other and the differences in professional ethics stem from this (Arslan and Berkman, 2009: 37).

Professional ethics presents the principles to be followed in the conduct of the profession. For example, the ethical principles that a

public official must comply with while carrying out his profession are considered professional ethics. For example, principles and values related to professional ethics in the public are listed as follows (Şen, 2010: 12):

- They guide public officials to behave well with their interlocutors while performing their duties.
- They increase the trust in public officials and provide state-people integration.
- They raise the service standards of public institutions.
- Guiding decision makers.
- Strengthen the rule of law,
- It strengthens the economy.
- They reduce costs and improve the quality of public service.

2.2.3. Business Administration Ethics

Business administration ethics is the continuation of its activities by taking the general moral principles of an organization as a guide. It applies the strategies, policies, procedures, and tactics created by the management while performing these activities. Managers must act with ethical principles towards all their stakeholders (employees, customers, suppliers, and the natural environment) while performing business activities. Shortly, business administration should observe the rights of both internal and external stakeholders while carrying out business activities. However, while performing all the functions of the business, it should act according to moral principles.

Business administration ethics is an issue that concerns managers more than professional and work ethics. Therefore, it envisages the application of moral principles in management. The adoption and application of ethical principles by the operators will have a positive effect on all personnel. The personnel will also behave meticulously in terms of work ethic and professional ethics while doing their work. Therefore, business administration ethics which is the third component of business ethics will positively affect the other two components. In an enterprise where business ethics is not at the desired level, it cannot be expected that the work and professional ethics will be at the desired level. Because business practices hierarchically affect all employees from top to bottom.

3. Human Resources Management and Business Ethics Relationship

As in all areas of management, business ethics is one of the most fundamental issues in human resources management. For this reason, human resources management (HRM) activities carried out without the principles of business ethics will not achieve the desired success. Research on the relationship between human resources management and morality is intense in literature (Aktaş and Cesur, 2015: 270). Based on this idea, the need to deal with the relationship between human resources management and business ethics arose. The relationship between HRM and business ethics emerges as a serious research topic (Winstanley et. al, 1996: 5). Because there is a close relationship between HRM and business ethics. All processes such as personnel selection and recruitment, training, performance evaluation, career management, job evaluation, wages, and industrial relations, which are the basic functions of human resources management, are related to business ethics. It can be said that HRM plays a strategic role in all business stages (Bayraktaroğlu and Yılmaz Ersoy, 2012: 20). Human resources managers who act by business ethics will achieve success faster. In this context, it is possible to list the characteristics that human resources managers

who act by business ethics should have as follows (Kingir and Okçu, 2011: 380):

- To create business ethics awareness and value,
- To give responsibility to the staff,
- To be a leader to the staff,
- To make decisions within the framework of values,
- To take care that policies and practices are in harmony,
- To educate staff on values and morals,
- To focus on a stable and accelerating change,

The labor force is the element with the highest efficiency among the production inputs of the enterprise. So business management should fulfill its social responsibilities as well as its legal responsibilities towards its personnel. Because legal responsibilities present minimum requirements both in financial matters and in the physical work area. An important component of being ethical in the workplace is not only to determine moral values but also to use these determined values in business policies and human resources management (Mishra and Aithal, 2023: 5). Human resources management, by its nature, requires basic moral principles as well as social, human and economic activities (Djurkovic and Maric, 2010: 77). The opportunities offered by these activities to the personnel will enable them to work more peacefully and safely.

In the contemporary perspective, personnel is described as "internal customers". Increasing the efficiency of the internal customer will also increase the satisfaction of the external customer. The method of doing this; depends on good relations between managers and employees. Internal customers will feel the presence of human resources managers who can support them, and they will be more willing to reach organizational goals and be more productive in their work (Doğan and Karataş, 2012: 105). Good relationships are mutual sharing, respecting the staff, communicating successfully, appreciating and rewarding the employees.

The main principles that human resources managers should consider in ensuring personnel satisfaction (internal customer) are as follows (Doğan and Kılıç, 2008: 81):

- Getting to know each of the internal customers, handling and solving their problems individually.
- Understanding internal customers and developing strategies that can meet their expectations and needs.
- To set more realistic goals by including internal customers in the plans made by human resources managers.
- To include the opinions and thoughts of internal customers in the decision process while making and implementing decisions.
- To eliminate all negative factors that hinder the development of internal customers.
- Establishing open communication with internal customers and ensuring that their problems are resolved more quickly.
- Establishing a fair reward system that will encourage internal customers.

The sustainable success of human resources management can only be carried out by adhering to the principles of business ethics. Clear, understandable, fair, and concrete business ethics principles will facilitate the work of both managers and personnel. A human resource management system based on moral rules will be successful. To carry out human resources management according to ethical principles, it is useful to explain the behaviors that are not by business ethics.

4. Unethical Behaviors in Human Resources Management

Unethical behaviors that do not comply with business ethics manifest themselves mainly in two ways. These; are intentional and

unintentional immoral behaviors. Those who act intentionally immoral consciously believe that business and morality should not be confused. Because for them, the rules that apply in business are different from other areas of life. People who deliberately do not act immoral do not attach importance to business ethics. In other words, they do not sufficiently consider the dimensions of business ethics in their decisions and activities.

People who do not adopt moral principles generally adopt the utilitarian approach and exhibit behaviors that do not coincide with moral principles. Those who act with this thought say that they can ignore moral behavior for the benefit of their businesses (Özdaşlı and Derya, 2011: 71). In addition, people who act immoral act by prioritizing their interests at every opportunity. Although some of their behaviors seem to be prioritizing the interests of the business, they mostly act "self"-centered. People who exhibit this behavior equate their interests with the organization's interests. There are many studies in the literature on unethical behavior in businesses (Varinli, 2004: 46; Güler and Yükselen, 2010: 255, Wong, 1998: 107; Büte, 2011: 105; Güney, 2006: 135). The most common of the immoral behaviors are explained below (Bektaş, 2020: 73).

4.1. Discrimination

Discrimination behavior is an action that occurs with prejudice. This behavior is to act in a way that gives some people more opportunities and harms others. Discrimination is unfortunately one of the important problems encountered in the business world. In businesses, individuals may differ in terms of gender, ethnicity, race, etc. They may be exposed to different treatments due to some of their characteristics (Bektaş, 2020: 74). Prejudices and distinctions based on race, gender, belief, and ethnic origin remain current as an important ethical problem in the business world (Orman and Parlak, 2009: 54).

Discrimination in any organization usually occurs in two ways (Töre, 2006: 17): First is open discrimination based on gender or racism, and the second is institutional discrimination, which refers to the unequal representation of women and minorities in the organization with other groups (Velasquez, 1988: 319). It is thought that social awareness and legal regulations will make an important contribution to the elimination of discrimination (Gül, 2006: 69). In addition to taking some legal measures to eliminate discrimination in business life, it should be explained that discrimination offends people and therefore does not comply with moral principles. Since the absence of discrimination will enable different segments of society to work together, it will contribute to social peace.

4.2. Nepotism

Nepotism is defined as the behavior that occurs by emphasizing emotional and traditional loyalties (Gül, 2006: 69). Nepotism is examined under three main headings such as nepotism cronyism, and political favoritism (Aktan, 2001: 58). For whatever reason, nepotism causes the rights of the deserving person to be taken and given to the undeserving. In a society where political favoritism is common, the sense of citizenship is damaged. In the same way, in a business where political favoritism is experienced, the organizational citizenship feelings of the individuals wear out and disappear over time.

Any kind of nepotism that is illegal and violates moral rules means violating the rights of society. The violation of rights here is greater than the violation of individual rights. Employees in public institutions use the facilities of the institution in their private jobs, causing waste by purchasing more than necessary, cheating by not being transparent in the tenders means violation of public rights

(Bektaş, 2016: 158). For this reason, favoritism is one of the most unethical behaviors.

4.3. Corruption

Corruption is defined as "any misuse of entrusted authority in a way that harms public and private interests" as a result of corruption in the decision-making mechanisms of public and private institutions (Bektaş, 2020: 75). Corruption means going astray in every way. The path is the procedures to be followed. Any action that is not done properly can be described as corruption. Corruption is a general concept that includes concepts such as bribery, embezzlement, extortion, money laundering, fraud, gaining an unfair advantage, and nepotism. In other words, corruption includes actions that negatively affect all segments of society (Zaim, 2012: 65). To put it more clearly, going out of the determined ways while performing a transaction can be expressed as "corruption".

4.4. Bribery

Bribery is defined as "the benefit provided to a person in the form of goods and money to provide illegal convenience and speed in a job that is desired to be done". The unfair benefits obtained in return for bribery make the main right holders aggrieved and the justice, which is the basis of the property, is shaken (Sever, 2009: 161). Bribery is a behavior that hinders rights and laws and disrupts the social order. The presence of the undeserving in a place where the deserving should be will cause the quality of the goods and services to be produced and offered to be low. It is always doubtful that the decisions of a person appointed to an office by bribery will be correct in that office. Because the culture of bribery destroys the justice system by shaking society to its foundations. "He who keeps honey licks his finger", and "If you do not do it, others will." The words used in society are irresponsible and suggestive of evil that shakes the society deeply (Bektaş, 2016: 164).

4.5. Embezzlement

Embezzlement means stealing from the entrusted thing. Embezzlement is the unlawful spending of money or property for personal use by officials. Embezzlement is equivalent to stealing. The difference between embezzlement and bribery is that there is no barter process, that is, there is no receiver or giver (Büte, 2011: 109, Aktan, 2001: 57).

Kınahzade Ali Efendi states that "the profit must be obtained through honest ways and on this subject, "The property gained through usurpation and injustice is very much, but very little. The property that is earned legitimately and without injustice, on the other hand, is small in appearance, but in fact, it is fertile and valuable" (Bektaş, 2020: 76). Whether carried out in a private or public institution, embezzlement, and conflict is behavior that is incompatible with business ethics. As stated before, embezzlement is an immoral behavior since business ethics cannot be distinguished from individual ethics.

4.6. Using Creation and Proximity

Although the behavior of using affection/closeness, which is mostly on the agenda in subordinate-superior relations, seems to contain good intentions, it causes employees to be uneasy with each other and to disrupt work peace (Gül, 2006: 70). Where there is power, there will be those who seek to be close to power. In order not to disturb the peace in the business, the manager should act carefully and not tolerate such behaviors.

4.7. Violence

Violence emerges as the product of desperation. In other words, violence is a form of behavior that is revealed by the belief and fear that there is nothing left to do (Gül, 2006: 71). Violence which is immoral in the business, will weaken the organizational ties of individuals, cause conflicts and leave the personnel from their jobs.

4.8. Physical and Sexual Harassment

Physical and sexual harassment is physical or verbal behavior that damages the honor of male or female employees in institutions (Ergün, 2009: 156). Physical and sexual harassment generally occurs in three ways: First, the employer or manager makes an explicit or implicit sexual request as a condition for hiring the personnel. This request is the rudest form of sexual harassment. There is a direct offer of sexual intercourse. Later is the subjugation of harassment by a person using their internal authority. Such offers often involve suggestive conduct. The third and most common are; emotional looks, sexual signs, unnecessary friction, and touches or other physical behaviors (Orman, Parlak, 2009: 92). To prevent physical or sexual harassment in the institution, managers should take the necessary precautions and develop some programs (Özgener, 2009: 106). The measures to be taken against sexual harassment, which is an immoral behavior, should be more preventive measures. Although the methods to be carried out after the harassment are deterrents, there are victims. For this reason, it is necessary to prevent the formation of conditions for physical and sexual harassment by taking into account issues such as the regulation of working hours and the physical conditions of the working environment.

4.9. Dogmatic Behavior

Dogmatic behavior is taking a fixed stance on previously held beliefs. This behavior closes the individual to innovations. At the same time, dogmatic behavior causes groupings and conflicts among employees. To eliminate dogmatic behaviors, the individual must first follow all kinds of economic, political, and social changes in his environment. However, he must accept that he can make mistakes as a human being. Because forgetting and making mistakes are a result of being human. One way to get rid of dogmatic behaviors is to question one's thoughts and behaviors, in other words, to control oneself from time to time.

4.10. Sense of Arrogance

Arrogance is the behavior of a person to show himself greatly, to see himself as superior even though he is not superior to others. Being arrogant both in social life and in business life is seen as a behavior that does not comply with moral principles. The person who behaves arrogantly thinks of himself as more talented, intelligent, and intelligent than others. Self-conceit is seen as belittling others and seeing themselves as inferior (Özel, 2013: 253). This is a huge mistake. With this mistake, the person becomes lonely by closing himself to new ideas.

The sense of arrogance will make it difficult for individuals to make and implement decisions as a team. Someone who trusts only his knowledge and thinks that his ideas are perfect will not be able to try to learn the opinions of others. A person who acts only with his opinion and does not use common sense is also likely to be mistaken.

The greatness of the ruler is not that he makes others serve, but that he serves others. The importance of servant leadership is mentioned based on the hadith "The notion of a nation is the one whose head is the one who serves them" (Ayni, 1939: 138). A servant leader is a manager who behaves modestly and is far from arrogant.

5. Conclusion

Business ethics is one of the most important actors that ensure the integrity of society and keep the nations alive. Therefore, for the social and economic development of society, the rules of business ethics should be institutionalized in society. Business ethics is essentially an integral part of social ethics. For this reason, while establishing social ethics, business ethics should be established together. Business ethics generally consists of three basic elements. These are work ethics, professional ethics, and business administration ethics. Like the "composite containers principle", these three elements support each other and evolve together. In a society where business ethics principles are ignored, these three basic elements decrease together. This decrease enhances unethical behavior in business and the community. Unless business ethics are ignored social and economic diseases occur. Social and economic diseases such as discrimination, political favoritism, corruption, bribery, embezzlement, abuse and intimacy, violence, physical and sexual harassment, dogmatic behavior, and arrogance increase. To prevent these social and economic diseases, the establishment of business ethics in society should be the main duty of every responsible human resources manager.

References

- Akinci, A. (2013). Siyaset Ahlakı İle İş Ahlakına Teorik Bir Bakış. İş, Güç Endüstri İlişkileri Ve İnsan Kaynakları Dergisi, 15 (2), 82-96.
- Aktan, C., C. (2001). Siyasal Ahlak Ve Siyasal Yozlaşma, Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Yayınları.
- Aktaş, K. (2014). Etik-Ahlâk İlişkisi Ve Etiğin Gelişim Süreci, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Ve Yönetim Dergisi, 22-32.
- Aktaş, Y. and Cesur, E., E. (2015). Bir Bakışta İnsan Kaynakları Yönetimi, Bursa: Dora Yayınları
- Arslan, M. and Berkman, Ü. (2009). Dünya'da ve Türkiye'de İş Etiği ve Etik Yönetimi, İstanbul: Türk Sanayici ve İş Adamları Derneği, Yayın No: TÜSİAD/T-2009-06-492.
- Arslan, M. (2005). İş ve Meslek Ahlakı, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Ayni, M. A. (1939). Türk Ahlakçıları, İstanbul: Nüve Ajans, Birinci Baskı.
- Bahar, E. (2014). Meslek Etiği, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bayraktaroglu, S. and Yilmaz Ersoy, S. (2012). İnsan Kaynakları Yönetiminde İş Etiği Uygulamaları ile Örgütsel Performans Arasındaki İlişki: Fortune Türkiye En Büyük 500 Şirket Örneği, İş Ahlakı Dergisi, 5 (10), 117-148.
- Bektaş Ç. (2016). İş Ahlakı ve Sosyal Sorumluluk, İstanbul: Beta Yayınları
- Bektaş, Ç. (2020). Etik Dışı Davranışlar, S. Polatçı (Ed). Kuramsal Temelleriyle Örgütsel Davranış Ölçekleri Rehberi içinde (ss. 73-83). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bozkurt, S. and Doğan, A. (2013). İş Değerleri ile İş Etiği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Kamu ve Özel Sektör Çalışanlarına Yönelik Bir Araştırma, Business and Economics Research Journal, 4(4), 71-86.
- Büte, M. (2011). Algılanan Örgüt İkliminin Ahlakı Olmayan Davranışlar Üzerindeki Etkilerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 25 (2), 103-122.
- Celep, C., Doyuran, Ş., Sarıdede, U. and Değirmenci, T. (2004). Eğitim Örgütlerinde Çok Boyutlu İş Etiği ve Örgütsel Adanmışlık. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya
- Djurkovic, J. And Maric, R. (2010).The Influence of Human Resource Management on Improvement of Business Ethics, Perspectives of Innovations, Economics & Business, 4 (1), 77-79.
- Doğan, S. and Karataş, A. (2012). Örgütlerde Sosyal Sorumluluk Bilinci ve Güven Ortamının Oluşturulmasında Etiğin Önemi, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 26 (1), 93-109.
- Doğan, S. and Kılıç, S. (2008). İlişki Yönetiminde İç ve Dış Müşteri Memnuniyetinin Sağlanması, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İİBF Dergisi, 10 (14), 60-87.
- Ergün, N. (2009). Örgütlerde Ahlak Dışı Davranışların Nedenleri ve Çalışanlara Yönelik Ahlak Dışı Davranışların Havayolu Taşımacılığı Sektörü Açısından İncelenmesi, İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 11(3), 149-168.
- Gül H. (2006). Ahlak Dışı Davranışlar ve Ussallaştırılması: Devlet Hastanelerinde Bir Uygulama, Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi, 9 (10), 65-79.
- Güler, E., G. and Yükselen, C. (2010). Hotel Employees' Beliefs On Unethical Behavior, Social Responsibility Journal, 6 (2) 252-267.
- Güney, S.(2006). Ahlakı Liderliğin Kavramsallaştırılması ve Ahlakı Yönetimde Liderliğin Rolü, Yönetim ve Ekonomi,13 (1), 135-138.
- Kingir S. and Okçu, V. (2011). Etik Liderlik, Yönetimde Çağdaş Ve Güncel Konular (Ed. İsmail Bakan), Ankara: Gazi Kitabevi.
- Mishra A., K. and Aithal, P. S. (2023). Building Ethical Capital Through Human Resource, International Journal Of Management, Technology, And Social Sciences (Ijmts), 8 (1), 1-15.
- Orman, S. and Parlak, Z. (2009). İşletmelerde İş Etiği, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:2009-23.
- Özdaşlı, K. and Derya, S. (2011). Yönetim Ve Ahlak, İşletme Etiği (Ed: Zeyyat Sabuncuoğlu). İstanbul: Beta Yayınları.
- Özel, İ. (2013). Kur'an Ekseninde Narsizm Ve Din, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6 (28), 248-268.
- Özgener, Ş. (2002). İmalat Sanayi İşletmelerindeki Kamu Ve Özel Sektör Yöneticilerinin İş Ahlakına İlişkin Tutumları, Amme İdaresi Dergisi, 35(1), 167-180.
- Özgener, Ş. (2009). İş Ahlakının Temelleri: Yönetimsel Bir Yaklaşım, 1. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Primelaux, P. and Stieber, J. (1994). Profit Maximization: The Ethical Mandate Of Business, Journal Of Business Ethics, 13 (4), 287-294.
- Sever, A., K. (2009). Kul Hakkı. 3. Baskı. İstanbul: Işık Yayınları.
- Şen, M., L. (2010). T. C. Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Rehberi, Ankara.
- Takala, T. (2005). Postmodern Business Ethics-Is It Possible, Is It Relevant? Electrical Journal Of Business And Organization Ethics, 3 (1), <http://www.jyu.fi/Ejbo/Archive/Takala3.html>, (08.04.2005).
- Töre, E. (2006). The Effect Of Organizational Climate And Organizational Commitment On Unethical Behavior At Work, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Varinli, İ. (2004). Hizmet İşletmelerinde Çalışanların Ahlak Olmayan Davranışlarına İlişkin Değerlendirilmesi, Journal Of Ege Akademik Bakış, 1 (2), 44-53.
- Velasquez, M., G. (1988). Business Ethics: Concepts And Cases, New Jersey: Prentice Hall.
- Winstanley D., Woodall, J. and Edmund, H. (1996). Business Ethics And Human Resource Management Themes And Issues, Personnel Review, 25 (6), 5-12.
- Wong, S., C., K. (1998). Staff Job-Related Ethics Of Hotel Employees İn Hong Kong, International Journal Of Contemporary Hospitality Management, 10 (3), 107-115.
- www.Philiphumbert.Com (Access Date:11.02.2015).
- Yıldırım, A. and Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Zaim, H. (2012): İş Hayatında Erdemli İnsan, Utesav (Uluslararası Teknolojik Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı), İstanbul: Empati Matbaacılık

The Impact of Financial Liberalization on Income Distribution: Analysis of G-7 Countries

Finansal Serbestleşmenin Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi: G-7 Ülkeleri Analizi

 Alihan SERDENGEÇTİ¹
¹İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Blim Dalı, İstanbul/Türkiye, alihanserdengecti@gmail.com

ABSTRACT

The impact of financial liberalisation on income distribution has attracted increasing attention. However, the debate on whether financial liberalisation is a gain or a loss is still ongoing. Especially in the 1990s, following the collapse of the Bretton Woods system, financial liberalisation became a globally widespread concept. While this concept constituted the basis of neoliberal policies, it emerged as a saviour solution in periods when state policies were dominant. Financial liberalisation means the implementation of policies and reforms that emphasise the liberalisation of the international financial system and the liberalisation of capital flows. In this period, processes such as liberalisation of capital flows, development of financial markets, deregulation of the banking sector and increased international financial integration have come to the fore. In this context, examining the impact of financial liberalisation on income distribution has become an important issue among economists and researchers. Moreover, among the countries where financial liberalisation policies have been implemented, some of them have achieved positive results, while in others they have led to costly crises. In this framework, the aim of this study is to examine the impact of financial liberalisation on G-7 countries during the 2008 crisis period. This is because the potential effects of financial liberalisation on developed countries during crisis periods are desired to be observed. In the study, the relationship between financial liberalisation and income distribution was analysed by panel data analysis method using data from 2003-2013. According to the results of the analysis, it is observed that financial liberalisation has a positive effect on income distribution in developed countries.

Keywords: *Financial Liberalization, Income Distribution, G-7*

ÖZET

Finansal serbestleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkisi giderek artan bir ilgi çekmektedir. Ancak, bu konuda finansal serbestleşmenin kazanç mı yoksa kayıp mı olduğuna dair tartışmalar hala devam etmektedir. Özellikle Bretton Woods sisteminin çöküşünün ardından, 1990'lı yıllarda, finansal serbestleşme, küresel ölçekte yaygınlaşmış bir kavram haline gelmiştir. Bu kavram, neoliberal politikaların temelini oluştururken, devlet politikalarının egemen olduğu dönemlerde bir kurtarıcı çözüm olarak ortaya çıkmıştır. Finansal serbestleşme, uluslararası finansal sistemin liberalleşmesini ve sermaye hareketlerinin serbestleşmesini vurgulayan politika ve reformların uygulanması anlamına gelmektedir. Bu dönemde, sermaye akışlarının serbestleşmesi, finansal piyasaların gelişimi, bankacılık sektörünün deregülasyonu ve uluslararası finansal entegrasyonun artması gibi süreçler ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda, finansal serbestleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkisini incelemek, ekonomistler ve araştırmacılar arasında önemli bir konu haline gelmiştir. Ayrıca finansal serbestleşme politikaları uygulanan ülkeler arasında, bazıları olumlu sonuçlar elde ederken, bazılarında maliyeti yüksek krizlere yol açmıştır. Bu çerçevede, çalışmanın amacı, G-7 ülkeleri özelinde finansal serbestleşmenin etkisini 2008 krizi dönemi içerisinde incelemektir. Çünkü finansal serbestleşmenin potansiyel etkileri kriz dönemlerinde gelişmiş ülkeler üzerinde ki etkisi gözlemlenmek istenmiştir. Çalışmada, 2003-2013 yıllarına ait veriler kullanılarak panel veri analizi yöntemiyle finansal serbestleşme ile gelir dağılımı arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre, gelişmiş ülkelerde finansal serbestleşmenin gelir dağılımı üzerinde olumlu yönlü bir etkisinin olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Finansal Serbestleşme, Gelir Dağılımı, G-7*

ARTICLE INFOS

Article History

Received: May 27, 2023

Accepted: September 12, 2023

Makale Türü

Research Article

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi

Başvuru Tarihi: 27 Mayıs 2023

Kabul Tarihi: 12 Eylül 2023

Article Type

Araştırma Makalesi

1. Introduction

Living together and engaging in constant interaction are fundamental aspects of human nature, leading to the formation of communities that maintain connections with one another. Over time,

this communication has evolved into a process known as globalization, characterized by the dissemination of products, technology, and information. Consequently, increased communication has facilitated heightened economic activities among communities, giving rise to various economic approaches throughout

history. Following the Second World War, the Keynesian perspective dominated the market, where central authorities exerted control. However, this interventionist approach led to economic downturns in the 1970s, triggering disagreements. The involvement of central authorities in market affairs fostered development through import substitution policies, which was deemed normal. This crisis prompted the rise of neoclassical approaches, which advocated for reduced state intervention compared to classical thought. Within this context, it is believed that financial liberalization can accelerate economic growth and development in countries while promoting more efficient resource utilization.

Developing countries turned to financial liberalization policies as a response to the economic challenges they faced in the 1970s. During this period, countries grappling with limited resources for achieving economic growth and development sought solutions through liberalization policies. Additionally, the lack of foreign resources prompted developing nations to bolster their domestic savings, thereby stimulating local markets. This approach gained widespread acceptance as an effective solution for their economic circumstances.

Financial liberalization has brought about high expectations for the development of financial markets. The excessive influence of the state in the markets had exerted significant pressure on prices and quantities, hindering market development. Particularly with the reduction of public intervention, there was an anticipation of increased domestic savings. It was believed that the growth in savings would provide funding for the expansion of financial markets and subsequently lead to increased investments. These expectations were envisioned to ultimately contribute to the overall economic growth and development of the country.

The effects of the gradual increase in financial liberalization since the 1980s on income distribution have started to become evident. Research suggests that the integration of national markets with international markets contributes to rising income inequality (Asteriou et al (2014); De Haan and Sturm (2017); Furceri et al (2017). However, there is no complete consensus. In some studies, however, the opposite is argued Agnello et al (2012); Delis et al (2014); Li and Yu (2014).

The aim of this study is to analyse the complex relationship between financial liberalisation and income inequality, with a particular focus on the G7 countries. Examining the financial liberalisation policies of the G7 countries is crucial to understanding their potential impact on global economic dynamics. While these countries play an important role as determinants of the global economy, their economic diversity and socio-economic structures provide an opportunity to assess the impact of financial liberalisation on income inequality from a broad perspective. The study seeks to shed light on the complex dynamics between financial liberalisation and income inequality by delving into the specific context of the G7 countries.

The second part of the study provides a general overview of the theory related to the topic. In the third chapter, the literature pertaining to the subject is reviewed, followed by an analysis of the econometric model and the interpretation of the obtained results.

2. Financial Liberalization and Income Distribution

In the 1970s, the notions of liberalization and globalization started to emerge as a result of actions taken by conservative factions in the United States to detach the market economy from public influence. Globalization refers to the dissemination of economic, social, and cultural values beyond local boundaries, extending to an international level and giving rise to a common system (Kazgan, 1994). Increasing technology and globalization have also begun to

affect the financial markets. At this point, the concept of financial liberalization can be defined in a narrow and broad sense. Financial liberalization can be defined as a restriction on loan rates and deposits (Williamson and Mahar, 2002). Another definition of financial liberalization entails the government relieving pressure on the financial system and allowing it to operate based on market signals. Such pressures and state interventions typically include restrictions on interest rates, exchange rates, and foreign capital movements. In this context, financial liberalization involves the removal of foreign exchange restrictions, the freedom of capital inflows, the determination of interest rates under free market conditions, and the absence of credit restrictions (Selen, 1997).

Since the 1980s, rapid technological advancements have significantly accelerated globalization, leading to various global-scale effects. Within this restructuring process, financial globalization has emerged as a crucial aspect. Financial globalization has played a pivotal role in accelerating the overall globalization process, making it one of the most significant factors in this transformation (Aydemir and Mehmet, 2007). Countries have made some reforms in order to catch up with this process globally. In this process, the financial liberalization hypothesis put forward by McKinnon (1973) and Shaw (1973) formed the basis of these policies.

As financial liberalization has expanded on a global scale, academic studies have taken a two-dimensional approach. These dimensions encompass the liberalization of the domestic financial sector and the opening of capital accounts, which involve the diminishing role of governments and the growing influence of international capital (Abiad et al 2008; Batuo and Asongu, 2015). Economic globalization and financial liberalization have become significant phenomena in light of the increasing capital transfers between countries and the growth of the industrial economy. However, despite technological advancements and rising incomes, the benefits of these developments have not been evenly distributed among all classes within many countries. This disparity has led to economic weakening in certain economies (Ni and Liu, 2019).

With the advent of globalization and the process of financial liberalization, many developing countries have implemented structural adjustment programs to revive their weakened economies. These programs aim to enhance resource efficiency, increase production and productivity, and address deficiencies that hinder financial development. They are primarily based on competition-driven incentives, aiming for prudent utilization of savings and capital. In this context, liberalization entails opening both the financial and real sectors to market forces. To achieve this, measures such as abolishing credit controls, minimizing public interference in interest rate determination, removing barriers to entry in the financial sector, and limiting interventions are necessary. Additionally, restrictions on the free movement of international capital flows should be lifted (Williamson and Mahar, 2002).

Financial liberalization is examined under two main headings. These are referred to as internal and external financial liberalization. Internal financial liberalization is when the authority removes direct controls on domestic markets and does not interfere with the free entry and exit of international capital in the national market. In addition, it ensures the integration of the existing market with the international markets by enabling the markets to function in better conditions (Eser, 2012). External financial liberalization, on the other hand, means that the citizens of the country enter into debt and receivable relations in foreign currency and that foreigners buy assets from the national markets. In this way, local people will be able to borrow and invest freely in international markets, while

foreign investors will be able to invest and borrow in the local market (Kaya, 1998).

When reviewing the literature, some studies categorize the concept of external financial liberalization into three main headings. Firstly, it involves enabling both domestic and foreign investors to participate in national and international financial markets. Secondly, it entails allowing resident capital owners to hold financial assets and transfer capital from abroad, while foreign investors are permitted to borrow from the local market. Lastly, it involves permitting the use of foreign currency for purchases made in the national market (Doğru, 2002).

Furthermore, factors such as achieving the integration of global markets through external financial liberalization and allowing market determination of exchange rates without intervening in the foreign exchange market are also considered. Countries have recognized that foreign financial liberalization and addressing domestic savings deficiencies with foreign resources can contribute to the growth process of the nation. With external financial liberalization, countries have harbored various expectations, including increased competition through foreign capital, economic dynamism, access to new technologies, and more efficient utilization of savings (Kar and Kara, 2003).

In terms of income distribution, significant increases in income inequality became apparent in developed countries after the oil shock in the 1970s and the subsequent breakdown of the Bretton Woods system. There was a prevailing belief that financial liberalization would not only promote economic growth but also foster more equitable income distribution. However, in practice, this expectation did not yield similar results. Numerous studies conducted in recent years have provided evidence to support this notion. While financial liberalization may have accelerated economic growth, it has also been associated with a decrease in productivity and an increase in income inequality (Tropeano, 2006). The rise in income inequality can be attributed to disparities in earnings, which, in turn, can be explained by factors such as trade liberalization, labor market disruptions, and skill-based developments. In developed countries, income distribution inequality is further exacerbated by factors such as uneven fixed capital investments, imbalances in labor supply, and disparities in productivity growth rates. Restrictive policies and disruptions in the financial markets also contribute to the widening income inequality (Konukman and Çiftçi, 2008).

3. Literature Review

In this section, we will delve into the research conducted on the effects of financial liberalization on income distribution. Both theoretical and empirical studies on this topic will be thoroughly explored, shedding light on the overall impact and outcomes of these investigations.

Quinn (1997), he was the first conducted a systematic examination of the primary causes influencing national income distribution resulting from financial liberalization identified three mechanisms. The first mechanism involves individual measures taken to safeguard against domestic financial imbalances. The second mechanism is progressive taxation, which aims to address income disparities. Lastly, the relative price effect of capital through government revenue transfer serves as the third mechanism identified.

In the study of Ang and McKibbin (2007) the causal relationship between financial liberalization and income inequality in India, a rapidly growing country that has made significant financial developments since 1991, was examined. As a result, it was found that there is a long-term and two-way causality relationship between

financial liberalization and income inequality. Ni and Liu (2019) obtained 556 predictions in their meta-analysis study on 23 countries. According to their results, they found a negative relationship between financial liberalization and income inequality.

Dreher and Gaston (2008) made an analysis of OECD countries using the KOF index and income and wage inequality data between 1970-2000 and concluded that globalization increases income inequality. Likewise, a study Bergh and Nilsson (2010); examined the relationship between the KOF globalization index and the Fraser Institute's economic freedom index and the net income inequality of 79 countries over the period 1970-2005. In the study using the GMM estimator, the researchers concluded that reforms toward economic freedom tend to increase income inequality in rich countries and that social globalization is more important for middle- and low-income countries. Moreover, their empirical findings show that monetary reforms, legal reforms, and political globalization do not increase inequality.

Balan et al (2015) examined the years 1970-2010 in their study of G7 countries. In their study, the researchers utilized the Granger causality analysis developed by Kónya (2006) to examine the relationship between the KOF index of globalization and income inequality. The analysis assessed the impact of globalization on income inequality across various economic, social, political, and overall dimensions in the selected countries. The results revealed that there is a one-way causality between economic globalization and income inequality in Canada and France. However, a bidirectional causality was observed between globalization and income inequality in England. Furthermore, it was concluded that there is a one-way causality from social globalization to income inequality in France and England, and from political globalization to income inequality in France. Regarding the causality between overall globalization and income inequality, the findings indicated that general globalization has a negative effect on income inequality in Canada, England, and France, while there was no empirical evidence supporting the relationship in Germany, Italy, Japan, and the USA.

Naceur and Zhang (2016) examined the relationship between financial development and income distribution. Various dimensions of financial development were taken into account in the study examining the 1961-2011 periods in 143 countries. These; financial access, stability, efficiency, and liberalization. According to the results of the study, other dimensions other than financial liberalization have significantly reduced income inequality and poverty. Erauskin and Turnovsky (2019) examined the effect of financial globalization on income inequality using a stochastic growth model. Thanks to financial liberalization, the problems in debt relations have decreased and it has been revealed that liberalization affects inequality. In the study, which examined the period 1970-2015, 96 countries were discussed. As a result of the study, it has been found that while the increase in financial liberalization affects the GDP more in the creditor countries, the same is not the case in the debtor countries.

Adeel-Farooq et al (2017) conducted an empirical study to examine the effects of financial liberalization and trade openness on the economic growth of Pakistan and India using data from 1985 to 2014. The study employed the autoregressive distributed lag technique and utilized the principal component method to construct an index measuring the impact of financial liberalization on economic growth in the selected countries. The findings indicated that trade openness has a positive impact on Pakistan's economic growth in both the short and long term, while financial liberalization has a positive effect only in the long term. In India, on the other hand, both financial liberalization and trade openness were found to have

a positive and significant influence on economic growth in both the short and long term. In another study by Heshmati (2007), the impact of globalization on income inequality was investigated. The study focused on the period from 1995 to 2001 and analyzed data from 62 countries. Globalization was measured using composite globalization indexes, including the Kearney composite globalization index. The findings revealed that the effect of globalization on income inequality ranged from 7% to 11% among the examined countries.

Wang and Luo (2023) investigate the relationship between income inequality and financial liberalisations, drawing inspiration from Rajan's research and existing theories of economic reform, especially lobby theory. Despite the lack of concrete evidence supporting the idea that income inequality drives financial liberalisations, the paper formalises and empirically investigates this hypothesis using a two-way fixed effect ordered logit model and panel data from 91 countries. The main results reveal a positive and significant correlation between income inequality and financial liberalisations at both aggregate and component level. Robustness checks including various measures such as IV-2SLS, Lewbel instrumental variable technique and within-group difference confirm the stability of these findings. Moreover, the study explores the heterogeneous effects of income inequality across countries, predicts financial liberalisations based on changes in income and wealth inequality, and supports Rajan's hypothesis that income inequality facilitates access to credit for the poor. The study also examines the role of financial liberalisations in shaping banking stability, finding that they contribute to economic growth and reduce financial risks. The empirical results lead to the conclusion that income inequality does indeed shape financial liberalisations. To confirm these main results, it performs robustness checks of various dimensions that confirm the stability of the idea that income inequality is an important determinant of financial liberalisations. It provides extension analyses, including heterogeneous effects across countries, the effects of income inequality and the rate of change in wealth inequality on financial liberalisations, and a general description by Rajan. The paper underlines the critical role of income distribution in financial liberalisations and contributes to the existing literature by linking income distribution to the financial liberalisation process.

The study by Cengiz and Demir (2023) focuses on the issue of rising income inequality, which has been widely researched since the

1980s. Although numerous studies have explored the trend of increasing income inequality, this study particularly highlights the contribution of economic globalisation, especially within the framework of international trade and financial liberalisation. The study carries out an empirical analysis spanning the period from 1987 to 2019 and focuses on the MIST nations (Mexico, Indonesia, South Korea, and Turkey). Employing panel data analysis, the study explores the influence of trade and financial openness, representing various dimensions of economic globalisation, on income inequality. The findings highlight that financial and trade openness have aided in reducing income inequality in MIST nations during the period under analysis. Specifically, financial openness has had a more substantial impact. The study's notable contribution is refuting the notion that financial openness influences income inequality through per capita income growth rate. The findings align with the Stolper-Samuelson theorem, indicating that trade openness mitigates income inequality, and corroborate Levine's emphasis on the role of finance in addressing income inequality.

4. Methodology

This section of the study analyses the model developed and presents the findings. Panel data analysis was chosen as the research method. The choice of panel data analysis was motivated by its ability to provide more meaningful results by controlling for heterogeneity. This method allows for a comprehensive examination of the data, taking into account both cross-sectional and time-series variations, thereby increasing the robustness and reliability of the findings.

The analysis focuses on the impact of financial liberalisation on income distribution in the G7 countries after the 2008 crisis. The Gini index obtained from the SWIID database developed by Solt (2020) is used as an independent variable. The independent variables used in the analysis include logarithmic gross domestic product per capita (LNGDP), credit volume (credit), capital openness index (SAE) and population (POP). Data on GDP per capita and population are taken from the World Bank database, data on capital openness index from the IMF database and data on credit from the BIS data portal. The data analysed cover the period between 2003 and 2013. The reason for using this period range is that the capital openness index (SAE) data provided by the IMF cover only this period. Detailed information on the data is provided in Table 1.

Table 1
Data Descriptions and Abbreviation

Variable	Description	Source	Abbreviation
Gini Index	Measure of income inequality	SWIID Database (Solt, 2020)	lngini
Logarithmic GDP Per Capita	Measure of economic output (logged)	World Bank DataBank	lngdp
Credit Volume	Credit to the non-financial sector	BIS Data Portal	credit
Capital Openness Index	Measure of openness to capital inflows	IMF Database	sae
Population	Total population	World Bank DataBank	pop

5. Results

The research used a panel regression model to analyse the data. Within this framework, various tests were carried out and the results were analysed sequentially. The results obtained were analysed and interpreted in order to draw conclusions about the impact of financial liberalisation on income distribution in the G7 countries.

The research uses a panel regression model to analyse the data. Panel data analysis provides a comprehensive examination of the

relationship between variables by allowing the study of both cross-sectional and time-series variation in the data. This analytical framework allows for a more robust analysis by addressing the variability observed across multiple cross-sections and over time, as opposed to focusing solely on the variability observed within a single cross-section.

In addition, panel data analysis is more effective than other analytical methods because of its ability to control for heterogeneity across observations. This method allows us to obtain generalisable results by taking into account variations between individual units. Therefore, the reason for choosing panel data analysis in this study

is to increase the reliability of the econometric model by providing a comprehensive perspective that includes both temporal and spatial variability. Summary data related to the analysis are presented in the Table 2 below

Table 2
Summary Statistics

Variation	Mean	Std. Dev.	Skewness	Kurtosis	min	max	obs
lngini	3.462	0.088	0.633	2.937	3.295	3.650	77
lngdp	10.613	0.154	-0.365	2.626	10.222	10.883	77
lncredit	29.153	0.952	1.070	3.104	27.811	31.351	77
sae	0.876	0.056	0.002	2.278	0.79	1	77
pop	1.04e+08	8.62e+07	1.667	4.309	3.16e+07	3.16e+08	77

$$gini_{it} = \alpha_0 - \alpha_1 lngdp_{it} - \alpha_2 sae_{it} + \alpha_3 credit_{it} - \alpha_4 pop_{it} + u_{it}$$

The study carried out several tests to ensure the validity of the panel regression model and to analyse the results accordingly. The tests carried out and their results are presented in various tables for reference.

Table 3 presents the results of LR (Likelihood Ratio), Breusch and Pagan, Score and F tests to examine the presence of unit and time effects in the model. These tests help to determine the significance of unit and time effects on the variables and their impact on the dependent variable.

Table 4 presents the results of the Hausman (1978) model test. This test evaluates the relationship between the two estimation methods used in the econometric analysis (fixed effects and random effects) and helps to assess the appropriateness of this method specification and to determine the appropriate estimation approach.

Table 5 presents the results of the Wald test proposed by Greene (2000) to test for heteroskedasticity in the fixed effects model. This test assesses whether there is a systematic difference in the variability of the residuals and provides insight into the presence of heteroscedasticity in the model.

Table 6 presents the results of the autocorrelation tests developed by Durbin and Watson (1971), Baltagi and Li (1991) to examine the presence of autocorrelation in the fixed effects model. These tests assess the serial correlation of the residuals and provide insight into potential autocorrelation problems.

Table 7 analyses the presence of inter-unit correlation in the model. The Breusch-Pagan Lagrange Multiplier Test was used in the analysis. The purpose of this test is to assess the correlation between units and its effect on the model.

Finally, Table 8 shows that the model has been corrected for errors in autocorrelation, heteroskedasticity and inter-unit correlation using the Driscoll-Kraay test. The purpose of this test is to correct for potential problems in the estimation of the model and to ensure the validity of the final results.

A panel regression model is used to examine the relationship between financial liberalisation and income distribution. This method increases the strength and reliability of the model. In this context, statistical tests are applied and the results are presented in tables. The results of this analysis can be summarised as follows.

Table 3
Unit Root Test Results

	LR (Likelihood-ratio Test)	LM (Breusch-Pagan Test)	F Test	Score Test
Model Prob.	0.000		0.000	
Test Prob.	0.000	0.000	0.000	0.000
rho	0.929	0.944	0.995	

Note: Significance levels were considered at %

The results of each test model showed statistical significance. The F, LR, LM and Score tests designed to assess the existence of a unit effect rejected the null hypothesis (Ho) and provided evidence for the existence of a unit effect. In addition, rho values close to 1 also

strengthened the existence of a unit effect. Having established the existence of a unit effect, a Hausman test is performed on the model to determine whether the model should be considered a fixed effects model or a random effects model.

Table 4
Hausman Test Results

	Fixed Effect	Random Effect
<i>lngdp</i>	-0.068	-0.070
<i>lncredit</i>	0.083	0.080
<i>sae</i>	-0.139	-0.084
<i>pop</i>	-2.62e-09	-5.29e-10
<i>prob.</i>	0.003	
<i>chiz</i>	13.42	

Note: Significance levels were considered at %1

Based on the test results, the null hypothesis (Ho) is rejected, indicating that the model should be treated as a fixed effects model. Additional tests are then carried out to examine autocorrelation, heteroskedasticity and inter-unit correlation within this fixed effects framework.

Table 5
Heteroscedasticity Test Results

	Wald
<i>prob.</i>	0.000
<i>chiz</i>	55.19

Note: Significance levels were considered at %1.

Based on the test results, the null hypothesis (Ho) was rejected at the 95% significance level, indicating the presence of heteroscedasticity in the fixed effects model. This means that the assumption of homoscedasticity is violated and the presence of heteroscedasticity must be taken into account when interpreting the results of the model.

Table 6
Autocorrelation Test Results

	Autocorrelation
F prob.	0.000
Durbin-Watson	0.392
Baltagi- Wu	0.739

Note: Significance levels were considered at %1.

Based on the test results, the research model is statistically significant, indicating that the variables included in the model have

a significant relationship with the outcome variable. In addition, the presence of first order autocorrelation is detected in the fixed effects model, as indicated by test statistics such as Durbin-Watson (DW) and Baltagi Wu. Test statistics below 2 indicate the presence of positive autocorrelation, meaning that the error terms in the model are correlated across time periods. This autocorrelation should be taken into account when interpreting the results and addressing the limitations of the model.

Table 7
Breusch and Pagan LM Test

	LM
Chi2	52.111
<i>prob</i>	0.000

Note: Significance levels were considered at %1.

Final, the Breusch and Pagan (1980) LM test was implemented to assess existing correlation between the units. The results of this test indicate that there is a correlation between the units as Ho was rejected at a 95% significance level.

The analysis was systematically carried out using a specific methodology. The test results showed the presence of the unit effect and fixed effects within the model. Further tests were performed to assess the assumptions of the regression model and determine its reliability. The Driscoll and Kraay (1998) correction test was utilised in this framework to address the issues of autocorrelation, heteroskedasticity and inter-unit correlation identified in the model. The aim was to improve the validity of the analysis and achieve more reliable results. Table 8 displays the results of this test

Table 8
Driscoll-Kraay Test Result

Variables	Coefficient	Driscoll-Kraay Std. Errors	P> t
<i>lngdp</i>	-0.0681076	0.0299719	0.046**
<i>lncredit</i>	0.0836372	0.0082878	0.00***
<i>sae</i>	-0.1396476	0.0740105	0.089*
<i>pop</i>	-2.62e-09	4.19e-10	0.00***
<i>cons</i>	2.143538	0.2432249	0.00
R-squared	0.371		
Prob	0.000		
obs number	77		

Note: Panel data analysis was conducted with the fixed effects model. Significance levels are *** 1%, ** 5%, * 10%.

Based on the Driscoll - Kraay estimator test, the model demonstrates an overall significance level of 95%. This implies that the independent variables collectively possess a strong impact on explaining the dependent variable.

The model's independent variables account for 37% of the variance in the dependent variable. In essence, the independent variables explain a noteworthy portion of the dependent variable's variation.

According to Driscoll-Kraay Test, the rho value in the model indicates that the variance in the unit accounts for almost 99% of the total variance. This suggests that a significant share of the variability in the model can be connected to factors that are specific to the unit.

When each variable value is analysed individually, it becomes evident that $\ln gdp$, $\ln credit$, sae , pop and $cons$ hold significance in the model 90% level. This infers that each variable contributes meaningfully to the explanation of the dependent variable and improves the model's overall explanatory power.

These results offer substantial evidence for the correlation between financial liberalisation and income distribution. This emphasises the relevance of independent variables when studying income inequality in the given context.

6. Model Results

$$gini_{it} = 2.143 - 0.068 \ln gdp_{it} + 0.083 \ln credit_{it} - 0.139 sae_{it} - 2.62e-09 pop_{it} + u_{it}$$

This study aims to examine the relationship between financial liberalisation and income inequality in G-7 countries between 2003 and 2013. The model uses four different independent variables. The first one uses the logarithmic transformation of Gross Domestic Product (GDP) per capita. The second one investigates the Capital Openness Index, which serves as an indicator of the degree of financial liberalisation. The third variable is the logarithmically transformed volume of credit. Finally, the population variable is considered. The impact of each variable on income inequality is analysed.

The study results indicate that a 1% rise in GDP per capita results in a 6% reduction in income inequality. Financial liberalisation, as measured by a 1 unit increase in the capital openness index, results in a 13% reduction in income inequality. On the other hand, an increase of 1% in credit volume was found to lead to an 8% rise in income inequality. Moreover, the study observes that an increase of 1 unit in the population of the relevant countries reduces income inequality by 0.00000262.

Based on the findings, it is concluded that financial liberalisation has a positive impact on income distribution in economically developed nations. Additionally, it is observed that a stable economic structure, high education levels, and financial literacy reduce income inequality as GDP per capita increases. Conversely, the expansion of credit volume increases inequality for those who have credit access. Furthermore, a decrease in income inequality by 2 per million is linked to population growth.

7. Conclusion

After the Great Depression, economies that had embraced the Keynesian perspective for a long time started facing downturns in the 1980s. Throughout this era, the concept of liberalization backed by McKinnon and Shaw gained prevalence. Financial liberalisation resulting from these developments has been argued by some to play a crucial role in economic development, potentially impacting various aspects positively, including quality of life, economic growth,

resource allocation, and productivity. Nevertheless, there is a conflicting view that financial liberalisation may worsen income inequality and lead to higher poverty rates.

According to conventional wisdom, the quality of institutions is crucial in limiting the detrimental impact of financial liberalisation. Robust and suitably planned measures can assist nations in preventing the unfavourable repercussions of macroeconomic instability and financial crises, thus positively altering the outcomes of liberalisation. Some argue that complete financial liberalisation could diminish income disparity. The study's results endorse traditional beliefs and indicate equivalent findings.

The findings of the study provide valuable insights into income distribution trends in G-7 nations. Economic factors, specifically a 1% rise in GDP per capita, significantly contribute to a 6% reduction in income inequality, underscoring the beneficial effects of economic growth in promoting equitable income distribution. Furthermore, the study highlights a significant correlation between financial liberalisation and income inequality. Specifically, a 1-unit rise in the capital openness index results in a noteworthy 13% reduction in income inequality. However, it is crucial to exercise caution in the expansion of credit volume, as a 1% increase is associated with an 8% surge in income inequality. The study's findings indicate that a mere 1-unit increase in population has a statistically significant, albeit minimal, impact on reducing income inequality, resulting in a decrease of 0.00000262. The conclusion advocates for a balanced policy approach, which includes promoting inclusive economic growth and prudent credit expansion, carefully implementing financial liberalization, and considering demographic factors to achieve more equitable income distribution in G-7 countries.

The findings provide policy recommendations to address the complex relationships between economic variables, financial liberalisation and income inequality in G-7 countries. Policy makers should prioritise initiatives that promote inclusive economic growth. This is because an increase in GDP per capita has been found to lead to a significant reduction in income inequality. In this context, broad-based economic expansion requires investment in education, skills development and innovation. Balancing financial liberalisation is crucial and policy makers should take measures to prevent wealth concentration and ensure fair access to financial resources, and in this context, prudent credit expansion. This is because an unbalanced increase in credit volume has a negative impact on income inequality. Moreover, demographic considerations should be aligned with economic opportunities and investments should be made in education and labour force development. In sum, this study advocates inclusive economic growth, balanced financial liberalisation, prudent credit expansion and a policy-making approach in line with these frameworks to promote fair income distribution in G-7 countries.

References

- Abiad, A., Oomes, N., and Ueda, K. (2008). The quality effect: Does financial liberalization improve the allocation of capital? *Journal of Development Economics*, 87(2), 270-282.
- Adeel-Farooq, R. M., Bakar, N. A. A., and Raji, J. O. (2017). Trade openness, financial liberalization and economic growth: The case of Pakistan and India. *South Asian Journal of Business Studies*, 6(3): 229-246.
- Agnello, L., Mallick, S. K., and Sousa, R. M. (2012). Financial reforms and income inequality. *Economics Letters*, 116(3): 583-587.
- Ang, J. B., and McKibbin, W. J. (2007). Financial liberalization, financial sector development and growth: Evidence from Malaysia. *Journal of Development Economics*, 84(1): 215-233.

- Asteriou, D., Dimelis, S., and Moudatsou, A. (2014). Globalization and income inequality: A panel data econometric approach for the EU27 countries. *Economic modelling*, 36, 592-599.
- Aydemir, C., and Mehmet, K. (2007). Küreselleşme kavramı ve ekonomik yönü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20): 260-282.
- Balan, F., Torun, M., and Kilic, C. (2015). Globalization and income inequality in G7: A bootstrap panel Granger causality analysis. *International Journal of Economics and Finance*, 7(10): 192.
- Baltagi, B. H., and Li, Q. (1991). A joint test for serial correlation and random individual effects. *Statistics and Probability Letters*, 11(3): 277-280.
- Batuo, M. E., and Asongu, S. A. (2015). The impact of liberalisation policies on income inequality in African countries. *Journal of Economic Studies*, 42(1): 68-100.
- Bergh, A., and Nilsson, T. (2010). Do liberalization and globalization increase income inequality? *European Journal of Political Economy*, 26(4): 488-505.
- Breusch, T. S., and Pagan, A. R. (1980). The Lagrange multiplier test and its applications to model specification in econometrics. *The review of economic studies*, 47(1): 239-253.
- Cengiz, V., and Demir, S. (2023). Trade Openness, Financial Openness and Income Inequality: Empirical Evidence for MIST Countries. *Uluslararası Ekonomi İşletme ve Politika Dergisi*, 7(1): 16-27.
- De Haan, J., and Sturm, J.-E. (2017). Finance and income inequality: A review and new evidence. *European Journal of Political Economy*, 50, 171-195.
- Delis, M. D., Hasan, I., and Kazakis, P. (2014). Bank regulations and income inequality: Empirical evidence. *Review of Finance*, 18(5): 1811-1846.
- Doğru, M. K. (2002). *Finansal Serbestleşme ve Gelir Dağılımı: Türkiye Örneği*. Master Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dreher, A., and Gaston, N. (2008). Has globalization increased inequality? *Review of International Economics*, 16(3): 516-536.
- Driscoll, J. C., and Kraay, A. C. (1998). Consistent covariance matrix estimation with spatially dependent panel data. *Review of Economics and Statistics*, 80(4): 549-560.
- Durbin, J., and Watson, G. S. (1971). Testing for serial correlation in least squares regression. *Biometrika*, 58(1): 1-19.
- Erauskin, I., and Turnovsky, S. J. (2019). Financial Globalization and the Increase in the Size of Government: Are They Related? *Open Economies Review*, 30(2): 219-253.
- Eser, K. (2012). *Finansal Serbestleşme Sürecinde Artan Kısa Vadeli Sermaye Hareketleri: Türkiye Ekonomisine Etkileri, Riskler ve Politika Araçları*. Mesleki Yeterlilik Tezi. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı.
- Furceri, D., Ge, J., and Loungani, P. (2017). Financial liberalization, inequality and inclusion in low-income countries. In *Inequality and finance in macrodynamics* (pp. 75-95). Germany: Springer.
- Greene, W. H. (2000). Heteroscedasticity. *Econometric Analysis*, 4th. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall Inc, 499-524.
- Hausman, J. A. (1978). Specification tests in econometrics. *Econometrica: Journal of the econometric society*, 46, 1251-1271.
- Heshmati, A. (2007). The relationship between income inequality, poverty and globalization. In *The Impact of Globalization on the World's Poor* (pp. 59-93). Germany: Springer.
- Kar, M., and Kara, M. A. (2003). Türkiye'ye Yönelik Sermaye Hareketleri ve Krizler. *Dış Ticaret Dergisi*, 8(29): 46-80.
- Kaya, Y. T. (1998). Sermaye hareketleri ve kısa vadeli sermaye hareketlerinin modellenmesi: Türkiye örneği. Ankara: DPT Yayınları, No: 2487.
- Kazgan, G. (1994). *Yeni ekonomik düzen'de Türkiye'nin yeri*: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Konukman, A., and Çiftçi, C. (2008). Küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkileri. *Ekonomik Yaklaşım*, 19 (Special), 59-83.
- Konya, L. (2006). Exports and growth: Granger causality analysis on OECD countries with a panel data approach. *Economic modelling*, 23(6): 978-992.
- Li, J., and Yu, H. (2014). Income inequality and financial reform in Asia: the role of human capital. *Applied Economics*, 46(24): 2920-2935.
- McKinnon, R. (1973). *Money and Capital in Economic Development*, Washington, DC The Brookings Institutions.
- Naceur, M. S. B., and Zhang, R. (2016). *Financial development, inequality and poverty: some international evidence*. *International Review of Economics & Finance*, 61,1-16.
- Ni, N., and Liu, Y. (2019). Financial liberalization and income inequality: A meta-analysis based on cross-country studies. *China Economic Review*, 56, 101306.
- Quinn, D. (1997). The correlates of change in international financial regulation. *American Political science review*, 91(3): 531-551.
- Selen, U. (1997). Finansal Serbestleşme ve Kamu Açıklarının Enflasyonist Etkisi. *Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 34, 4.
- Shaw, E. S. (1973). *Financial deepening in economic development*. New York: Oxford University Press.
- Tropeano, D. (2006). Does financial liberalization affect the distribution of income between wages and profits?, in L-P. Rochon and S. Rossi eds. *Monetary and exchange rate systems. A Global View of Financial crises* (pp. 83-105). UK: Edward Elgar Cheltenham
- Wang, S., and Luo, R. (2023). Income distribution, financial liberalisations and banking stability: Theory and international evidence. *International Journal of Finance & Economics*, 1-28.
- Williamson, J., and Mahar, M. (2002). *Finansal Liberalizasyon Üzerine Bir İnceleme*: Liberte Yayınları.

Uzaktan Çalışmanın ve İşyeri Ortamında Çalışmanın İş Tatmini Üzerindeki Etkisinin Karşılaştırmalı Analizi*

Comparative Analysis of the Effect of Remote Working and Working in a Workplace Environment on Job Satisfaction

İbrahim YILDIRIMÇAKAR¹ İ Zafer KANBEROĞLU²

¹Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Erciş İşletme Fakültesi, İktisat Bölümü, Van/Türkiye, ibrahimyildirimcakar@yyu.edu.tr

²Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Erciş İşletme Fakültesi, İktisat Bölümü, Van/Türkiye, zkanberoglu@yyu.edu.tr

ÖZET

2019 yılında dünya genelinde etkili olan COVID-19 pandemisi ile daha fazla gündeme gelmeye başlayan uzaktan çalışma, kriz dönemlerinde çalışma hayatında sürekliliğin sağlanmasında önemli bir çalışma modeli olarak varlığını sürdürmektedir. Uzaktan çalışma ile işgücünün geleneksel iş modellerinden uzaklaşması iş tatmini sorununu da beraberinde getirmiştir. Bunun için bu çalışma uzaktan çalışma ile işyerinde çalışmanın iş tatmini üzerindeki etkisini ortaya koyma amacıyla hazırlanmıştır. Bu çalışma akademisyenler, bankacılar, öğretmenler, çağrı merkezi çalışanları ve yazılım mühendisleri üzerinde anket yöntemi ile veri toplanmıştır. Çalışmada Minnesota İş Tatmini Envanteri'nin yirmi soruluk kısa versiyonu kullanılmıştır. 546 katılımcıdan elde edilen veriler SPSS paket 23 programı ile T-Testi, ANOVA ve korelasyon testleri ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre Uzaktan çalışmada ve işyeri ortamında çalışmada elde edilen tatmin düzeylerinin karşılaştırmasında Pearson korelasyon yöntemi kullanılmıştır. Buna göre İşyeri ortamında ve uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < .05$). Buna göre katılımcıların uzaktan çalışmada elde ettikleri tatmin düzeyleri işyeri ortamında elde ettikleri tatmin düzeyinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte akademisyenlerin diğer meslek gruplarına göre uzaktan çalışmada elde ettikleri tatmin düzeyleri daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Uzaktan çalışmada tatmin düzeyi en düşük olan meslek grubu ise öğretmenler iken, bekar katılımcıların evli katılımcılara göre uzaktan çalışmada elde ettikleri tatmin düzeyleri daha yüksek olduğu çalışmada ortaya çıkan bir diğer önemli sonuçtur.

Anahtar Kelimeler: *Esnek Çalışma, Uzaktan Çalışma, İş Tatmini*

ABSTRACT

Remote working, which started to come to the fore with the COVID-19 pandemic that was effective worldwide in 2019, continues to exist as an important working model in ensuring continuity in working life during crisis periods. The movement of the workforce away from traditional business models through remote working has brought about the problem of job satisfaction. For this reason, this study was prepared to reveal the effect of remote working and working in the workplace on job satisfaction. This study collected data via survey method on academicians, bankers, teachers, call center employees and software engineers. The twenty-item short version of the Minnesota Job Satisfaction Inventory was used in the study. Data obtained from 546 participants were analyzed with T-Test, ANOVA and correlation tests with SPSS package 23 program. According to the analysis results, Pearson correlation method was used to compare the satisfaction levels obtained in remote working and working in the workplace environment. Accordingly, the relationship between job satisfaction scores in the workplace and remote working was found to be statistically significant ($p < .05$). Accordingly, it was determined that the satisfaction level of the participants in remote work was higher than the satisfaction level they achieved in the workplace environment. However, it has been determined that academicians have higher satisfaction levels in remote work than other professional groups. While the professional group with the lowest satisfaction level in remote work is teachers, another important result of the study is that single participants have higher satisfaction levels in remote work than married participants.

Keywords: *Flexible Working, Remote Working, Job Satisfaction*

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi

Başvuru Tarihi: 21 Ekim 2023

Kabul Tarihi: 14 Aralık 2023

Makale Türü

Araştırma Makalesi

Sorumlu Yazar

İbrahim Yıldırımçakar

ARTICLE INFOS

Article History

Received: October 21, 2023

Accepted: December 14, 2023

Article Type

Research Article

Responsible Author

İbrahim Yıldırımçakar

* Bu çalışma İbrahim Yıldırımçakar tarafından hazırlanan "Uzaktan Çalışmanın İş Tatmini Üzerindeki Etkisinin Analizi" adlı doktora tezinden türetilmiştir.

1. Giriş

Küresel ekonominin egemen olduğu dünyada yaşanan ekonomik krizler ve salgın hastalıklar istihdam yapısında önemli daralmaların yaşanmasına ve kronik işsizliğin artmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte ortaya çıkan bu işsizlik sorunu sosyal yapıyı da olumsuz etkilemektedir. Dünyada yaşanan söz konusu bu krizlerin iş gücü piyasalarını olumsuz etkilemesi, iş ilişkilerine de yansımakta, bundan dolayı bu durum işçinin korunması kadar işverenin de korunmasını zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda iş gücü piyasalarının ihtiyaçlarının karşılanması, bu konuda yeni yasal düzenlemelerin yapılması, çalışma tür ve biçimlerine olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır.

Uluslararası piyasalara uyum sağlamak, işletmelerin varlığını sürdürmek ve istihdamı korumak amacıyla klasik çalışma modellerinden uzaklaşarak daha esnek çalışma modellerinin benimsenmesi yoluna gidilmektedir. Fakat asıl işveren-alt işveren ilişkisinin kamu kurumları lehine değiştirilmesi, mesleki anlamda geçici iş ilişkisi ve özel istihdam büroları, uzaktan çalışma, kısa çalışma, kadın çalışanlarının doğuma bağlı haklarının düzenlenmesi, yarım çalışma ve kısmi süreli çalışma hakkı getirilmesi gibi düzenlemeler işgücü piyasası için önem arz etmektedir.

Çalışma hayatında ortaya çıkan esnek çalışma modellerinden biri de uzaktan çalışmadır. Söz konusu bu çalışma modeli klasik çalışma modelinden farklı olarak 2016 yılında 6715 sayılı İş Kanunu ile çalışma hayatına girmiştir. Küresel ekonomi, teknolojik gelişmeler, ekonomik krizler, salgın hastalıklar ve doğal afetler gibi durumlarda çalışma hayatında en çok yararlanan uzaktan çalışma geleceğin çalışma modelleri kapsamında değerlendirilmektedir. Bununla birlikte işgücü piyasasında ortaya çıkan bu tür çalışma modelleri beraberinde iş tatmin düzeyi ile ilgili birçok soruna da gündeme getirmektedir. Özellikle çalışanların ücret, çalışma koşulları, iş güvenliği, iş-yaşam dengesi ve işçi-işveren ilişkileri bakımından tatmin düzeylerini de değiştirmektedir. Söz konusu bu çalışma son dönemlerde çalışma hayatında uygulanan uzaktan çalışma ve iş tatmini ile işyerinde çalışma iş tatmini arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla önem arz etmektedir.

2. Uzaktan Çalışma

Küreselleşme, uluslararası alandaki zorlu rekabet şartları, teknolojiye gelişmeler, son dönemlerde ekonomileri derinden etkileyen ekonomik krizler ve salgın hastalıklar, işverenleri ister istemez üretim maliyetlerini düşürmeye, yeni çalışma modellerini uygulamaya yöneltmiştir. Bu ise istihdamın dışsallaştırılmasına ve üretimin iş yeri dışında başka bir yerde yapılmasına olanak sağlamıştır. Bununla birlikte devletler, yukarıda sıralanan faktörlerden dolayı dünyada kronik bir hâl alan işsizliği çözmek için iş mevzuatında esnekleşme çalışmalarına hız vermeye başladılar(Golden ve Veiga, 2005: 303).

Uzaktan çalışma(tele çalışma-evde çalışma) kavramı Türk hukukuna 2016 yılında 6715 sayılı Kanunla İş Kanunu'nun 14'üncü maddesinde yapılan değişikliklerle iş hukukuna girmiştir. Bu kapsamda uzaktan çalışma kavramı "Evde Çalışma" ve "Tele Çalışma" kavramlarının her ikisini de kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Literatürde uzaktan çalışma hem iş yeri dışında hem de iş yerine bağlı bütün ofislerde/bürolarda çalışmaları, geleneksel olarak asıl işyerinde çalışmakla birlikte, çalışanların bir kısmı işyeri dışında çalışmayı evde çalışmayı ve tele çalışmayı kapsamaktadır (Golden ve Veiga, 2005: 305).

Uzaktan çalışma kavramı 4857 Sayılı İş kanunu' nunda "İşçinin, işveren tarafından oluşturulan iş organizasyonu kapsamında iş

görme edimini evinde ya da teknolojik iletişim araçları ile işyeri dışında yerine getirmesi esasına dayalı ve yazılı olarak kurulan iş ilişkisidir."(4857 sayılı İş Kanunu. m14/4) şeklinde tanımlanmıştır. Bu çerçeveden değerlendirildiğinde uzaktan çalışma hem tele çalışmayı hem de evde çalışmayı kapsamasından dolayı her iki uzaktan çalışma biçimini ayrı ayrı değerlendirmek gerekmektedir (İnal, 2022: 20).

Uzaktan çalışma/Evde çalışma/Tele çalışma, işe geliş-gidişlerden kaynaklanan trafik sıkışıklığını azaltma talebi ile gündeme gelmiş ve bu talep doğrultusunda trafik sıkışıklığını azaltmak amacıyla tasarlanmıştır. Söz konusu bu çalışma modelinin temel amacı çalışanlarda meydana gelen yorgunluk ve stres gibi faktörleri ile trafik sıkışıklığı ve yoğun yaktık kullanılmasından kaynaklanan hava kirliliğini azaltmaktır. Bununla birlikte günümüzde sosyo-ekonomik bir krize dönüşen koronavirüs salgın hastalığının istihdamda daralmalara neden olması sonucunda ortaya çıkan yoğun işsizlik ortamında, işvereneler hem söz konusu bu hastalıkla mücadele etmek hem de maliyetlerde avantaj sağlamak amacıyla çalışanlarının büyük bir kısmını uzaktan çalışma modeli kapsamında çalıştırmaya iten başka bir faktördür(Schall, 2019: 1).

Uzaktan çalışma modeli ile çalışanlara, rahat bir çalışma ortamında güdültüden uzak bir şekilde çalışma olanağı sağlanmasının yanında, iş-aile yaşamında dengenin sağlanmasına da yardımcı olmaktadır. Çalışanları ev esaslı uzaktan çalışma modeline uyum sağlamasında etkili olan bazı faktörler de söz konusudur. Bu faktörler şunlardır:

- ✓ İş-yaşam dengesinin sağlanmasında daha fazla esneklik sağlama,
- ✓ İşe gidiş-geliş sürelerinin kısalması ve zamandan tasarruf edilmesi,
- ✓ Yaşam şeklinin değişmesi,
- ✓ Alternatif çalışma seçeneklerini sunması,

Yukarıda maddeler halinde sıralanan faktörler çalışanları ev esaslı uzaktan çalışma modeline uyumun sağlanmasına yardımcı olan temel bazı faktörlerdir (Yılmaz, 2020: 256).

Türkiye'de uzaktan çalışma modeline yönelik usul ve esaslar 10 Mart 2021 tarihli resmî gazetede yürürlüğe girmiş olan "4857 Sayılı İş Kanunu ve Uzaktan Çalışma Yönetmeliği Kapsamında Uzaktan Çalışmaya İlişkin Usul ve Esaslar" başlığı altında düzenlenmiştir. Bu kapsamda uzaktan çalışmayla ilgili işçi ve işveren arasında yapılacak iş sözleşmesinin genel kuralları aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır.

- ✓ Uzaktan çalışma, işçinin, işveren tarafından oluşturulan iş organizasyonu kapsamında iş görme edimini evinde ya da teknolojik iletişim araçları ile iş yeri dışında yerine getirmesi koşuluna bağlı ve yazılı olarak oluşturulan iş ilişkisidir.
- ✓ İşin tanımı, yapılma şekli, işin süresi ve yeri, ücret ve ücretin ödenmesine yönelik hususlar uzaktan çalışma sözleşmesi kapsamında ele alınmıştır. Bununla birlikte işveren tarafından temin edilen araç gereçler ve bunların korunmasına yönelik sorumluluklar yine sözleşmede belirtilmiş olup söz konusu bu araçların işveren tarafında sağlanacağı belirtilmiştir.
- ✓ Uzaktan çalışma kapsamında çalışanın işverenin gözetimi ve denetiminden uzak olması nedeniyle uzaktan çalışmada fazla çalışma sürelerinin belirlenmesi de zorlaşmaktadır. Fazla çalışma süresinin belirlenmesini kolaylaştırmak amacıyla işveren ile çalışanın çalışma sürelerini yazılı olarak oluşturması, çalışma sürelerinin teknolojik araçlarla takip edilmesi ve çalışma sürelerinin gönüllü olarak raporlanması gibi yollara başvurulabilmektedirler.
- ✓ İşveren, uzaktan çalışma kapsamında çalışan işçinin yaptığı işin niteliğini dikkate alarak iş sağlığı ve güvenliği önlemleri

konusunda işçiyi bilgilendirmek, işçiyi gerekli eğitimi vermek, işçinin sağlık durumunu gözetmek ve işçiyi sağladığı ekipmanla ilgili gerekli iş güvenliği tedbirlerini almakla sorumludur.

- ✓ Bir sözleşmenin uzaktan çalışma sözleşmesine çevirmek için her iki tarafın anlaşması sonucunda iş ilişkisi, mevcut olan sözleşme üzerinde uzaktan çalışma sözleşmesi şekline çevrilebilir.
- ✓ Uzaktan çalışma sözleşmesi yapıldıktan sonra işyerinin ihtiyaçlarına göre özel uygulamaların oluşturulduğu görülmektedir. İşçilere çalışma yeri esnekliğini teşvik eden bu uygulamaları; işçiyi evinin dışında belirtebileceği başka herhangi bir yerleşim yeri belirterek çalışma yerini belirleyebilme imkânı tanınmaktadır (4857 sayılı iş kanunu m.14, 2021).

4857 Sayılı İş Kanunu'nun 14. Maddesinin 4. ve 5. Fıkraları ile Uzaktan Çalışma Yönetmeliğinin 5. Maddesine göre uzaktan çalışma sözleşmeleri ile yazılı olarak kurulmak ve söz konusu sözleşmede "İşin tanımı, işin yapılma şekli, işin süresi ve yeri, ücret ve ücretin ödenmesine ilişkin hususlar, işveren tarafından sağlanan ekipman ve bunların korunmasına ilişkin yükümlülükler, işverenin işçiyi iletişim kurması ile genel ve özel çalışma şartlarına ilişkin hükümler" yer almak zorundadır (4857 sayılı iş kanunu m.14, 2021).

Çalışma hayatında nispeten yeni bir çalışma modeli olan uzaktan çalışma, söz konusu yasal yükümlülüklerin olması daha sonra işçi ile işveren arasında doğabilecek anlaşmazlıkların çözümü ve anlaşmaya bağlılıkları açısından önemlidir. Bununla birlikte literatürde yapılan çalışmalara göre bu hususların genişletilmesi ve güvence altına alınması iş gücü piyasalarının işleyişindeki etkinliğini de önemli derecede etkileyecektir. Bu bağlamda incelendiğinde uzaktan çalışma yönetmeliğinin belirlediği hususlara ek olarak iş sağlığı ve güvenliğine yönelik evde ne gibi önlemlerin alınması gerektiği, yapılacak denetimlerde çalışanın özel hayatının gizliliğinin nasıl sağlanacağı, işletme verileri ve iş sırlarının korunmasındaki önlemlerin neler olacağı ve çalışanın sosyal hayattan kopmaması veya çalışanın izole olmasını nasıl önleneceği sözleşmede belirtilmesi önemli olabilir (Erafşar, 2022: 284)

Uzaktan Çalışma Yönetmeliği'nin 13. Madde'sinde uzaktan çalışmanın yapılamayacağı işler de şu şekilde sıralanmıştır:

- ✓ Çalışanın iş sağlığı ve güvenliğini tehlikeye atacak kimyasal madde ve radyoaktif maddelerle çalışma
- ✓ Söz konusu bu maddelerin işlenmesi veya maddelerin atıkları ile çalışmak
- ✓ Çalışanın biyolojik etkenlere maruz kalma riski bulunan çalışma işlemlerini içeren işlerde (4857 sayılı iş kanunu m.13, 2021).

İş Kanunu'nunda diğer önemli bir konu ise yukarıda da maddeler halinde sıralandığı gibi bazı işlerin evde yapılması veya uygulanması yasak olan işlerdir. Buna göre, tehlikeli kimyasal ve radyoaktif maddelerin kullanıldığı işlerin uzaktan çalışma modeli kapsamında yapılması yasaklanmıştır. Ayrıca kanunda yer almamasına rağmen yönetmenlikte düzenlenen bir diğer konu da mevcut iş sözleşmelerinin uzaktan çalışma sözleşmesine çevrilmesi durumunda uygulanması gereken kuralların neler olduğudur. Bazı iş sözleşmeleri baştan yapılırken uzaktan çalışma sözleşmeleri kapsamında yapılabileceği gibi iş yerinde çalışmayı konu edinen bir sözleşmede daha sonra uzaktan çalışma sözleşmesine dönüştürülebilir (İnal, 2022). Söz konusu bu durumun gerçekleşmesi için sözleşmeye taraf kişilerin veya kurumların kendi aralarında anlaşması gerekmektedir. Yönetmenlikte bu durum açık bir şekilde düzenlenmiştir. Bu kapsamda sözleşmeye taraf olan kişi veya kurumların halihazırda olan bir iş sözleşmesini sözleşme

kuralları çerçevesinde anlaşmaları durumunda uzaktan çalışma sözleşmesine dönüştürülebilir. Fakat söz konusu uzaktan çalışma sözleşmesi talebi işçi tarafından gelmesi durumunda ise sözleşme süreci "Başvurunun yazılı olarak yapılması, işin ve işçinin niteliği ile işveren tarafından belirlenecek diğer kısıtlara göre talebin değerlendirilmesi, değerlendirme sonucunun işçiyeye otuz gün içinde yazılı olarak bildirilmesi ve sonucun olumlu olması durumunda Kanun ve Yönetmelikte belirtilen hususları içeren bir sözleşmenin yazılı şekilde kurulması" şeklindedir. Kendi isteğiyle uzaktan çalışmaya geçen işçinin aynı yöntemi izleyerek yeniden iş yerinde çalışma talebinde bulunması da söz konusudur. Buna göre yönetmelik kurallarına göre her iki tarafın talebe olumlu yaklaşması ile söz konusu sözleşme işyerinde çalışma sözleşmesi şekline de dönüştürülebilir (Şakar ve Şahin, 2021: 256).

İşçinin uzaktan çalışma modeline geçiş talebi ise yine yönetmenliğin 14. Maddesinde aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- ✓ Uzaktan çalışma modeline geçişin olması için yazılı talebin ilk olarak işçiden gelmesi gerektiği düzenlenmiştir.
- ✓ İşçiden gelen yazılı talebin işveren tarafında değerlendirilir, işin ve işçinin uzaktan çalışmaya uygunluğu araştırılıp ve sözleşme için diğer hususlar belirlenir.
- ✓ İşveren tarafında değerlendirilen yazılı talep otuz gün içinde işçiyeye yazılı olarak bildirilmesi gerekir.
- ✓ Talebin kabulü durumunda uzaktan çalışma yönetmeliğinin 5. Maddede yer alan usul ve esaslar çerçevesinde uygun şekilde sözleşme yapılır.
- ✓ Uzaktan çalışmaya geçen işçi, aynı usulle tekrar işyerinde çalışma talebinde bulunabilir. İşverenin, söz konusu talebi öncelikli olarak değerlendirmesi gerekmektedir.
- ✓ Ancak uzaktan çalışmanın mevzuatta belirtilen zorlayıcı nedenlerle iş yerinin tamamında veya bir bölümünde uygulanacak olması halinde uzaktan çalışmaya geçiş için işçinin talebi veya onayı aranmayacaktır (4857 sayılı iş kanunu m.14, 2021).

3. İş Tatmini Tanımı ve Önemi

İnsanoğlu düşünen ve konuşan bir varlık olmasından dolayı sonsuz sayıda istek ve ihtiyacı vardır. Sosyal hayatta ve iş hayatında insanoğlu bu ihtiyaç ve isteklerini karşılamak amacıyla bazı davranışlarda bulunur. İnsanoğlunun sergilediği bu davranışlar sonucu istek ve ihtiyaçları karşılanması halinde "tatmin" olma durumu ortaya çıkarken, karşılanmadığı durumlarda ise "tatminsizlik" ortaya çıkmaktadır. Toplumsal yaşamda her bir bireyin farklı özellikleri vardır. Bu farklı özelliklerden dolayı bireylerin farklı ihtiyaç ve istekleri nedeniyle tatmin olma ve tatminsizlik durumları da farklılaşmaktadır (İşcan ve Timuroğlu, 2006: 124).

İş tatmini kavramı sosyal hayatta ve çalışma hayatında önemli bir kavram olarak durmaktadır. İş tatmini kavramına yönelik literatürde birçok tanım yapılmıştır. İş tatmini; kişide, çalışma hayatı ve çalıştığı iş yerinin çalışma koşulları arasındaki uyumun bir sonucu olarak ortaya çıkan memnuniyet duygusu ve söz konusu kişinin işine karşı hissettiği pozitif bir tutum olarak tanımlanmaktadır. Çalışma hayatında iş tatmini genelde çalışanın çalıştığı işten elde ettiği maddi kazanç ile çalışanın birlikte çalıştığı iş arkadaşları ile kolektif bir şekilde çalışarak ortaya koydukları mal veya hizmetin sağladığı mutluluk ve tatmin olma durumunu ifade etmektedir. İş tatminine yönelik literatürde yapılan başka bir tanımlama ise, bireyin iş çevresinden başka bir ifadeyle işin kendisinden, yöneticilerden, çalışma grubundan ve iş organizasyonundan elde etmeye çalıştığı, rahatlatıcı ve iç yatıştırıcı bir duygu olarak tanımlanmıştır. İş tatmini

çalışma hayatında bir kalite ölçütü olarak da belirtilmektedir (Aşan ve Erenler, 2008: 204).

Çalışma hayatında iş tatmini, çalışanın çalıştığı işten duyduğu memnuniyet ve çalışan açısından işinin ne derecede anlamlı ve doyurucu olduğunu gösteren bir kavramdır (Karcıoğlu vd, 2009: 60-61). İş tatmini, çalışanın çalıştığı işe karşı hissettiği memnuniyet ve memnuniyetsizlik durumu ya da çalışanın çalıştığı işe yönelik ortaya koyduğu genel tutum olarak da ifade edilmektedir (İşler ve Özdemir, 2010: 5-7).

İş gücü piyasasında önemli bir kavram olan iş tatmini kavramının tarihsel süreçteki yerine baktığımızda ise, iş tatmini kavramı ilk olarak 1920'de gündeme gelmesine rağmen, önemi 1940'lardan sonra anlaşılmıştır. Üretim faktörlerinden en önemlilerinden bir olan emek faktörünün ihmal edilmesi iş tatminin gündeme geçmesinde önemli bir etken olmuştur (Özpehlivan, 2018: 43-45).

İş gücü piyasasında önemli bir kavram olan iş tatminine yönelik literatürde üç farklı yaklaşım yer almaktadır. Bunlardan birincisi iş tatminini çalışma koşullarıyla ilişkilendirilen davranışçı yaklaşımdır. İkinci yaklaşım ise, işgücünün bilgi ve becerilerini temel alan yaklaşımdır. Üçüncü yaklaşım ise işgücünün kişisel özelliklerini temel alan veya işgücünün memnuniyetini içsel etkenler tarafından belirlendiğini açıklayan yaklaşımdır (Özpehlivan, 2018 : 46).

Çalışanlarda iş tatmini sağlandığında, çalışan işyeri ile olan bağı güçlenmekte ve iş motivasyonu yükselerek, iş verimliliğini de beraberinde getirmektedir. Çalışanın işini sevmesi ve yaptığı işten tatmin olması sonucunda, iş verimliliği yüksek olacak ve iş gücü performansı artacaktır. Böylece performansı artan bireylerin kuruma olan katkıları artabilir ve söz konusu kurumun ulusal ve uluslararası alanda rekabet etme potansiyeli güçlenebilir (Karcıoğlu vd, 2009: 61-63).

İş tatminine bireysel açıdan bakıldığında, iş yerinde harcanan zamanın fazlalığı, bireyin sosyal yaşamda geçimini sağlayacağı geliri ve bireyin sosyal statüsü sağladığı mekân olarak bakıldığında iş tatmini bireylerin hayatında çok önemli ve geniş bir alana karşılık gelmektedir. Bununla birlikte bireyin tatmin olmadığı ve sevecek yapmadığı bir iş bireyi psikolojik olarak olumsuz etkileyerek, bireyin sunduğu hizmetin kalitesini de düşürmektedir (Kahya, 2013: 36). İş tatmini sağlanmadığında birey ruhsal olarak mutsuz olmakta ve gelecekle ilgili beklentilerini karşılayamaması sonucu ümitsizliğe düşmesi de olası bir durum olarak değerlendirilmektedir. Bireylerin çalışma hayatında gelecekle ilgili beklentilerini karşılayamaması bireylerin performansını düşürmekte ve sosyal yaşamdaki tatmin düzeyini de azalmaktadır. Bu açıdan bakıldığında işletmelerde çalışan iş gücünün memnuniyet düzeylerinin yüksek olmaması sadece iş gücünü etkilememektedir. İş memnuniyetsizliği durumunda, işletme açısından da çalışanın işten soğuması, devamsızlık, ekip ruhuna katılamama ve yapılan işin kalitesinde düşüşe neden olabilmektedir. İş görenin memnuniyet düzeyinin artması örgütün hedeflerine yaklaşmasını kolaylaştırmaktadır (Keskin vd, 2004: 18-19).

4.Literatür Taraması

21.yy'da bilgi çağı sosyo-ekonomik hayatta birçok değişim ve dönüşümün meydana gelmesini sağlamıştır. Söz konusu bu değişim ve dönüşümlerden biri de işgücü piyasalarında ve çalışma hayatında yeni iş modellerinden bir olan uzaktan çalışma modelidir. Esnek çalışmanın önemli bir türü olan uzaktan çalışma, son dönemlerde literatürde en çok tartışılan konulardan biridir. Bu kapsamdan değerlendirildiğinde esnek çalışma, uzaktan çalışma ve iş tatminine yönelik uluslararası alanda yapılan çalışmalara yönelik literatür çalışması aşağıda özetlenmiştir.

1970'lere kadar ki süreçte Fordist üretim modeli dönemin ekonomik krizlere çözüm üretmemesi ile etkinliğini kaybetmesi sonucunda ortaya çıkan Post-Fordist üretim modeli, çalışma hayatında esnek çalışma uygulamalarının ortaya çıkmasında önemli etkisi olmuştur. 1980'lerde başlayan teknolojik gelişmeler, küreselleşme olgusunun da etkisiyle dünya genelinde etkisi giderek artan çetin rekabet koşullarına karşı esnek çalışma modeli önemli bir politika aracı olarak önemi gittikçe artmıştır. Bu kapsamda Dilşad ve Aydın (2021), COVID-19 pandemisi, Uzaktan Çalışma ve İş Performansı arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada, salgın hastalık döneminde sosyal mesafe kuralının uygulanması için uzaktan çalışmaya uygun olan işlerden biri olan bankacılık sektöründe çalışan işgücünün iş performansını 311 kişiye uygulanan anket ile ölçmeye çalışmışlardır. Çalışma sonucunda evde çalışma, iş memnuniyeti, cinsiyet ve kurum değişkenlerinin iş performansı arasında anlamlı bir ilişkisi olduğunu tespit etmelerine karşın çalışma alanı, iş motivasyonu, yaş, medeni durum, eğitim durumu, kurumda çalışılan süre ve pozisyon değişkenlerinin ise bankacılık iş performansı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna varmışlardır.

Kaçık (2021), esnek çalışma uygulamalarının çalışanların iş-yaşam dengesi, iş tatmini ve performansı üzerindeki etkisine yönelik yaptığı çalışma sonucunda esnek çalışma uygulamalarının iş-yaşam dengesini anlamlı ve pozitif yönde etkilediğini tespit etmiştir. Ayrıca ulaştığı diğer sonuçta göre ise esnek çalışma uygulamalarının iş tatmini ve çalışan performansını anlamlı bir şekilde ve negatif yönde etkilediğini tespit etmiştir.

Hatayama, vd. (2020), COVID-19 pandemisi döneminde, hangi işlerin evde çalışmaya uygun olup olmadığına yönelik 53 ülke örneğinde bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada, teknolojik gelişmelere göre ülkeleri uzaktan çalışma durumuna göre karşılaştırmışlardır. Çalışmanın sonucuna göre, teknolojik altyapısı gelişmiş ülkelerin uzaktan çalışma modeli kapsamında sorun yaşamadığını tespit etmişlerdir. Fakat teknolojik alt yapısı gelişmemiş ve az gelişmiş ülkelerin, evde çalışmaya (uzaktan çalışma) uyum sağlamadığı ve esnek çalışma uygulamalarını kısmi olarak uyguladıkları, genel anlamda geleneksel çalışma yöntemleri ile söz konusu salgın krizi ile mücadele ettiklerini vurgulamışlardır.

Uzaktan çalışma ve iş tatminine yönelik yapılan önemli çalışmalardan bir tanesi de Schall (2019) tarafından yapılan tez çalışmasıdır. Uzaktan çalışma ve iş tatmini arasındaki ilişkiyi 187 çalışan üzerinde online olarak yaptığı çalışma sonucunda, uzaktan çalışma ile iş tatmini arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır.

Üniversitede çalışan öğretim elamanlarının iş tatmini düzeyinin belirlenmesine yönelik bir diğer çalışma da Koçoğlu (2015) tarafından yapılmıştır. Türkiye'deki bir üniversitede çalışan 182 akademisyene anket uygulanması ile iş tatminini etkileyen faktörleri belirlemeye çalıştığı bu çalışmada genel olarak akademisyenlerin iş tatmin düzeylerinin iyi olduğu, bu kapsamda akademisyenlerin sahip olduğu çocuk sayısı, tecrübe durumu ve medeni durum gibi demografik özelliklere göre iş tatmin düzeyleri farklılık göstermediği tespit edilmesine karşın yaş, akademik unvan ve çalıştığı birim gibi özellikler ile iş tatmini arasında anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Bunun dışında fakültede çalışan akademisyenlerin Meslek Yüksek Okullarında çalışan akademisyenlere göre işlerinden daha az tatmin oldukları bir diğer önemli sonuç olarak belirtilmiştir.

Başdoğan (2015) esnek çalışma ve iş tatmini ilişkisini analiz ettiği tez çalışmasında, 202 esnek çalışma kapsamında çalışan üzerinde yaptığı anket araştırması sonucunda, korelasyon analizine kullanılarak esnek çalışma düzenlemelerine yönelik tutum ve iş tatmini arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Analizde kullandığı regresyon analizi sonuçlarına göre, “esnek çalışma düzenlemelerine yönelik tutumun” “iş tatmini” değişkenine ait varyansı yaklaşık olarak %14 oranında açıkladığı, başka bir ifadeyle esnek çalışma modeli kapsamında çalışanların iş tatmin düzeylerinin %14’ünün esnek çalışma düzenlemelerine yönelik olumlu tutum sergiledikleri sonucuna varmıştır.

Esnek çalışmanın iş tatmini üzerinde etkisine yönelik Şimşek (2012) tarafından İstanbul Aydın Üniversitesinde uzaktan çalışmanın iş tatmini ilişkisinin incelendiği çalışmada, uzaktan çalışma ile iş tatmini arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır. Bununla birlikte esnek çalışmaya ilişkin Çelenk ve Atmaca (2010), esnek çalışmanın işgücü maliyetleri ve rekabet ilişkisini araştırdığı ve İstanbul’da 120 tekstil firması üzerinde yaptığı çalışmaya göre; esnek çalışmanın işgücü maliyetlerini düşürdüğü ve firmanın rekabet etme gücüne olumlu katkı sağladığı sonucuna varmıştır.

Pinhas (2006), esnek çalışmanın Avrupa Birliğinde sosyal politika boyutundaki etkisine yönelik yaptığı çalışmada esnek çalışmayı teknolojik gelişmelere ve küreselleşmeye karşı önemli bir araç olarak ele almaktadır. Çalışmanın sonucuna göre, çalışma hayatında iş-yaşam dengesinin sağlanması, insani hayat koşullarının yaratılması, yaşam kalitesinin ve özel yaşam süresinin arttırılmasına olanak sağlamak için esnek çalışma koşullarının düzenlenmesi bu noktada hayati bir öneme sahip olduğunu vurgulamıştır.

Uzaktan çalışmanın iş memnuniyeti üzerindeki etkisi ile ilgili uluslararası literatürde yapılan bir diğer önemli çalışma ise Golden ve Veiga (2005) tarafından yapılan çalışmadır. Çalışmada telekomünikasyon firmalarında çalışan 321 profesyonel çalışandan olumlu yanıt olarak analizlerini bu örneklem üzerinde yapmışlardır. Hiyerarşik regresyon analizi uyguladıkları çalışmalarında sonuç olarak, uzaktan çalışma ile iş tatmini arasında güçlü bir pozitif ilişki olduğunu belirlemişlerdir. Teknolojik gelişmelerin etkisiyle sanal dünyada çalışan işgücünün iş ve iş dışında sorunların iş stresi üzerindeki etkisine yönelik Raghuram ve Wiesenfeld (2004) tarafından yapılan çalışmada, iş ve iş dışındaki sorunlarla iş stresi arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varmışlardır.

Sanches, vd. (2005), uzaktan çalışma ve işyerinde esnek çalışmanın işletme performansı üzerindeki etkisini inceledikleri çalışmada, 479 küçük ve orta büyüklükteki firma üzerinde yaptıkları araştırmada, uzaktan çalışmanın firma performansı üzerinde pozitif bir etkisi olduğunu tespit etmiş ve uzaktan çalışmaya uygun iş kollarının teknolojik gelişmelerle desteklenmesi hem işgücü için hem de işveren için avantajlı olacağını belirtmişlerdir.

Esnek çalışma türlerinden biri olan uzaktan çalışmaya ilişkin Ng ve K. Jin (2000), Malezya’da uzaktan çalışmaya yönelik 1254 işletme ve 259,517 işçi üzerinde yaptığı anket çalışmalarında, uzaktan çalışmanın Malezya ekonomisi ve toplumun sosyo-ekonomik yapısı üzerine pozitif etkide bulunduğunu ortaya çıkarmışlardır.

4. Veri Toplama ve Değerlendirme Yöntemi

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket seçilmiştir. Analizlerde kullanılan ankette Minnesota İş Tatmini Envanteri’nin yirmi soruluk kısa versiyonu kullanılmıştır. Veri analizi SPSS 23 programı kullanılarak yapılmıştır. SPSS’e girilen veriler kontrol edilmiş ve eksik girilen ya da hatalı bir veriye rastlanmamıştır.

Ayrıca tüm ölçeğe aynı cevabı veren katılımcı kontrol edilmiş ve herhangi bir katılımcı tüm ölçeğe aynı cevabı vermemiştir. Veri analizinde sosyo-demografik özelliklere göre frekans ve yüzde dağılımı verilmiştir. Ölçek puanlarına ilişkin betimsel istatistikler elde edilmiş ve ölçek puanlarının normalliği için çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Tabachnick ve Fidell (2003) bu değerlerin ± 1 aralığında olduğunda veri dağılımının normal olduğunu belirtmiştir. Normallik varsayımları kontrol edilmiş ve ölçek puanlarının normal dağılım özelliği gösterdiği elde edilmiştir. İstatiksel analizler için bağımlı gruplar t testi, bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yöntemleri kullanılmıştır. Kullanılan tüm bu yöntemler parametrik yöntemler olup çeşitli varsayımları vardır. Tüm yöntemler için puanlar sürekli ve normal dağılımlı temel varsayım olup bağımsız gruplar t testi ve ANOVA için varyansların homojenliğinin sağlanması gerekir. Varyansların homojenliği Levene testi ile incelenmiştir ve tüm gruplarda varyanslar homojen dağılmaktadır. Bağımsız gruplar t testi yöntemi iki grup içinde puanların karşılaştırılmasında kullanılan bir yöntem iken ANOVA ise en az üç grup içinde puanların karşılaştırılmasında kullanılır. ANOVA sonucunda istatistiksel olarak anlamlı fark elde edildiğinde farkın hangi gruplar arasında olduğu ise çoklu karşılaştırma yöntemleri ile incelenmiş olup varyanslar homojenliği sağlandığı için *LSD çoklu karşılaştırma yöntemi* kullanılmıştır. Bağımlı gruplar t testi ise tek bir gruptaki iki farklı ölçüme ilişkin puanların karşılaştırılmasında kullanılır. Tüm bu parametrik yöntemler için ise veri sayısının yeterli büyüklükte ($N > 30$) olması gerekir (Tabachnick ve Fidell, 2003). Son olarak sürekli değişkenler arasındaki ilişki için ise Pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Kullanılan istatistiksel analizler için %95 güven aralığı bir başka ifadeyle $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde karşılaştırma yapılmıştır.

4.1. Hipotezler

Bu çalışmada uzaktan çalışmanın iş tatmini üzerindeki etkisi ve iş ortamında çalışmanın iş tatmini üzerindeki etkisine yönelik geliştirilen hipotezler:

H_1 : Katılımcıların uzaktan çalışma ile duydukları iş tatmini demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir.

H_2 : Katılımcıların uzaktan çalışma ile duydukları iş tatmini demografik özelliklerine göre farklılık göstermemektedir.

H_3 : Katılımcıların işyeri ortamında çalışma ile duydukları iş tatmini demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir.

H_4 : Katılımcıların işyeri ortamında çalışma ile duydukları iş tatmini demografik özelliklerine göre farklılık göstermemektedir.

4.2. Bulgular

Tablo 1
Güvenirlilik analizi tablosu

Cronbach's Alpha	N of Items
,814	20

Tablo 1’e göre Cronbach’s Alpha değeri 0,814 olduğu belirlenmiş olup, faktörlerin güvenilir olduğuna işaret etmektedir. Cronbach’s Alpha değerinin 0,5 den küçük olması durumunda faktörlerin güvenilirliği olmadığı kabul edilmektedir. Bu çalışmanın analiz sonucuna bakıldığında faktörlerin güvenilirlik derecesinin yüksek olduğu (0,814) belirlenmiştir.

Tablo 2

Katılımcıların Frekans ve Yüzde Dağılımı

s	Grup	Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	297	54,4
	Kadın	249	45,6
Yaş	20-29	179	32,8
	30-39	116	21,2
	40-49	130	23,8
	50-59	79	14,5
	60 ve üstü	42	7,7
Medeni Durum	Evli	407	74,5
	Bekâr	139	25,5
Meslek	Akademisyen	189	34,6
	Bankacı	148	27,1
	Öğretmen	115	21,1
	Çağrı merkezi elamanı	67	12,3
	Yazılım Mühendisi	27	4,9
Çocuk Sayısı	Yok	202	37
	1	165	30,2
	2	142	26
Toplam	3 ve üstü	37	6,8
		546	100

Araştırmada 546 katılımcıdan veri toplanmıştır. Tablo 2'ye göre, Katılımcıların %54.4'ü erkek, %45.6'sı ise kadındır. Yaşa göre katılımcıların dağılımı sırasıyla 20-29 yaş (%32,8), 40-49 yaş (%23,8), 30-39 yaş (%21,2), 50-59 yaş (%14,5) ve 60 yaş üzeri (%7,7) olarak elde edilmiştir. Katılımcıların %74,5'i evli ve %25,5'i bekarıdır. Katılımcıların %34,6'sı akademisyen, %27,1'i bankacı,

%21,1'i öğretmen, %12,3'ü çağrı merkezi elamanı ve %4,9'u ise yazılım mühendisi mesleklerinde çalışmaktadır. Son olarak katılımcıların çocuk sayısına göre dağılımı çocuğu olmayan (%37), bir çocuk (%30,2), iki çocuk (%26) ile üç ve üzeri çocuk (%6,8) olarak elde edilmiştir.

Tablo 3

Ölçek Puanlarına Göre Betimleyici İstatistik Tablosu

Ölçek Puanları	En Küçük	En Büyük	Ort.	ss	Çarpıklık	Basıklık
Uzaktan Çalışmada Tatmin	49	100	75,16	9,11	0,704	0,17
İşyeri Ortamında Çalışmada Tatmin	36	100	68,96	11,91	-0,647	0,487

Hem uzaktan çalışma durumunda iş tatmini hem de işyeri ortamında işe duyulan tatmin puanları ölçekte yer alan maddelerin toplanmasıyla elde edilmiştir. Tablo 3'e göre, Uzaktan çalışmada iş tatmini puanları 49-100 arasında değişirken ortalaması 75,6 ve standart sapması 9,11'dir. İşyeri ortamında çalışmada iş tatmini puanları 36-100 arasında değişirken ortalaması 68,96 ve standart sapması 11,91'dir. Her iki ölçek puanı için çarpıklık ve basıklık değerleri ± 1 arasında elde edilmiş olup iki ölçek puanı da normal dağılmaktadır.

Ölçekler arasında ilişkiye yönelik bulgular

Tablo 4

İşyeri Ortamında ve Uzaktan Çalışmada İşe Duyulan Tatmin Puanları Arasında Pearson Korelasyon Tablosu

	Ortalama	ss	İşyeri	Uzaktan
İşyeri	68,96	11,91	1	
Uzaktan	75,16	9,11	0,210**	1

** $p < .01$

İşyeri ortamında ve uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir. Bu yöntem için puanlar sürekli olmalı ve normal dağılım özelliğine sahip olması gerekir. Tablo 4'e göre, İşyeri ortamında ve uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($r=0,210$, $p<.05$). Baykul (2010) korelasyon katsayısının $<0,40$ olduğunda zayıf düzeyde ilişki olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda İşyeri ortamında ve uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasındaki ilişki zayıf düzeyde ve pozitif yöndedir. Yani katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları arttıkça uzaktan çalışmaya yönelik tatmin puanları da artmaktadır.

Gruplara Göre Karşılaştırmalara İlişkin Bulgular

Katılımcıların işyeri ortamında çalışmada ve uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Katılımcıların işyeri ortamında ve uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanlarının karşılaştırılmasında bağımlı gruplar t testi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem tek bir gruba ait iki farklı ölçümün karşılaştırılmasında kullanılan parametrik bir yöntem olup puanların sürekli ve normal dağılım özelliği göstermesi gerekir. Veri sayısı da yeterli büyüklükte ($N > 30$) olması gerekir.

Tablo 5

İşyeri ve Uzaktan Çalışmaya Yönelik T Testi Tablosu

Tatmin Puanları	N	Ortalama	ss	t	sd	p
İşyeri	546	68,96	11,91	-10,815	545	,000*
Uzaktan	546	75,16	9,11			

* $p < .05$

Tablo 5'e göre, Katılımcıların işyeri ortamında ve uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark elde edilmiştir ($t = -10.815$, $p < .05$). Katılımcıların uzaktan çalışmada işe yönelik duydukları tatmin puanı ortalaması işyeri ortamında çalışmaya yönelik tatmin puanları ortalamasından daha yüksektir. Yani katılımcıların uzaktan çalışmada elde ettikleri tatmin düzeyleri işyeri ortamında çalışmada elde ettikleri tatmin düzeyinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Cinsiyete göre katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Cinsiyete göre katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanlarının karşılaştırılmasında bağımsız gruplar t testi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 6

Cinsiyete Durumuna Göre Uzaktan Çalışmada elde Edilen Tatmin Düzeyleri T Testi Tablosu

Cinsiyet	N	Ortalama	ss	t	sd	p
Kadın	187	95,28	13,54	-0,604	237	0,546
Erkek	52	96,62	15,80			

* $p < .05$

Tablo 6'ya göre, Cinsiyete göre katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p > .05$). Erkek ve kadın katılımcıların uzaktan çalışmaya yönelik tatmin düzeyleri benzerdir.

Cinsiyete göre katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Cinsiyete göre katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanlarının karşılaştırılmasında bağımsız gruplar t testi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, iki kategorili bir bağımsız değişken için sürekli ve normal dağılım gösteren puanlar arasında karşılaştırmada kullanılan parametrik bir yöntemdir. Veri sayısı her bir grupta yeterli sayıda ($N > 30$) olması gerekir.

Tablo 7

Cinsiyete Durumuna Göre İşyeri Ortamında Elde Edilen Tatmin Düzeyleri T Testi Tablosu

Cinsiyet	N	Ortalama	ss	t	sd	p
Erkek	297	68,50	12,03	-0,989	544	0,323
Kadın	249	69,51	11,75			

* $p < .05$

Tablo 7'ye göre, cinsiyete göre katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı bir fark yoktur ($p > .05$). Erkek ve kadın katılımcıların işyeri ortamında çalışmaya yönelik tatmin düzeyleri benzerdir.

Medeni duruma göre katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Medeni duruma göre katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanlarının karşılaştırılmasında bağımsız gruplar t testi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 8

Medeni Duruma Göre Katılımcıların Uzaktan Çalışmada İşe Duyulan Tatmin Puanları Arasında Bağımsız Gruplar T Testi Tablosu

Medeni Durum	N	Ortalama	ss	t	sd	p
Evli	407	74,65	8,82	-2,212	544	0,027*
Bekâr	139	76,63	9,80			

* $p < .05$

Tablo 8'3 göre, medeni duruma göre katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark vardır ($p < .05$). Bekâr katılımcıların uzaktan çalışmaya yönelik tatmin puanları ortalaması evli katılımcılara göre daha yüksektir. Yani bekar katılımcılar uzaktan çalışmada elde ettikleri tatmin düzeyleri daha yüksek olmaktadır.

Medeni Duruma göre katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Medeni duruma göre katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanlarının karşılaştırılmasında bağımsız gruplar t testi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 9

Medeni Duruma Göre İşyeri Ortamında Elde Edilen Tatmin Düzeyleri T- Testi Tablosu

Medeni Durum	N	Ortalama	ss	t	sd	p
Evli	407	69,03	12,22	0,226	544	0,821
Bekâr	139	68,76	10,97			

* $p < .05$

Tablo 9'a bakıldığında medeni duruma göre katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark yoktur ($p > .05$). Evli ya da bekar katılımcıların işyeri ortamında çalışmaya yönelik tatmin düzeyleri benzerdir.

Yaşa göre katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Yaşa göre katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanlarının karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 10

Yaş Durumuna Göre Uzaktan Çalışmada Elde Edilen Tatmin Düzeyleri ANOVA Testi Tablosu

Yaş	N	Ortalama	ss	F	p
20-29	179	74,35	7,76	2,294	0,058
30-39	116	75,61	7,93		
40-49	130	74,67	9,36		
50-59	79	77,73	12,43		
60 ve üstü	42	73,98	8,80		

* $p < .05$

Tablo 10'na göre, yaşa göre katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark yoktur ($p > .05$). Yaş gruplarına göre katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin düzeyleri benzerdir.

Yaşa göre katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Yaşa göre katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanlarının karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi

(ANOVA) yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem de parametrik bir yöntemdir. Bağımsız gruplar t testindeki benzer varsayımlar geçerli olup bu yöntemde en az üç gruptaki sürekli ve normal dağılım gösteren puanlar karşılaştırılır.

Tablo 11

Yaşa Durumuna Göre İşyeri Ortamında Elde Edilen Tatmin Düzeyleri ANOVA Testi Tablosu

Yaş	N	Ortalama	ss	F	p
20-29	179	65,14	13,05	13,474	,000*
30-39	116	66,54	12,65		
40-49	130	72,74	8,89		
50-59	79	73,01	9,73		
60 ve üstü	42	72,60	9,77		

* $p < .05$

Tablo 11'e göre, yaşa göre katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark vardır ($p < .05$). Ancak yaşa göre hangi yaş grupları arasında fark olup olmadığı belli değildir bundan dolayı yaş grupları ikili olarak çoklu karşılaştırma yöntemleri ile karşılaştırılmıştır. En sık kullanılan çoklu karşılaştırma yöntemlerinden biri olan LSD yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 12

Yaşa Durumuna Göre LSD Çoklu Karşılaştırma Tablosu

Grup (I)	Grup (II)	p
20-29	30-39	0,302
	40-49	,000
	50-59	,000
	60 ve üstü	,000
30-39	40-49	,000
	50-59	,000
	60 ve üstü	0,003
40-49	50-59	0,866
	60 ve üstü	0,944
50-59	60 ve üstü	0,848

Tablo 12'e göre, 20-29 yaşındaki katılımcılar ile 40 yaş ve üzerindeki tüm kategorilerde yer alan katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark elde edilmiştir ($p < .05$). 40 yaş ve üzerinde tüm kategorilerde yer alan katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları ortalaması 20-29 yaşındaki katılımcılardan daha yüksektir. 30-39 yaşındaki katılımcılar ile 40 yaş ve üzerindeki tüm kategorilerde yer alan katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark elde edilmiştir ($p < .05$). 40 yaş ve üzerinde tüm kategorilerde yer alan katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları ortalaması 30-39 yaşındaki katılımcılardan daha yüksektir. 20-29 ile 30-39 yaşındaki katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark yoktur ($p > .05$). Benzer şekilde 40 yaş ve üzerindeki kategorilerde yer alan katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark yoktur ($p > .05$).

Mesleğe göre katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Mesleğe göre katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanlarının karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 13

Mesleğe Durumuna Göre Uzaktan Çalışmada Elde Edilen Tatmin Düzeyleri ANOVA Testi Tablosu

Meslek	N	Ortalama	ss	F	p
Akademisyen	189	83,02	9,46	117,065	,000*
Bankacı	148	71,72	5,79		
Öğretmen	115	68,17	2,48		
Çağrı merkezi elamanı	67	70,67	5,16		
Yazılım Mühendisi	27	79,85	0,77		

* $p < .05$

Tablo 13'e göre, mesleğe göre katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark vardır ($p < .05$). Hangi meslek grupları arasında fark olup olmadığı en sık kullanılan çoklu karşılaştırma yöntemlerinden biri olan LSD yöntemi ile analiz edilmiştir.

Tablo 14

Meslek Durumuna Göre LSD Çoklu Karşılaştırma Tablosu (Uzaktan)

Grup (I)	Grup (II)	p
Akademisyen	Bankacı	,000
	Öğretmen	,000
	Çağrı merkezi elamanı	,000
	Yazılım Mühendisi	0,022
Bankacı	Öğretmen	,000
	Çağrı merkezi elamanı	0,287
	Yazılım Mühendisi	,000
Öğretmen	Çağrı merkezi elamanı	0,015
	Yazılım Mühendisi	,000
Çağrı merkezi elamanı	Yazılım Mühendisi	,000

Tablo 14'e göre, akademisyen ve diğer meslek gruplarında yer alan katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark elde edilmiştir ($p < .05$) ve akademisyenlerin uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin düzeyleri daha yüksektir. Öğretmen ile bankacı, yazılım mühendisi ve çağrı merkezi elemanı meslek gruplarında yer alan katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark elde edilmiştir ($p < .05$) ve yazılım mühendisinin uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin düzeyleri daha yüksektir. Son olarak bankacı ve çağrı merkezi elemanı meslek gruplarında yer alan katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($p > .05$).

Mesleğe göre katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Mesleğe göre katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanlarının karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 15

Meslek Durumuna Göre İşyeri Ortamında Elde Edilen Tatmin Düzeyleri ANOVA Testi Tablosu

Meslek	N	Ortalama	ss	F	p
Akademisyen	189	77,69	7,09	271,949	,000*
Bankacı	148	62,85	8,22		

Öğretmen	115	74,84	4,07
Çağrı merkezi elamanı	67	48,69	7,87
Yazılım Mühendisi	27	66,59	3,39

* $p < .05$

Tablo 15'e göre, Mesleğe göre katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark vardır ($p < .05$). Hangi meslek grupları arasında fark olup olmadığı en sık kullanılan çoklu karşılaştırma yöntemlerinden biri olan LSD yöntemi ile analiz edilmiştir.

Tablo 16

Meslek Durumuna Göre LSD Çoklu Karşılaştırma Tablosu (İşyeri)

Grup (I)	Grup (II)	p
Akademisyen	Bankacı	,000
	Öğretmen	0,001
	Çağrı merkezi elamanı	,000
	Yazılım Mühendisi	,000
Bankacı	Öğretmen	,000
	Çağrı merkezi elamanı	,000
	Yazılım Mühendisi	0,01
Öğretmen	Çağrı merkezi elamanı	,000
	Yazılım Mühendisi	,000
Çağrı merkezi elamanı	Yazılım Mühendisi	,000

Tablo 16'ya göre, tüm meslek grubundaki katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark elde edilmiştir ($p < .05$). İşyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puan ortalaması sırasıyla akademisyen ($X=77.69$), öğretmen ($X=74.84$), yazılım mühendisi ($X=66.59$), bankacı ($X=62.85$) ve çağrı merkezi elamanı ($X=48.69$) olarak elde edilmiştir. Akademisyenlerin işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin düzeyleri diğer meslek grubundaki katılımcılara göre daha yüksektir. Öğretmenlerin işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin düzeyleri yazılım mühendisi, bankacı ve çağrı merkezi elamanı meslek grubundaki katılımcılara göre daha yüksektir. Yazılım mühendislerinin işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin düzeyleri bankacı ve çağrı merkezi elamanı meslek grubundaki katılımcılara göre daha yüksektir. Son olarak bankacıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin düzeyleri çağrı merkezi elamanı meslek grubundaki katılımcılara göre daha yüksektir.

Çocuk sayısına göre katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Çocuk sayısına göre katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanlarının karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 17

Çocuk sayısına Göre Uzaktan Çalışmada Elde Edilen Tatmin Düzeyleri ANOVA Testi Tablosu

Çocuk	N	Ortalama	ss	F	p
Yok	202	75,12	8,31	3,901	0,009*
1	165	74,38	8,70		
2	142	76,96	10,65		
3 ve üstü	37	71,89	7,39		

* $p < .05$

Tablo 17'ye göre, çocuk sayısına göre katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark vardır ($p < .05$). Hangi gruplar arasında fark olup olmadığı en sık kullanılan

çoklu karşılaştırma yöntemlerinden biri olan LSD yöntemi ile analiz edilmiştir.

Tablo 18

Çocuk sayısına Göre LSD Çoklu Karşılaştırma Tablosu (Uzaktan)

Grup (I)	Grup (II)	p
Yok	1	0,431
	2	0,064
	3 ve üstü	0,046
1	2	0,013
	3 ve üstü	0,131
2	3 ve üstü	0,003

Tablo 18'e göre, üç ve üzeri çocuğu olanlar ile iki çocuğu olan ya da hiç çocuğu olmayan katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark elde edilmiştir ($p < .05$) ve üç ile üzeri çocuğu olan katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin düzeyleri daha düşüktür. Ayrıca bir çocuğu ve iki çocuğu olan katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark elde edilmiştir ($p < .05$) ve iki çocuğu olan katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin düzeyleri daha yüksektir. Çocuk sayısına göre diğer gruplar arasında ise katılımcıların uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($p > .05$).

Çocuk sayısına göre katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Çocuk sayısına göre katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanlarının karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 19

Çocuk sayısına Göre İşyeri Ortamında Elde Edilen Tatmin Düzeyleri ANOVA Testi Tablosu

Çocuk	N	Ortalama	ss	F	p
Yok	202	66,43	13,79	-6,658	,000*
1	165	69,88	11,77		
2	142	71,89	8,87		
3 ve üstü	37	67,43	8,27		

* $p < .05$

Tablo 19'a göre, çocuk sayısına göre katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında anlamlı fark vardır ($F = -6.658$, $p < .05$). Hangi gruplar arasında fark olup olmadığı en sık kullanılan çoklu karşılaştırma yöntemlerinden biri olan LSD yöntemi ile analiz edilmiştir.

Tablo 20

Çocuk sayısına Göre LSD Çoklu Karşılaştırma Tablosu (İşyeri)

Grup (I)	Grup (II)	p
Yok	1	0,005
	2	,000
	3 ve üstü	0,631
1	2	0,134
	3 ve üstü	0,252
2	3 ve üstü	0,04

Tablo 20'ye göre, çocuğu olmayanlar ile bir ve iki çocuğu olan katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark elde edilmiştir

($p < .05$) ve çocuğu olmayan katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin düzeyleri daha düşüktür. Ayrıca iki çocuğu olan ile üç çocuk ve üzeri olan katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark elde edilmiştir ($p < .05$) ve iki çocuğu olan katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin düzeyleri daha yüksektir. Çocuk sayısına göre diğer gruplar arasında ise katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($p > .05$).

5. Sonuç

Günümüzde etkisini çalışma hayatında yoğun bir şekilde hissettiren, küreselleşme, ulusal ve uluslararası ekonomik rekabet, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler hem çalışanları hem de işverenleri önemli ölçüde etkilemektedir. Bu kapsamda işverenler çalışanlarına daha iyi çalışma koşullarını sağlamak ve çalışanların verimliliğini arttırmak için esnek çalışma düzenlemelerine ihtiyaç duymaktadır. Esnek çalışma düzenlemeleri özellikle gelişmiş ülkelerde yaygınlaşmaya devam ederken, gelişmekte olan ülkelerde ise birçok işkolunda gündeme gelmeye başlamıştır. Bu açıdan bakıldığında esneklik kavramı, piyasa ve rekabet koşullarına uyum sağlamak ve çalışma hayatındaki katı çalışma koşullarını yumuşatılarak taraflara daha çok serbestlik sağlayan yeni çalışma modeli olarak kabul edilmektedir. Esnek çalışma ile işletmelerin ortak görüşü "işin nerden" yapılmasından ziyade "işin istenilen koşullarda" yapılmasına dikkat çekmektedirler. 21.yy'da tüm dünyada yaygınlaşmaya başlayan esnek çalışma modeli, ülkemizde de yaygınlaşmaktadır. Bu kapsamda esnek çalışma ve esnek çalışmanın bir türü olan uzaktan çalışma şekli, 4857 sayılı iş kanunu kapsamında düzenlemeler yapılmış olup Teknolojik gelişmelerin yarattığı yeni çalışma koşullarına uyum çabasına değinilerek, yeni teknolojilere bağlı olarak yeni çalışma türlerinin ortaya çıktığı ve yaygınlaşması gerektiği vurgulanmaktadır.

Bu çalışmada uzaktan çalışmanın iş tatmini üzerindeki etkisine yönelik bazı meslek gruplarında anket yöntemi ile veri toplanmış ve elde edilen veriler SPSS paket 23 programı ile analiz edilmiştir. Çalışmada iş tatmini etkileyen faktörlerin önemli bir göstergesi olarak kullanılan Minnesota İş Tatmini Envanteri'nin yirmi soruluk kısa versiyonu kullanılmıştır. Çalışmada uzaktan çalışma modeli kapsamında çalışan ve çalışma deneyimi olan akademisyenler, bankacılar, öğretmenler, çağrı merkezi çalışanı ve yazılım mühendisleri örneklem olarak seçilmiştir. Çalışma kapsamında geliştirilen temel hipotez ise katılımcıların uzaktan çalışma ile duydukları iş tatmini demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği şeklinde geliştirilmiştir. Aynı şekilde iş yeri ortamında elde edilen tatmin düzeyi uzaktan çalışma modeli ile çalışmada elde edilen tatmin düzeyi karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre, işyeri ortamında ve uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir. İşyeri ortamında ve uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır ($r = 0.210$, $p < .05$). Bu bağlamda İşyeri ortamında ve uzaktan çalışmada işe duyulan tatmin puanları arasındaki ilişki zayıf düzeyde ve pozitif yöndedir. Yani katılımcıların işyeri ortamında çalışmada işe duyulan tatmin puanları arttıkça uzaktan çalışmaya yönelik tatmin puanları da artmaktadır. Ayrıca katılımcıların uzaktan çalışmada elde ettikleri tatmin düzeyi iş yerinde çalışmada elde ettikleri tatmin düzeyinden daha yüksek olduğu yapılan T-Testi analizinde de anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($t_{(545)} = -10.815$, $p < .05$). Yani Bütün katılımcıların

uzaktan çalışmada elde ettikleri tatmin düzeyi işyerinde çalışmada elde ettikleri tatmin düzeyinden daha yüksektir.

Yukarıda da belirtildiği üzere esnek çalışma şekilleri çalışanlar için uygun olan zaman ve mekânda çalışabilme olanağı sağlamaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde çalışanların iş-yaşam dengesi anlamında çalıştıkları işten elde ettikleri doyum veya iş tatmini de önem arz etmektedir. Çalışanların yaptıkları işten ve buldukları ortamda elde ettikleri haz duygusunu ifade eden iş tatmini, çalışanların verimli çalışmasını sağlarken aynı zamanda işlerine bağlı olmasını da etkilemektedir. İş tatminini etkileyen birçok bireysel ve örgütsel faktör söz konusudur. Söz konusu bu faktörler, çalışanların iş tatminini sağlayacak nitelikte olması durumunda, çalışanlar ve işverenler için verimli çalışma olanağını sağlarken, bu faktörlerin iş tatmini olumsuz etkilemesi durumunda ise çalışanların verimliliğinin düşmesine ve çalışan ile işveren arasındaki ilişkiyi de olumsuz etkileyebilir.

Kaynakça

- Akinci, A. (2013). Siyaset Ahlakı İle İş Ahlakına Teorik Bir Bakış. İş, Güç Endüstri İlişkileri Ve İnsan Kaynakları Dergisi, 15 (2), 82-96.
- Aktan, C., C. (2001). Siyasal Ahlak Ve Siyasal Yozlaşma, Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Yayınları.
- Aktaş, K. (2014). Etik-Ahlâk İlişkisi Ve Etiğin Gelişim Süreci, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Ve Yönetim Dergisi, 22-32.
- Aktaş, Y. and Cesur, E., E. (2015). Bir Bakışta İnsan Kaynakları Yönetimi, Bursa: Dora Yayınları
- Arslan, M. and Berkman, Ü. (2009). Dünya'da ve Türkiye'de İş Etiği ve Etik Yönetimi, İstanbul: Türk Sanayici ve İş Adamları Derneği, Yayın No: TÜSİAD/T-2009-06-492.
- Arslan, M. (2005). İş ve Meslek Ahlakı, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Ayni, M. A. (1939). Türk Ahlakçuları, İstanbul: Nüve Ajans, Birinci Baskı.
- Bahar, E. (2014). Meslek Etiği, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bayraktaroğlu, S. and Yılmaz Ersoy, S. (2012). İnsan Kaynakları Yönetiminde İş Etiği Uygulamaları ile Örgütsel Performans Arasındaki İlişki: Fortune Türkiye En Büyük 500 Şirket Örneği, İş Ahlakı Dergisi, 5 (10), 117-148.
- Bektaş Ç. (2016). İş Ahlakı ve Sosyal Sorumluluk, İstanbul: Beta Yayınları
- Bektaş, Ç. (2020). Etik Dışı Davranışlar, S. Polatçı (Ed). Kuramsal Temelleriyle Örgütsel Davranış Ölçekleri Rehberi içinde (ss. 73-83). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bozkurt, S. and Doğan, A. (2013). İş Değerleri ile İş Etiği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Kamu ve Özel Sektör Çalışanlarına Yönelik Bir Araştırma, Business and Economics Research Journal, 4(4), 71-86.
- Büte, M. (2011). Algılanan Örgüt İkliminin Ahlakı Olmayan Davranışlar Üzerindeki Etkilerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 25 (2), 103-122.
- Celep, C., Doyuran, Ş., Saridede, U. and Değirmenci, T. (2004). Eğitim Örgütlerinde Çok Boyutlu İş Etiği ve Örgütsel Adanmışlık. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya
- Djurkovic, J. And Maric, R. (2010).The Influence of Human Resource Management on Improvement of Business Ethics, Perspectives of Innovations, Economics & Business, 4 (1), 77-79.
- Doğan, S. and Karataş, A. (2012). Örgütlerde Sosyal Sorumluluk Bilinci ve Güven Ortamının Oluşturulmasında Etiğin Önemi, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 26 (1), 93-109.
- Doğan, S. and Kılıç, S. (2008). İlişki Yönetiminde İç ve Dış Müşteri Memnuniyetinin Sağlanması, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İİBF Dergisi, 10 (14), 60-87.
- Ergün, N. (2009). Örgütlerde Ahlak Dışı Davranışların Nedenleri ve Çalışanlara Yönelik Ahlak Dışı Davranışların Havayolu Taşımacılığı Sektörü Açısından İncelenmesi, İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 11(3), 149-168.
- Gül H. (2006). Ahlak Dışı Davranışlar ve Ussallaştırılması: Devlet Hastanelerinde Bir Uygulama, Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi, 9 (10), 65-79.
- Güler, E., G. and Yükselen, C. (2010). Hotel Employees' Beliefs On Unethical Behavior, Social Responsibility Journal, 6 (2) 252-267.

- Güney, S.(2006). Ahlaki Liderliğin Kavramsallaştırılması ve Ahlaki Yönetimde Liderliğin Rolü, Yönetim ve Ekonomi,13 (1), 135-138.
- Kıngır S. and Okçu, V. (2011). Etik Liderlik, Yönetimde Çağdaş Ve Güncel Konular (Ed. İsmail Bakan), Ankara: Gazi Kitabevi.
- Mishra A., K. and Aithal, P. S. (2023). Building Ethical Capital Through Human Resource, International Journal Of Management, Technology, And Social Sciences (Ijmts), 8 (1), 1-15.
- Orman, S. and Parlak, Z. (2009). İşletmelerde İş Etiği, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:2009-23.
- Özdaşlı, K. and Derya, S. (2011). Yönetim Ve Ahlak, İşletme Etiği (Ed: Zeyyat Sabuncuoğlu). İstanbul: Beta Yayınları.
- Özel, İ. (2013). Kur'an Ekseninde Narsizm Ve Din, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6 (28), 248-268.
- Özgener, Ş. (2002). İmalat Sanayi İşletmelerindeki Kamu Ve Özel Sektör Yöneticilerinin İş Ahlakına İlişkin Tutumları, Amme İdaresi Dergisi, 35(1), 167-180.
- Özgener, Ş. (2009). İş Ahlakının Temelleri: Yönetimsel Bir Yaklaşım, 1. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Primeloux, P. and Stieber, J. (1994). Profit Maximization: The Ethical Mandate Of Business, Journal Of Business Ethics, 13 (4), 287-294.
- Sever, A., K. (2009). Kul Hakkı. 3. Baskı. İstanbul: Işık Yayınları.
- Şen, M., L. (2010). T. C. Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Rehberi, Ankara.
- Takala, T. (2005). Postmodern Business Ethics-Is It Possible, Is It Relevant? Electrical Journal Of Business And Organization Ethics, 3 (1), [Http://www.jyu.fi/Ejbo/Archive/Takala3.html](http://www.jyu.fi/Ejbo/Archive/Takala3.html), (08.04.2005).
- Töre, E. (2006). The Effect Of Organizational Climate And Organizational Commitment On Unethical Behavior At Work, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Varinli, İ. (2004). Hizmet İşletmelerinde Çalışanların Ahlak Olmayan Davranışlarına İlişkin Değerlendirilmesi, Journal Of Ege Akademik Bakış, 1 (2), 44-53.
- Velasquez, M., G. (1988). Business Ethics: Concepts And Cases, New Jersey: Prentice Hall.
- Winstanley D., Woodall, J. and Edmund, H. (1996). Business Ethics And Human Resource Management Themes And Issues, Personnel Review, 25 (6), 5-12.
- Wong, S., C., K. (1998). Staff Job-Related Ethics Of Hotel Employees In Hong Kong, International Journal Of Contemporary Hospitality Management, 10 (3), 107-115.
- www.Philiphumbert.Com (Access Date:11.02.2015).
- Yıldırım, A. and Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Zaim, H. (2012): İş Hayatında Erdemli İnsan, Utesav (Uluslararası Teknolojik Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı), İstanbul: Empati Matbaacılık